

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ ATIF EFENDİ BÖLÜMÜ 2254
NUMARADAKİ ŞİİR MECMÛ'ASI
(99b-144a Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin ve İnceleme)

Yüksek Lisans Tezi

Bahar YILMAZ

Sivas
Ocak 2017

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ ATIF EFENDİ BÖLÜMÜ 2254
NUMARADAKİ ŞİİR MECMÛ'ASI
(99b-144a Varakları Arası Transkripsiyonlu Metin ve İnceleme)

Yüksek Lisans Tezi

Bahar YILMAZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehtap ERDOĞAN TAŞ

Sivas

Ocak 2017

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı
Tezin Başlığı : Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Bölümü 2254 Numaradaki Şiir Mecmuası (99b-144a Varakları Arası) (Transkripsiyonlu Metin ve İnceleme)
Savunma Tarihi : 15.12.2016
Danışmanı : Doç. Dr. Mehtap ERDOĞAN TAŞ

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

Üye : Doç. Dr. Rifat KÜTÜK

Üye : Doç. Dr. Mehtap ERDOĞAN TAŞ

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Bahar YILMAZ tarafından hazırlanan Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Bölümü 2254 Numaradaki Şiir Mecmuası (99b-144a Varakları Arası) (Transkripsiyonlu ve Metin İnceleme) başlıklı tez, kabul edilmiştir. 15/12/2016

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bünyesinde bu Yüksek Lisans tezinin bizzat kendi tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net bir biçimde göstererek yazarlara açık bir atıfta bulunduğumu;
- 2- Tezde bulunan metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmışsa açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait verileri (tablo, grafik, şekil de dahil olmak üzere) atıflarla açıkça belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam hâlinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İMZA

BAHAR YILMAZ

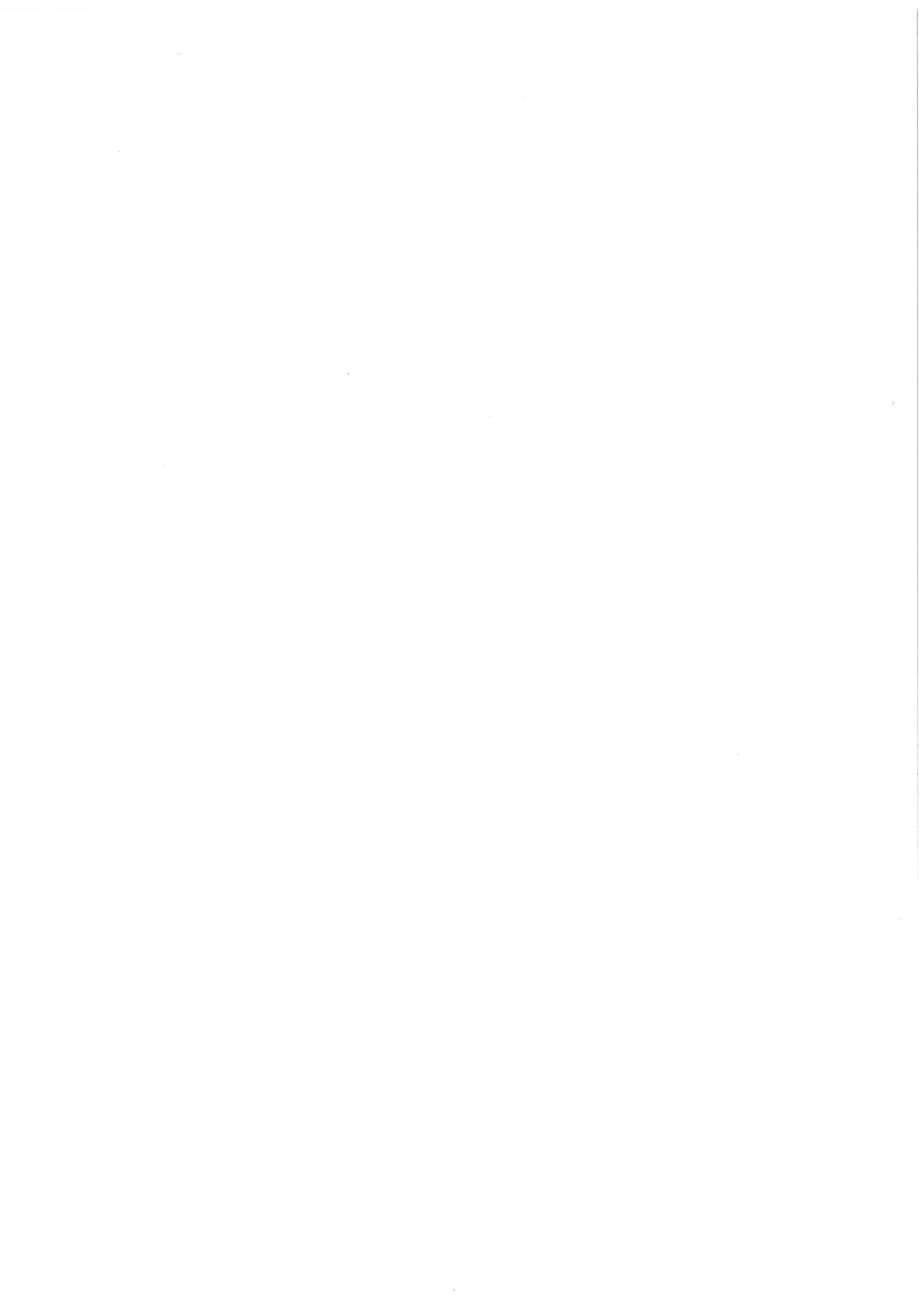

ÖN SÖZ

İlim bir lücce-i bi-sâhildir
Anda âlim geçinen ne câhildir
(Nâbî)

Nâbî'nin de dediği gibi ilim, sahili olmayan bir denizdir. Öylesine uçsuz bucaksız bir ummandır ki, bu ummanın içinde bilinen ve bilinmeyen yüzlerce, binlerce hatta milyonlarca açıklanamayan gizli hikmetler vardır. Kişi her ne kadar bir bilim dalında uzmanlaşsa da onun âlimi olamaz. Çünkü her yeni bilgi bir başkasını doğurur. Böylece bir muammalar zinciri içinde buluveririz kendimizi. Belki de asıl olması gereken ölçüsü, büyüklüğü her ne olursa olsun bu ummanda bir katre, bir zerre olabilmektir. Önemli olan bu ummana bir nebze olsun karışabilmektir, tıpkı insanın evrenin bir parçası olduğu gibi... İnsanın amacı bu evrende sadece yaşamak değil, hayat denilen oyunda kendi dünyasının baş kahramanı olabilmektir. İlim denizine düşen bir damla da evrendeki amacına ulaşmış bir insan gibidir. Her ne kadar küçük olsa da kendi dünyasında büyüktür.

Günümüzdeki ilimlerin birçoğu hâlâ tam olarak anlaşılamazken, bir taraftan da açığa çıkarılması beklenen birçok ilim bulunmaktadır. Bunlardan birisi de “Osmanlı Kültür ve Edebiyatı”dır. Kendine has dili, edebiyatı ve sosyo-kültürel altyapısıyla Osmanlı Devleti yüzyıllardır sadece kendi coğrafyasını değil, aynı zamanda başka coğrafyaları da etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Osmanlı döneminde pek çok şair ve yazar yetişmiş, bu şair ve yazarlar birçok eser ortaya koymuştur. Bunlardan birçoğu günışığına çıkmış olsa da hâlâ ortaya çıkarılmamış pek çok eser bulunmaktadır. Bu dönemde en çok ilgi çeken edebî tür şiidir. Şairler şiirlerini dîvân adı verilen defterlerde toplamışlardır. Şairlerin şiirlerinin yüzlercesine hatta binlercesine bu dîvânlardan ulaşabilmekteyiz. Ancak bazen bu dîvânlar da kendi dönemlerinde verilen şiirlere ulaşmada yetersiz kalabilmektedir. Çünkü dîvânlar sadece bir şaire özgü olan eserlerdir. Bir şairin dîvânında başka bir şairin şiirini bulmak neredeyse imkânsızdır. Bununla birlikte dîvân sahibi şairlerin bazı şiirleri bu dîvânlarda yer almamakta ya da eksik, hatalı olarak yer alabilmektedir. İşte böylesi durumlarda şiir mecmûaları devrêye girer.

Şiir mecmûaları farklı şairlerin farklı nazım türlerinde kaleme aldıkları eserlerin bir araya getirildiği derleme eserlerdir. Bir mecmûa derleyicisi mecmûayı ortaya koyarken her çiçekten bal alan bir arı gibi çalışır ve ortaya dönemin şiir zevkini yansıtan özlü bir eser bırakır. Lahitler, taş mezarlar, üzeri ince dokunuşlarla süslenmiş belki bir kralın veya soylunun mezarı...İçine konulduktan sonra sevdiği ve değerli eşyaları ile son yolculuğuna uğurlanan şaşaalı hayatı bitmiş ölü bedenleri uğurlayan taştan oyulmuş, zanaatkarların üzerinde detaylı uğraştığı, lakin toprağın, yağmurun ve zamanın azizliğine uğrayıp kaybolmuş bulunmayı bekleyen, bir zamanlar meşhur ve içinde hazineleri güzelce muhafaza eden lahitler gibidir şiir mecmûaları... Her biri eşsiz bir değere sahip yüzlerce şiiri ihtiva eder.

Bir şiir mecmûasını incelediğimizde belli dönemlerde yaşamış olan şairlerin farklı şiirleri karşımıza çıkar. Bu şiirler mecmûanın kaleme alındığı dönemin ve mecmûayı derleyen edebî zevkine ayna tutan her biri ayrı bir değere sahip seçme şiirlerdir. Şiir mecmûalarına göz attığımızda karşımıza iyi tanınmış, meşhur şairlerin çok iyi bilinen şiirleri çıktığı gibi, adını bile duymadığımız bir şairin ya da çok meşhur bir şairin hiç duyulmamış bir şiiri çıkabilir. Ancak mecmûalarda yer alan - tanınmış olsun ya da olmasın- bütün şiirlerin ortak özelliği seçilmiş olması ve belli bir edebî değere sahip olmasıdır.

Üzerinde çalışma yaptığımız mecmûa Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Bölümü 2254 numarada kayıtlı olan mecmuadır. Tezimize konu olan kısmı 99b-144a varakları arasındadır. Çalışmamızda mecmûalarla ilgili genel bilgiler verildikten sonra mecmûanın ilgili sayfa aralıklarının tavsifi, muhtevası üzerinde durulmuş ve mecmûanın transkripsiyonlu yazı çevrimi yapılmıştır.

Şiir mecmûaları şiirleri olan ancak bu şiirlerini bir dîvânda toplamayan ya da dîvânı olup da ele geçmeyen şairlerin ortaya çıkarılması, bununla birlikte dîvânı olan şairlerin dîvânında bulunmayan şiirlerinin tespit edilmesi gibi hususlar bakımından edebiyatımızda büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bakılacak olursa mecmûalar araştırılması ve bilim dünyasına kazandırılması gereken eserlerdir. Amacımız yaptığımız çalışmayla bu alana bir nebze olsun katkıda bulunmaktır.

Tezimin hazırlık aşamasında bilgisiyle yolumu aydınlatan, başım her sıkıştığında yardımlarını esirgemeyen; fikir, tutum ve eylemleriyle bana her daim kılavuzluk eden değerli hocam Doç. Dr. Mehtap ERDOĞAN TAŞ'a hoşgörü ve sabrından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Bahar YILMAZ

SİVAS-2016

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	x
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
Mecmûa	5
Mecmûaların Önemi	7
Mecmûaların Tasnifi.....	8
1. İSTANBUL KÜTÜPHANESİ ATIF EFENDİ BÖLÜMÜ 2254 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI (99b-144a VARAKLARI ARASI) TANITIMI	13
1.1. Mecmûanın Tavsifi ve Diğer Özellikleri.....	13
1.2. 99b-144a Varak Muhtevası	13
1.3. 99b-144a Varakları Arasında Yer Alan Nazım Şekilleri.....	21
1.4. 99b-144a Varakları Arasında Yer Alan Şairler ve Kısa Biyografileri.....	28
2. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ ATIF EFENDİ BÖLÜMÜ 2254 NUMARADAKİ ŞİİR MECMÛASI (99b-144a VARAKLARI ARASI) (TRANSKRİPSİYONLU METİN).....	65
SONUÇ.....	215
KAYNAKÇA	217
ÖZ GEÇMİŞ.....	223

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Mecmûada Yer Alan Şairlerin Varak Numaralarına Göre Tanıtılması	15
Tablo 2 Mecmûada Yer Alan Şairlerin Nazım Şekillerine Göre Sayıları	26

KISALTMALAR

a	:	varak ön yüzü
AKMY:		Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
b	:	varak arka yüzü
b.	:	bin
bk.	:	bakınız
C.	:	cilt
d.	:	doğum tarihi
haz.	:	hazırlayan
ö.	:	ölüm tarihi
s.	:	sayfa
TDK	:	Türk Dil Kurumu
vb.	:	ve benzer(ler)i
vd.	:	ve diğer(ler)i
vs.	:	ve saire
Yay.	:	Yayınevi/Yayınları
yy.	:	yüzyıl

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

آ (إ) Ā, ā	ض Ṣ, ṣ / Ḍ, ḍ
أ (أ) A, a / E, e / I, ı / İ, i / U, u / Ü, ü	ط Ṭ, ṭ
ب B, b	ظ Ḍ, ḍ
پ P, p	ع ʿ
ت T, t	غ Ğ, ğ
ث Ṣ, ṣ	ف F, f
ج C, c	ق K, k
چ Ç, ç	ك K, k / G, g / Ñ, ñ
ح H, h	ل L, l
خ Ḥ, ḥ	م M, m
د D, d	ن N, n
ذ Ḍ, ḍ	و V, v / Ū, ū / Ū, ū / O, o / Ö, ö
ر R, r	ه H, h / a, e
ز Z, z	لا lā
ژ J, j	ی Y, y / I, ı / Î, î
س S, s	ء ʿ
ش Ṣ, ṣ	
ص Ṣ, ṣ	

ÖZET

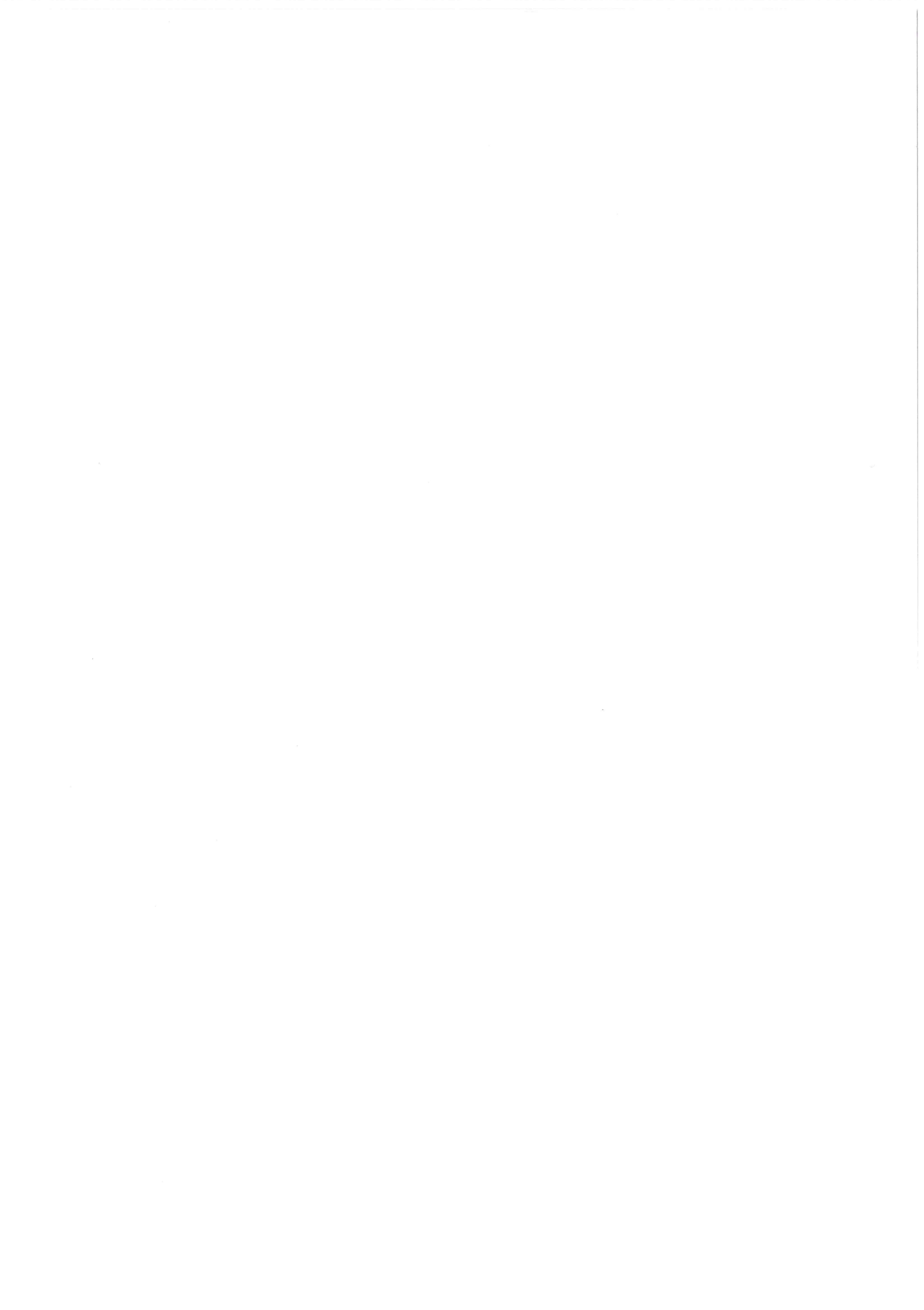
Klasik Türk Edebiyatı, edebiyatımızın önemli bir evresini oluşturmaktadır. Bu dönemde verilen eserlere çeşitli kaynaklar aracılığıyla ulaşabilmekteyiz. Bu kaynaklardan biri de mecmûalardır. Mecmûalar, çeşitli kişilere ait manzum ve mensur eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan derleme eserlerdir.

Tezimize konu olan mecmûa, Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Bölümü 2254 numarada kayıtlı olan mecmûadır. Mecmûa'nın çalışmamıza konu olan kısmı 99b-144a varakları arasındadır. Çalışmamızda genel olarak mecmûalar ve çalışmamıza konu olan mecmûa ile ilgili bilgiler verildikten sonra yazma eserin transkripsiyonlu yazı çevrimi yapılmıştır.

Çalışmamıza konu olan mecmûa 16 ve 17. yy.da yaşamış olan önemli şairlerin şiirlerinin derlenmiş olduğu bir eserdir. Hem müstensihinin edebî zevkini hem de dönemin edebî beğenisini yansıtmaya bakımından önem taşımaktadır.

Mecmûalar dîvânlarda bulunmayan şiirlerin tespit edilmesi, eksik bulunan şiirlerin tamamlanması, dîvânı olmayan bir şairin şiirlerinin ya da kayıp bir eserin ortaya konması bakımından önem taşımaktadır. Üzerinde çalışma yaptığımız mecmûanın bu hususlar açısından önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Mecmûa, 16 ve 17. Yüzyıl, Yazma, Metin ve İnceleme.

ABSTRACT

Classical Turkish Literature constitutes an important stage of our literature. We can reach to the works produced in this period through various sources. Mecmûas are one of these sources. Mecmûas are the compiled works including the verse and prose works of different people.

The mecmûa that we studied in this thesis is the one which is registered in Atıf Efendi section of Suleymaniye Library with the registration number of 2254. The part of the Mecmûa that we studied includes the part between the pages 99b-144a. After giving some information mecmûas in general and the one that is subject to our study, we performed text translation of the manuscript with transcription.

The mecmûa which is subject to our study is a work in which the works of the important poets of 16th and 17th centuries were compiled. It is of great importance as it both reflects the fancy of the compiler and the literary taste of the period.

Mecmûas are important with regard to determining the poems which are not included in the dîvâns, completing the uncompleted poems and revealing the poem of a poet without a dîvân or a lost poem. We believe that the mecmûas we studied on is important in terms of these points.

Key Words: Classical Turkish Literature, Mecmûa, 16th and 17th Centuries, Manuscript, Text and Analysis.

GİRİŞ

Üzerinde çalışma yaptığımız mecmûa Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Bölümü 2254 numarada kayıtlıdır. Tezimize konu olan kısmı 99b-144a varakları arasındadır. Mürettibi ve müstensihi belli değildir. Mecmûanın sonunda bulunan hatime kısmından hareketle mecmûanın adının Mecmû'ati'l-Kasâ'idâti'l-Mergûb olduğu anlaşılmaktadır.

Tezimize başlamadan önce mecmûalarla ilgili genel bilgiler edinilmiştir ve bu edinilen bilgiler dâhilinde mecmûanın ilgili sayfaları incelenmiştir. Tezimizin giriş kısmından sonra genel olarak mecmûanın tanımı, önemi ve tasnifi ile ilgili bilgiler verilerek mecmûa teriminin genel olarak anlaşılması amaçlanmıştır. Mecmûalarla ilgili genel olarak bilgiler verildikten sonra tezimiz iki ana bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölümde tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfa aralıklarının tavsifi ve diğer özellikleri üzerinde durularak mecmûanın fizikî özellikleri hakkında genel bir bilgi verilmeye çalışılmıştır. Yine bu bölümde varak muhtevasına değinilerek, mecmûanın ilgili sayfalarında yer alan nazım türlerinin ve şairlerin sayısı, hangi nazım şeklinin mecmûada daha çok yer aldığı, ağırlıklı olarak hangi şairlerin şiirlerine daha çok yer verildiği gibi konular üzerinde durulmuştur. Bu bölümde mecmûada yer alan şairlerin varak numaralarına göre tanıtıldığı ve mecmûada yer alan şairelerin nazım şekillerine göre sayılarının verildiği iki adet tablo verilmiştir. Mecmûada yer alan şairlerin varak numaralarına göre tanıtıldığı tabloda mecmûada yer alan şairlerin şiirlerinin mecmûanın hangi sayfasında, hangi başlık altında yer aldığı verilmiştir. Şiirlerin sayfa numaraları verilirken şiirlerin başladığı sayfa esas alınmıştır. Bu bölümde üzerinde durulması gereken bir diğer husus mecmûanın ilgili sayfalarında yer alan nazım şekilleridir. Bunlarla ilgili özet bir bilgi verilerek, mecmûada yer alan nazım şekillerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Son olarak birinci bölümde mecmûanın ilgili sayfalarında yer alan şairler ve kısa biyografileri alfabetik olarak sıralanmıştır.

İkinci bölümde mecmûanın 99b-144a sayfa aralığının transkripsiyonlu yazı çevrimi yapılmıştır.

Muhteva açısından mecmûaya yaklaştığımızda mecmûada 16 ve 17. yüzyılda yaşamış şairlerden seçilmiş şiir örneklerine rastlanmaktadır. En çok Nef'î'den kasîde örnekleri ve Bâkî'den gazel örnekleri yer almaktadır. Mecmûada Nef'î, Bâkî, Fuzûlî, Şeyhülislam Yahyâ, Bağdatlı Rûhî gibi çok tanınmış isimler yer aldığı gibi Tîğî, Halîmî, Kadrî, Kıymetî gibi pek de adı duyulmamış şairlere de yer verilmiştir.

Mecmûada hemen her nazım şeklinden şiirler bulunmaktadır. Mecmûada âşıkane, rindane, şuhane şiirler bulunduğu gibi dinî, toplumsal, siyasî şiirler de bulunmaktadır. Mecmûada Bâkî, Fuzûlî, Nef'î gibi şairlerin gazelleri lirik özellikler taşımaktadır. Siyasî ve toplumsal şiirlere en önemli örnek Bağdatlı Rûhî'nin Terkîb-i Bend'i ve Cevrî'nin ona naziresidir. Bununla birlikte yine Bâkî ve Nef'î'nin çeşitli devlet büyükleri için yazdıkları kasîdeler bulunmaktadır. Yine mecmûada bayramiye, bahariye, şehrengiz tarzında şiirler de bulunmaktadır. Tüm bunlar bize mecmûa sahibinin çok yönlü bir edebî kişilik olduğunu göstermektedir.

Mecmûada yer alan şiirlerin bazıları bugün bile dilden dile dolaşmaktadır. Şiirlerde derin bir edebî zenginlik dikkatleri çekmektedir. Bazı şiirler günümüzde de değerini kaybetmemiş hâlâ döneminde gördüğü itibarı korumaktadır. Bu da yüzyıllardır değişmeyen bir edebî zevkin mahsulüdür. Aşağıda verilen beyitler bu şiirlerden sadece birkaçıdır:

'Arz-ı hâl itmege cānā seni tenhā bulamam

Seni tenhā bulıcağ kendümi aşlā bulamam (‘Ulvî-105b)

Gülşende lāle şanma 'arağ-nāk olup çemen

Bir āl dest-māl ile sildi yañağını (Bâkî-106b)

Odlar yağardı başına murğun çemende gül

Şebnem şuvarmayaydı seherden kulağını (Bâkî -106b)

Ne ‘ābidden ne zāhidden ne mīr ü şāhdan iste

Yüri yoğdan seni var eyleyen Allāh’dan iste (‘Azmi-109a)

Şi’r-i Bāķī’ye kulağ tutmasa zāhid ne ‘aceb

Söz güherdür ne bilür kadrini nādān güherüñ (Bāķī-135b)

Bugün bile bir insan beğendiği şiirleri bir defterde toplayacak olsa -eğer belli bir dīvān şiiri estetiğine sahipse- yukarıda verilen örnekleri ve bu örneklere benzer beyitleri bu defterde görmemiz şaşırtıcı olmayacaktır.

Mecmûanın muhtevası dışında diğer özelliklerine biraz değinecek olursak mecmûada okunaklı bir nesih yazı stili kullanılmıştır. Bununla birlikte mecmûada derkenarlar olarak pek de okunaklı olmayan, yer yer silinmiş olan yazıları da görmek mümkündür. Yazım açısından pek fazla bir hata bulunmamakla birlikte tespit edilen hatalar şöyledir: Mecmûanın bazı yerlerinde vav-ı atıf kullanılmamıştır. Bunlar dīvānlarla karşılaştırılmış, bu kısımlar köşeli parantez içinde verilmiştir. Yine bazı yerlerde harf, kelime eksikleri bulunmaktadır. Bu eksik olan yerler de dīvānlardan tamamlanarak köşeli parantez içinde verilmiştir.

Mecmûada dikkate değer bir husus da “hemze ء”nin kullanımınıdır. “hemze ء” kimi yerde kullanılmamıştır; bunun yerine “y- ى” harfi kullanılmıştır. Buna en güzel örnek dā’im kelimesidir, Mecmûada dā’im olarak verilmiştir. Onun dışında bazı yerlerde “hemze ء”yle birlikte “y- ى” harfi de kullanılmıştır. Buna “tā’ife, kā’inat kelimeleri örnek verilebilir. Tā’yife, kā’yinat olarak yazılmıştır. Yazma eserin transkripsiyonlu yazı çevrimi yapılırken bu kelimelerde sadece hemze kullanımı esas alınmıştır.

Mecmûada kimi yerde “hāce” kelimesi hoca şeklinde yazılmıştır. Bu örnekler de mecmûa müstensihinin eseri yazarken fazla dikkatli olmadığını göstermektedir.

Üzerinde çalıştığımız mecmûanın 99b-144a sayfaları arasında yaptığımız inceleme sonucu dīvānlarda olmayan bazı şiirler ya da eksik olan şiirler bununla birlikte dīvān sahibi olmayan bazı şairlerin şiirleri ya da hiç adı duyulmamış şairlerin

şiiirlerine de rastlanmıştır. Mecmûayı asıl önemli yapan da bu hususlardır. Yaptığımız çalışmadaki şiiirler dîvânlardaki ile karşılaştırılmış aradaki beyit farkları dipnotlar hâlinde verilmiştir. Yine dîvânlarda yer almayan şiiirler de aynı şekilde belirtilmiştir. Mecmûada yer alan dîvânı olmayan şairler şu şekilde sıralanabilir: Tîğî, Vâlihî, Kadri, Kıymetî, Enîsî, Fennî, Ebû Sa'îd, Şerîf Şefî'î, Özrî. Mecmûada şimdiye kadar adı duyulmayan tek şair Kıymetî'dir ancak onun şiiirinin çoğuyeri silinmiş vaziyette olduğu için okunamamıştır. Bazı şiiirlerin de şairi belli değildir, bu şiiirlerin kiminin şairleri tespit edilmişse de kimininki tespit edilememiştir. Bunlarla ilgili detaylı bilgilere tezimizin ilerleyen sayfalarında yer verilmiştir.

Klasik Türk edebiyatı hâlâ birçok konuda gizemini koruyan bir muammalar deryasıdır. Böylesine uçsuz bucaksız bir ummanda büyük bir değere sahip olan mecmûalar, araştırılması ve edebiyatımıza kazandırılması gereken önemli bir kültür mirasıdır. Yaptığımız çalışmayla mecmûalar zincirinin tamamlanmasına bir nebze olsun katkıda bulunabildiysek kendimizi amacımıza ulaşmış sayarız.

Mecmûa

Sözlükte dağınık şeyleri bir araya getirmek, derlemek anlamındaki Arapça cem masdarından türemiş olan mecmûa ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

Toplamak, derlemek, bir araya getirmek anlamlarında kullanılan mastardan yapılan mecmu toplanmış, derilmiş demektir. Bu kelimenin müennesi ise mecmûadır, anlamı da toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitaptır.¹

Mecmûalar, genelde bir veya daha fazla yazar yahut şaire ait çeşitli şekil ve büyüklüklerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirlerden oluşan derleme kitaplardır.²

Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve düzenlenmiş şeylerin hepsi. Seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap, dergi.³

Bugün mecmûa denince, belli aralıklarla yayımlanan ve içinde hemen hemen aynı konudan yazıları barındıran bir çeşit yazılar topluluğu akla gelir. Klasik Türk edebiyat içinde mecmûayı bugünkü anlamıyla düşünmek yanlıştır. Yüzyıllar boyunca gerek edebiyat sahasına gerekse diğer dallara çok büyük katkılarda bulunan mecmûa genellikle kişilerin beğenilerini yansıtan bir not defteri olarak düşünülmüştür. O defter bitince de mecmûa dediğimiz şey ortaya çıkmıştır. Çok düzgün ve itina ile hazırlanmış mecmûalar olduğu gibi çok dağınık hatta kâğıdının boyutları renkleri birbirine uymayan, sayfaları karışmış mecmûalara da rastlanır. Bu da derleyicinin mecmûasına daha sonra eklemeler yaptığını gösterir. Hatta bu arada yazı karakterinin de değiştiği yani mecmûanın el değiştirdiği de olur.⁴

Mecmûaların türlerine göre bazı tertip ve şekillere kavuşarak Araplar, Farslar ve Türkler arasında rağbet bulup farklı bir gelişim göstermesi ve çeşitli ilim

¹ Günay Kut, “Mecmûa”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, Dergâh Yay., İstanbul 1986, s.170.

² Mustafa Uzun, “Mecmûa”, *İslam Ansiklopedisi*, C.28, TDK Yay., Ankara 2003, s. 265.

³ Ferit Devellioğlu, “Mecmûa”, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2011, s.689.

⁴ Günay Kut, “Mecmûa”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, Dergâh Yay., İstanbul 1986, s.170.

dallarında müstakil tür özelliği kazanması 15. yüzyıldan itibaren başlamış, 16. yüzyıldan sonra ise sayı ve çeşitlerinin iyice arttığını söylemek mümkündür.

Osmanlı ilim, kültür ve edebiyatında çok yaygın ve önemli bir telif türü hâline gelmiş olan genel özellikleri ve muhtevaları dikkate alınarak “Mecmû‘atü’l-eş‘ar, Mecmû‘a-i ed‘iye, Mecmû‘atü’l-münşeât” vb. şekillerde adlandırılmıştır. Ancak birtakım mecmûalar muhtevalarının yanında tertipleycilerinin ünü ve güvenilir kişiler olması dolayısıyla onların adlarıyla da anılmıştır. Mesela Feridun Ahmed Bey’in Münşeâtü’s-selâfîn’i ikinci baskısında Feridun Bey Münşeâtı, Osmanlı musikişinaslarından Hâşim Bey’in düzenlediği Mecmû‘a-i Kârhâ ve Nakşhâ ve Şarkiyyât da Hâşim Bey Musiki Mecmûası adıyla yayımlanmıştır. Özel bir adı olan bazı mecmûaların naşirlerin verdiği farklı bir adla basıldığı görülmektedir. Asıl adı Ezhâr-ı Efkâr olan ve Muallim Nâcî’ye ait olduğu da öne sürülen Muhammed Muzaffer Mecmûası gibi. Bunların dışında Arapça, Farsça, Türkçe yahut mülemma başlıklar taşır: Mecmû‘atü’l-kübrâ mine’l-kasâidi’l-fuhrâ fi hakkı nebiyyinâ Muhammedeni’l-büşrâ aleyhi salevatullâhi ve selâmühü’l-uzmâ gibi. Bu arada adı mecmûa kelimesi ve türevleri geçmediği ancak mecmûa özelliklerine sahip olduğu anlaşılan örnekler de vardır. Bunlara, kısaca Menâkıb-ı Kethüdâzâde adıyla tanınan mecmûa türüne dahil edilebilecek özellikler taşıyan Kethüdâzâde Mehmed Arif Efendi Mecmûası olarak anılan derleme örnek verilebilir.⁵

⁵ Mustafa Uzun, “Mecmûa”, *İslam Ansiklopedisi*, C.28, TDK Yay., Ankara 2003, s. 265-268.

Mecmûaların Önemi⁶

1. Tanınmayan şairlerin şiirlerine mecmûalarda rastlamak mümkündür.
2. Tanınmış şairlerin bilinmeyen, dîvânlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak mümkündür.
3. Dîvânı olan şairlerin dîvânında olmayan ya da eksik olan şiirlerine mecmûalar aracılığıyla ulaşabiliriz. Şiirler arasındaki nüsha ve beyit farklılıklarını tespit edebiliriz.
4. Mecmûalar aracılığıyla, bilinmeyen ya da bilindiği hâlde henüz ele geçmeyen eserlere de rastlamak mümkündür.
5. Mecmûalarda henüz örneğine rastlanmamış nazım şekillerini, kafiye tiplerini ya da aruz kalıplarını bulabiliriz.
6. Mecmûalarda zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgilere ulaşmak mümkündür. Hayatı hakkında hiçbir bilgi bulunmayan şairler için düşürülmüş tarihlere ve bununla birlikte şairlerin hayatıyla ilgili der-kenarlara düşülmüş önemli notlara rastlayabiliriz.
7. Mecmûaların boş kalmış sayfalarında, yazılı sayfaların der-kenarlarında gizli ilimlere dair notlar, çeşitli dualar, ilaç yapım tarifleri gibi bilgilere de ulaşmak mümkündür.
8. Mecmûalar yazıldığı dönemin edebî zevklerini, edebî tercihlerini yansıması bakımından önem taşımaktadır. Aynı dönemde derlenmiş yüzlerce mecmûanın taranmasıyla devrin müşterek anlayış ve zevkini kavrayabiliriz.

⁶ Mehmet Gürbüz, Mecmûalar,

<http://m.mecmualar.tr.gg/Mecmular-ve-C.oe.nkler-Hakk%26%23305%3Bnda-Genel-Bilgiler.htm>
kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

Mecmûaların Tasnifi

Mecmûaların şekil, tür ve muhteva bakımından değerlendirilmesiyle farklı tasnif çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

A. Agah Sırrı Levend'in Tasnifi⁷

1. Nazire Mecmûaları
2. Antoloji Niteliğindeki Seçme Şiir Mecmûaları
3. Türlü Risalelerin Bir Araya Getirilmesiyle Ortaya Çıkan Mecmûalar
4. Aynı Konudaki Eserlerin Bir Araya Getirilmesiyle Meydana Gelen Mecmûalar
5. Tanınmış Kişilerce Hazırlanmış Birçok Yararlı Bilgileri, Fıkraları ve Özel Mektupları Kapsayan Mecmûalar

B. Günay Kut'un Tasnifi⁸

1. Nazire Mecmûaları
2. Seçme Şiir Mecmûaları (mecnûa-i eş'âr, memûa-i devâvîn)
3. Aynı Konu İle İlgili Eserlerin Bir Araya Gelmesi İle Oluşan Mecmûalar (mecnûa-i ed'îye, mecnûa-i tevârîh)
4. Karışık Mecmûalar
5. Tanınmış Kişilerce ve Belli Kişilerce Hazırlanmış Mecmûalar

C. Mehmet Gürbüz'ün Tasnifi⁹

1. Şiirlerin Şekil Özelliklerine Göre Oluşturulan Şiir Mecmûaları (gazel mecmûaları, kaside mecmûaları, müstezad mecmûaları, matla mecmûaları gibi farklı nazım şekillerinden oluşan mecmûalar)

⁷ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1998, s. 166-167.

⁸ Günay Kut, "Mecnûa", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 6, Dergâh Yay., İstanbul, 1986, s. 170-174.

⁹ Mehmet Gürbüz, "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", (Haz. Hatice Aynur vd.) *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırk Ambarı*, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s. 99-113.

2. Şiirlerin Konularına Göre Oluşturulan Şiir Mecmûaları (Tarih mecmûaları, muamma mecmûaları, na't mecmûaları, medhiye mecmûaları, lugaz mecmûaları, şehrengiz mecmûaları ve farklı nazım şekillerinden oluşan mecmûalar)

3. Nazire Mecmûaları

4. Şairlerin Aidiyeti Esasına Göre Hazırlanan Mecmûalar

5. Bir Mensubiyet Esası Gözetmeksizin Belirli Şairlerin Şiirlerini Bir Araya Getirmeyi Amaçlayan Mecmûalar

D. Atabey Kılıç'ın Tasnifi¹⁰

1. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından

1.1 Cönkler

1.2 Mecmûalar

1.2.1 Tertip durumuna göre mecmûalar

1.2.1.1 Mürettep mecmûalar

1.2.1.2 Mürettep olmayan mecmûalar

1.2.2 Mürettip durumuna göre mecmûalar

1.2.2.1 Mürettibi bilinen mecmûalar

1.2.2.2 Mürettibi bilinmeyen mecmûalar

1.2.3 Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerinin toplandığı mecmûalar

2. Şekil bakımından

2. 1 Manzûm metinler mecmûaları

2.1.1 Kasîde mecmûaları

2.1.2 Gazel mecmûaları

2.1.3 Nazîre mecmûaları

2.1.4 Mu'ammâ mecmûaları

2.1.5 Manzûm lugât mecmûaları

2.1.6 İlâhî mecmûaları

2.1.7 Şehrengiz mecmûaları

2.1.8 Na't mecmûaları

¹⁰ Atabey Kılıç, "Mecmua Tasnifine Dair", (Haz.Hatice Aynur vd.), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkamarı*, Turkuaz Yay. İstanbul, 2012, S.75-96.

- 2.1.9 Hilye mecmûaları
- 2.1.10 Mi'râciye mecmûaları
- 2.1.11 Matla mecmûaları
- 2.1.12 Mersiye mecmûaları
- 2.1.13 Çeşitli mesnevîlerden seçkileri barındıran mecmûalar
- 2.1.14 Güfte mecmûaları
- 2.1.15 Müstezâd mecmûaları
- 2.1.16 Târîh mecmûaları
- 2.1.17 Musammat mecmûaları
- 2.1.18 Kıt'a ve rubâ'î mecmûaları
- 2.1.19 Dîvân mecmûaları
- 2.2 Mensur metinler mecmûaları
 - 2.2.1 Lugaz mecmûaları
 - 2.2.2 Fetva mecmûaları
 - 2.2.3 Tefsîr mecmûaları
 - 2.2.4 Şerh mecmûaları
 - 2.2.5 Sakk mecmûaları
 - 2.2.6 Mekân tasvirlerini içeren mecmûalar
 - 2.2.7 Münşe'ât mecmûaları
 - 2.2.7.1 Derleme münşeât mecmûaları
 - 2.2.7.2 Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmûaları
- 2.3 Karışık manzum ve mensur eserler mecmûaları
 - 2.3.1 Fevâid mecmûaları
 - 2.3.2 Farklı türleri barındıran mecmûalar

3. Dil bakımından

- 3.1 Arapça mecmûalar
- 3.2 Farsça mecmûalar
- 3.3 Türkçe mecmûalar
- 3.4 Çok dilli mecmûalar

4. Muhteva bakımından

- 4.1 Din
- 4.2 Tasavvuf
- 4.3 İlm-i nücûm / fal ve remil
- 4.4 Hikâye / latife
- 4.5 Hezel ve hiciv
- 4.6 Edviye
- 4.7 Mûsikî
- 4.8 Hat ve kitâbet

5. Şahısların Tertip Ettiği ve Şahıslar İçin Tertip Edilen Mecmûalar

Tezimize konu olan mecmûaya tasnif açısından bakılacak olursa, mecmûada farklı nazım şekillerinden oluşan seçme şiirler bulunmaktadır. Bu özelliği dolayısıyla mecmûayı Seçme Şiir Mecmûaları kategorisi altında değerlendirebiliriz.

1. İSTANBUL KÜTÜPHANESİ ATIF EFENDİ BÖLÜMÜ 2254 NUMARALI ŞİİR MECMÛASI (99b-144a VARAKLARI ARASI) TANITIMI

1.1. Mecmûanın Tavsifi ve Diğer Özellikleri

Mecmûa, Süleymaniye Kütüphanesi Atıf Efendi Bölümü 2254 numarada kayıtlıdır. Mecmûanın mürettibi ve müstensihî belli değildir. Mecmûanın sonunda yer alan dua kısmında mecmûanın adının Mecmûatü'l-Kasâidat olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu bölümde mecmûanın 1062/1652 yılında bitirildiği anlaşılmaktadır.

Yazı türü rikadır ve şiir başlıkları kırmızıdır. Mecmûanın sonunda yer alan dua kısmı da kırmızıyla yazılmıştır. Varak sayısı 145'tir. Çift sütun hâlinde yazılmıştır. Her bir sütunda 17 satır bulunmaktadır.

Bazı sayfalarda derkenar olarak farklı yazı stilleriyle yazılmış şiirler bulunmaktadır (103b, 104a, 128b, 131b, 132a, 141b, 142a, 142b, 143b, 144a). Derkenarlarda bulunan şiirler pek okunaklı değildir ve bu şiirlerin bazı yerleri silinmiştir. Bazı sayfalardaki derkenarların baş kısımları (141b, 143b), bazılarının da son kısımları(142a) görünmemektedir. Mecmûadaki şiirlerin genel anlamda şairleri şiirlerin başlığı olarak verilmiştir (Gazel-i Bâkî, Tahmîs-i Rahmî, Velehu Riyâzî vb.), ancak derkenarlarda bulunan şiirlerin bazılarının şairi belli değildir (103b, 104a, 143b, 144a). Mecmûanın bazı sayfaları karışmıştır. Örneğin 112a'da Nev'î'nin iki beyitlik bir şiiri bulunmaktadır, ancak ilerleyen sayfalarda 120b'de bu şiirin ilk üç beyiti karşımıza çıkmaktadır. Yine aynı şekilde 119b'de 'Ulvî'nin gazelinin ilk beyiti bulunmaktadır, şiirin kalan kısmı 121a'da devam etmektedir.

1.2. 99b-144a Varak Muhtevası

Mecmûanın tezimize konu olan 99b-144a varakları arasında 35 şaire yer verilmiştir. Nazım şekilleri olarak 86 gazel, 9 kasîde, 5 tahmîs, 8 müseddes, 2 terkîb-i bend, 6 rubâî, 3 kıt'a, 11 müfred bulunmaktadır. 130 şiirin içindeki 2 müseddes (107b,141b), 5 müfred (104a), 1 kıt'a(142b), 1 gazel(143b) yazıların silik olması ve

pek okunaklı olmayan bir yazı stili olması nedeniyle tam olarak okunamamıştır. Bazı şiirlerin de okunmayan kısımları dîvânlardan tamamlanmıştır (103b, 104a, 107a, 122b, 128b, 131b, 132a). Derkenarlarda bulunan bazı şiirlerin şairleri belli değildir, ancak 103b’de Fuzûlî’nin bir kıt’ası (ilk şiir), Fennî’nin bir müfredi (ikinci şiir), 104a’da Nâbî’nin bir müfredi (üçüncü şiir) bulunmaktadır. Bunların şairleri verilmemiş olsa bile bu şiirlerin bu şairlere ait olduğu bilinmektedir. Şiirlerin başlıklarında genel olarak Arapça ve Farsça ibareler kullanılmıştır. Bu başlıklarda genellikle şairlerin isimleri verilmiştir. Kasîde başlıklarında şairlerin dîvânlarında kullandıkları başlıklara sadık kalınmıştır, ancak şiirin şairini belli etmek amacıyla kasîdenin başına Kasîde-i Nef’î, Kasîde-i Bâkî gibi ibareler yerleştirilmiştir. Gazel ve diğer türlerde ise Ğazel-i Bâkî, Bâkî-i Rengîn-edâ, Rubâ ‘îyü’l-Merhûm Bâkî Efendi, Tahmîs-i Cevrî gibi ibarelerle birlikte Velehu Riyâzî, Kabûlî Gûyed (Kabûlî söyledi), Bâkî Fermâyed (Bâkî buyurdu) gibi ibareler de kullanılmıştır. Bazen de sadece şairin adı (Bâkî Efendi) verilmiştir. Kimi şiirde de şiirin redifi (Bâkî Efendi Redif-i Lām) başlık olarak kullanılmıştır.

Mecmûada şairi bilinmeyen 2 gazel (143b), 1 müseddes (107b), 7 müfred (104a, 139a, 139b, 144a) bulunmaktadır. En çok şiiri bulunan şairler ve şiir sayıları şöyledir: Bâkî 45 gazel, 3 kasîde, 1 kıt’a, 2 müfred; Nef’î 3 gazel, 6 kasîde.

Mecmûada 16. ve 17. yy.da yaşamış olan şairlerin şiirleri bulunmaktadır.

99b-144a varakları arasının muhtevası hakkında bilgiler aşağıda tablolar hâlinde verilmiştir:

Tablo 1 Mecmûda Yer Alan Şairlerin Varak Numaralarına Göre Tanıtılması

Sayfa Numarası	Şair/ Şairler	Nazım Şekli	Şiir Sayısı	Beyit/Bent Sayısı	Şiirin Başlığı
99b	Nef 'î	Kaşde	1	48 beyitlik	Kaşde-i Nef 'î Der Medh-i Merhûm Şeyhü'l-İslâm Sâbık Muhammed Efendi
101a	Bâkî	Ġazel	3	5'er beyitlik	- / Bâkî Efendi / Ġazel-i Bâkî
101b	Bâkî	Ġazel	3	Biri 7 beyitlik; ikisi beş beyitlik	- / Bâkî Efendi / Ġazel-i Bâkî
102a	Bâkî	Ġazel	3	5'er beyitlik	Bâkî Efendi / Ġazel-i Bâkî / Bâkî Efendi
102b	Bâkî	Ġazel	2	Biri 5; diğeri 7 beyitlik	Ġazel-i Bâkî / Bâkî Efendi
103a	Bâkî	Ġazel	2	5'er beyitlik	Ġazel-i Bâkî / Ġazel-i Bâkî
	Ġabûlî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Ġabûlî
103b	Ġabûlî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Ġabûlî
	Bâkî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Bâkî
	Cevrî	Tahmîs	1	5 bentlik	Tahmîs -i Cevrî
	Fuzûlî	Ġırt'a	1	2 beyitlik	-
	Fennî	Müfred	1	1 beyitlik	Müfred
104a	Rahmî	Tahmîs	1	5 bentlik	Tahmîs -i Rahmî
	-	Müfred	1	1 beyitlik	-
	-	Müfred	1	1 beyitlik	-
	Nâbî	Müfred	1	1 beyitlik	-
		Müfred	1	1 beyitlik	-

104b	Cevrî	Tahmîs	1	5 bentlik	Tahmîs -i Cevrî
105a	Vâlihî	Tahmîs	1	5 bentlik	Tahmîs -i Vâlihî
105b	'Ulvi	Müseddes	1	5 bentlik	Müseddes-i 'Ulvi
106a	Tigî	Müseddes	1	5 bentlik	Müseddes-i Tigî
106b	Bâkî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazel-i Bâkî
107a	Bâkî	Ġazel	2	6 ve 5 beyitlik	Bâkî Efendi/ Ġazel-i Bâkî
107b	-	Müseddes	1	5 bentlik	-
108a	Bâkî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Bâkî
	'Âlî	Müseddes	1	5 bentlik	Müseddes-i 'Âlî
108b	Tigî	Müseddes	1	5 bentlik	Müseddes-i Tigî
109a	'Azmi	Müseddes	1	5 bentlik	Müseddes-i 'Azmi
110a	Fuzûlî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazel-i Molla Fuzûlî Rahmetullâhî
	Bâğdatî Rûhî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazel-i Bâğdatî Rûhî Berây-ı Ta'rif-i Şâm-ı Şerîf
110b	Nef'î	Ġaşîde	1	42 beyitlik	Ġaşîde-i Nef'î Efendi Der- Sitayiş-i Merhûm Sulţan Murâd Hân
111b	Cevrî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Cevrî
112a	Bâkî	Ġazel	2	5'er beyitlik	Ġazel-i Bâkî/ Bâkî Fermâyed
	Ġabûlî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġabûlî Güyed
	Nev'î	Ġazel	1	2 beyitlik ¹¹	-
112b	Fehîm Çelebi	Ġazel	1	5 beyitlik	Fehîm Çelebi
	Güftî	Ġazel	1	5 beyitlik	Nazîre-i Güftî
	Cinânî	Müseddes	1	5 bendlik	Müseddes-i Cinânî

¹¹ Ġazelin ilk 3 beyiti 120b'de bulunmaktadır.

113b	Fuzûlî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazel-i Üstâdü' ş-Şu'arâ Fuzûlî-i Bağdâdî
	Yahyâ Efendi	Ġazel	1	5 beyitlik	Merhûm Yahyâ Efendi Nevverallâhu Ġabrehu
	Ġâfzâde Fâ'izî Efendi	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġâfzâde Fâ'izî Çelebi
114a	Bâķî	Ġaşîde	1	32 beyitlik	Ġaşîde-i Bâķî Efendi
	Bâķî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazel-i Üstâdü' ş-Şu'arâ Bâķî Efendi
115a	Ebû Sa'îd	Ġazel	1	5 beyitlik	Şeyhü'l-İslâm Ebû Sa'îd Efendi
	Bahâyî	Ġazel	1	9 beyitlik	Nazîre-i Bahâyî Efendi ve Tezyîl-i Cemûl
	Ebû Sa'îd	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Müftî Ebû Sa'îd
116a	Fuzûlî	Ġazel	1	9 beyitlik	Fuzûlî Güft
	'Azîmîzâde Çelebi	Ġazel	1	5 beyitlik	'Azîmîzâde Çelebi Güft
116b	Zekerrîyâzâde Yahyâ Çelebi	Ġazel	1	5 beyitlik	Zekerrîyâzâde Yahyâ Çelebi
	Bâķî	Ġaşîde	1	19 beyitlik	Ġit'a-i Bâķî Efendi Der-Fezâ il-Nazm-ı Şerif-i Sultânî
117a	Bâķî	Ġazel	2	5'er beyitlik	Sultânü' ş-Şu'arâ Bâķî Efendi- Ġazel-i Bâķî
117b	Bâķî	Ġazel	2	6 ve 5 beyitlik	Ġazel-i Bâķî Fermâyed-Bâķî Efendi
	Nev'î	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Nev'î
118a	Fuzûlî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazel-i Fuzûlî
	Bâķî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Bâķî
	Emrî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Emrî
118b	Bâķî	Ġaşîde	1	31 beyitlik	Ġaşîde-i Ġazâniye-i Bâķî Efendi Der-Fezâ' il-i Ġâce-i Altı Ġadr
	İshâķ	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i İshâķ
119b	'Ulvt	Ġazel	1	1 beyitlik ¹²	Ġazel-i 'Ulvt

¹² Gazelin sonraki 4 beyiti 121a'da bulunmaktadır.

120a	Bâkı	Ġazel	3	5'er beyitlik	Ġazel-i Bâkı/Bâkı Efendi/Ġazel-i Bâkı
120b	Bâkı	Ġazel	2	5'er beyitlik	Bâkı Efendi/Ġazel-i Bâkı
121a	Nev'î	Ġazel	1	3 beyitlik ¹³	Nev'î Efendi
	'Ulvi	Ġazel	1	4 beyitlik ¹⁴	
121b	Bâkı	Ġazel	2	5'er beyitlik	Bâkı Üstad/Bâkı Güyed
	Şerif Şefî'î Çelebi	Ġazel	1	9 beyitlik	Bahâriye-i Şerif Şefî'î Çelebi
122a	Şerif Hâlim	Ġazel	1	7 beyitlik	Şerif Hâlim Der-Ta'rif-i Hişâr
	'Özri	Ġazel	1	8 beyitlik	Der-Sitâyîş-i Hazret-i Muhammed Resûlullah 'Aleyhi's-Salat
122b	Fehîm-i Kadîm	Ġazel	1	6 beyitlik	Ġazel-i Mergûb Fehîm Güyed
	Nef'î	Ġaşîde	1	63 beyitlik	Ġaşîde-i Nef'î Efendi Der-Şifât-ı Behişt-Âşîyân-ı Sultân Ahmed Hân
124a	Ġadri	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Re'îs Ġadri Efendi
124b	Nef'î	Ġazel	2	5'er beyitlik	Ġazel-i Nef'î/Ġazel-i Nef'î
	Veyst	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Veyst
125a	Nef'î	Ġazel	1	5 beyitlik	Velehu Nef'î-i Rengîn-edâ
	Enîsi	Ġazel	1	5 beyitlik	Enîsi Efendi
125b	Nef'î	Ġaşîde	1	61 beyitlik	Der Medh ü Şenâ-yi Merhûm u Magfûr Sultân Ahmed Hân
127a	Fehîm-i Kadîm	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Fehîm Çelebi Berây-ı 'İd-i Ta'rif
127b	Riyâzi	Rubâ'î	5	-	Rubâ'iyât-ı Şâ'ir-i Pâkize-gü Riyâzi Efendi Raĥmetullâhi Te'âlâ 'Aleyh Velehu Riyâzi/Rubâ'î-i Riyâzi/ Velehu Riyâzi/ Rubâ'î-i Riyâzi Efendi

¹³

Gazelin ilk 2 beyiti 112a'da bulunmaktadır.

¹⁴

Gazelin ilk beyiti 119b'de bulunmaktadır.

128a	Rūhī	Terkīb-i Bend	1	17 bendlik (Her bir benti 8 beyit)	Terkīb-i Bendü'l-Merhūm Rūhī-i Bağdādī Rahmetullāhī Te'ālā 'Aleyh
128b	Rūhī	Ġazel	1	8 beyitlik	Rūhī Bağdādī.....
131b	Rūhī	Ġazel	1	13 beyitlik	Rūhī-i Nādire-Sencūn Sözüdür
132b	Cevrī	Terkīb-i Bend	1	13 bendlik (Her bir bend 8 beyitten oluşmaktadır.)	Naẓire-i Cevrī Çelebi Terkīb-i Bend-i Mollā Rūhī Rahmetullāhī
135b	Bāķī	Müfred	1	1 beyitlik	Kelām-i Bāķī
136a	Bāķī	Ġazel	2	7'şer beyitlik	Ġazel-i Bāķī Efendi Redf-i Haçer/Velehu Bāķī
136b	Bāķī	Ġazel	3	ikisi 5'er biri 14 beyitlik	Ġazel-i Bāķī/Velehu Bāķī/Bāķī Efendi Redf-i Lām
137a	Bāķī	Ġazel	1	5 beyitlik	Bāķī Efendi Nevverallāhu Ķabrehu
137b	Nef'ī	Ķaşıde	1	44 beyitlik	Ķaşıde-i Nef'ī Efendi Berāy-ı Ta'rif-i Merhūm Muhammed Paşa
138b	Bāķī	Ġazel	1	8 beyitlik	Ġazel-i Bāķī Efendi Nevverallāhu Ķabrehu
139a	Bāķī	Ġazel	1	5 beyitlik	Velehu Bāķī-i Rengin-edā
	-	Müfred	1	1 beyitlik	Müfred-i Ķahve
	-	Müfred	1	1 beyitlik	Naẓire
	Bāķī	Müfred	1	1 beyitlik	Müfred-i Bāķī
139b	Bāķī	Ġazel	1	11 beyitlik	Ġazel-i Bāķī Efendi-i Merhūm Der-Medh-i Sulţān Selīm İbn-i Süleymān Hān
	-	Müfred	1	1 beyitlik	Müfred-i Mergūb
	Nef'ī	Ķaşıde	1	70 beyitlik	Ķaşıde-i Nef'ī Efendi Berāy-ı Ta'rif-i Merhūm İlyās Paşa

141b	Kıymetî	Müseddes	1	6 bendlik	Güft-i Kıymetî
142a	Bâkî	Ġazel	1	9 beyitlik	Ġazeli' l-Merhûm Bâkî Efendi Rahmetullâhi
	Hâlimî	Tahmîs	1	6 bendlik	Tahmîs-i Ġazeli' l-Merhûm Nev'î Efendi
142b	Nev'î	Kıta	1	2 beyitlik	-
	Necâtî	Rubâ'î	1		Necâtî-i Derd-mend
143a	Bâkî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazeli' l-Merhûm Bâkî Efendi
	Güftî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazel-i Güftî
	Bâkî	Kıt'a	1	2 beyitlik	Rubâ'iyü' l-Merhûm Bâkî Efendi
143b	Şerîf Şabrî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazeli' l-Merhûm Şerîf Şabrî
	Bâkî	Ġazel	1	5 beyitlik	Ġazeli' l-Merhûm Bâkî Efendi
	-	Ġazel	1	3 beyitlik	Kelâm-ı Merğûb
143b	-	Ġazel	1	5 beyitlik	Mü'ellifîhi
144a	Bâkî	Ġazel	1	7 beyitlik	Ġazeli' l-Merhûm Bâkî Efendi
	-	Müfred	1	1 beyitlik	-

1.3. 99b-144a Varakları Arasında Yer Alan Nazım Şekilleri¹⁵

1. Müfred

Müfred, edebiyatımızda başı ve sonu olmayan tek ve kafiyesiz beyit olarak tanımlanmaktadır.

Ferd beyitlere müfred de denmiştir. Müfredler de belli başlı bir şiir olarak görülmüştür. Müfredler, dîvânların son kısmında “Müfredât” başlığı altında ayrı bir bölüm olarak yer almaktadır.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfaları arasında 11 müfred yer almaktadır. Bazı müfredlerin şairleri belirtilirken bazılarının belirtilmemiştir. Örneğin (139a)’da üç tane müfred bulunmaktadır. Bunlardan biri Bâkî’ye aittir. Başlık olarak Müfred-i Bâkî ibaresi kullanılmıştır. Aynı sayfada Müfred-i Çahve başlığıyla bir beyit ve buna yapılan bir nazire vardır, ancak her ikisinin de şairi verilmemiştir. (139b)’de Müfred-i Mergüb başlıklı şairi bilinmeyen bir müfred yer almaktadır. (103b)’de derkenar olarak Müfred başlığı açılarak altına müfred örnekleri sıralanmıştır. Bu örnekler (104a)’da devam etmektedir ve hiçbirinin şairi verilmemiştir ve pek okunaklı olmayan bir yazı stiliyle yazıldığı ve yer yer silik olduğu için okunamamaktadır, ancak (103b)’de (ikinci şiir) Fennî’nin, 104a’da (üçüncü şiir) ise Nâbî’nin çok meşhur bir müfredi bulunmaktadır.

2. Rubâî

Rubâî, özel bir aruz kalıbıyla yazılan, 4 dizelik bir nazım şeklidir. Rubâîlerde birinci, ikinci, dördüncü dizeler uyaklı, üçüncü dize ise serbesttir. İki beyitlik kıt‘alar biçiminde yazılmış rubâîler de vardır. Her dizesi birbiriyle uyaklı rubâîlere “Rubâî -i Musarra” ya da “Terane” adı verilir. Rubâînin, aruzun hezec bahrinden 24 kalıbı bulunur. Bunlardan; mef’ûlü birimiyle başlayan 12 kalıba “ahreb”, mef’ûlün

¹⁵ Mehmet Arslan, *Eski Türk Edebiyatı Ders Notları- I. ve II. Dönem*. Nazım şekilleri ile ilgili bilgi bu kaynaktan sağlanmıştır.

birimiyle başlayan öbür 12 kalıba da “ahrem” denir. Kalıpların sonu “fâ’ül” ya da “fa’” birimiyle biter.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfalarında Riyâzî’nin 5, Necâtî’nin 1 rubâisi bulunmaktadır.

3. Kıt’a

Yalnız ikinci ve dördüncü dizeleri birbiriyle uyaklı iki beyitlik nazım biçimidir (xa-xa). Kıt’alar genellikle dörtlük adıyla adlandırılır. Matla beyiti olmayan gazel şekline kıt’a adı verilir. İki, dört veya daha fazla beyitli kıt’alar yazılabilir. Kıt’alarda beyitler arasında anlam birliği bulunur ve beyitler birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Kıt’a nazım biçiminde şair mahlas kullanmaz. Ancak, mahlas kullanılmış kıt’alar da vardır. Kıt’aların konusu çok değişiktir. Hemen her konuda kıt’a yazılabilir.

Beyit sayısı ikiden fazla olan kıt’alara kıt’a-i kebire denir.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfa aralıklarında üç kıt’a örneği bulunmaktadır. Bunların ikisi derkenarlarda yer almaktadır ve okunamamaktadır. (103b)’de yer alan kıt’anın şairi verilmemiştir, ancak bu kıt’a Fuzûlî’nin en meşhur kıt’alarından biridir. (142b)’de yer alan Nev’î’nin kıt’ası ise okunmamaktadır. (143a)’da yer alan Bâkî’nin kıt’asında Rubâ’iyü’l-Merhûm Bâkî ibaresi yer alsa da şiirin vezn ve kafiye bakımından kıt’a nazım şeklinde yazıldığı anlaşılmaktadır.

4. Gazel

Gazel, özellikle kadın, aşk, güzellik, şarap, tabiat gibi konulardan yazılmış dîvân edebiyatı nazım şeklidir. Gazeller klasik şiirimizin en lirik örneklerinin başında gelir veya böyle şiirler için çoğunlukla gazel nazım şekli kullanılmıştır. Beyitlerle yazılan bir nazım şeklidir. 4 beyitten 15 beyite kadar yazılabilir. Gazelin birinci beyti “musarra” yani her iki mısrası birbiriyle kafiyeli olarak yazılır. Öteki beyitlerin ikinci mısraları ilk beyitle kafiyelidir, birinci beyitleri ise serbesttir.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfaları arasında en çok gazel türüne yer verilmiştir. Toplam 86 gazel bulunmaktadır. Bunlardan 45'i Bâkî'ye aittir.

Mecmûadaki gazeller konu olarak çeşitlilik göstermektedir. Mecmûada yer alan gazellerin çoğunluğu âşıkane gazel türüne örnektir. Ancak mecmûada bahar konulu, şehirleri öven, dini bununla birlikte dönemden, dünyadan şikayet eden gazellere de rastlayabiliriz. Bunlara örnek olarak şunlar verilebilir:

(103a) Ğazel-i Ğabûlî; Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Kербela'yı konu edinen bir gazeldir.

(110a) Ğazel-i Bağdâdî Rûhî Berây-ı Ta'rîf-i Şam; başlığundan da anlaşılacağı gibi Şam şehrini anlatan bir gazeldir.

(121b) Bahâriyye-i Şerif Şefî'î Çelebi; bahar mevsimini anlatan bir gazeldir.

(121b) Şerîf Hâlim Der-Ta'rîf-i Hisâr; hisar konulu bir gazeldir.

(127a) Ğazel-i Fehîm Çelebi Berây-ı İd-i Ta'rîf; bayram konulu bir gazeldir.

5. Kasîde

Kasîde din ve devlet büyüklerine övgü için yazılan dîvân edebiyatı nazım şeklidir. Beyit birimiyle yazılmaktadır. Beyit sayısı genellikle 33 ve 99 beyit arasında değişmektedir. Gazel gibi kasîdenin de ilk beyti kendi arasında, sonraki beyitler ilk beytin ikinci mısrası ile kafiyeli olur. Nesib veya Teşbib, Tegazzül, Girizgah, Medhiye, Fahriye, Dua bölümlerinden oluşur.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfalarında gazelden sonra en çok bulunan ikinci tür kasîdedir. 9 kasîde bulunmaktadır. Bâkî'nin 3, Nefî'nin 6 kasîdesi bulunmaktadır. Bunlar genellikle devrin büyüklerini öven kasîdelerdir.

6. Terkîb-i Bend:

Terkîb-i Bend, bendlerden meydana gelen uzun bir nazım şeklidir bendleri de beyitler meydana getirir. Bendleri meydana getiren beyitler genellikle 5-10 beyit arasında değişir. Her bend iki bölümden oluşur. Birinci bölüme "Terkib-hâne",

bendin son beyit olan ikinci bölüme ise “Vasıta Beyti” veya “Bendiye” adı verilir. Hemen her türlü konu terkîb-i bendin konusu olabilir.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfalarında Bağdatlı Rûhî'nin sekizer beyitlik 17 bendden oluşan ünlü Terkîb-i Bend'i ve ona nazire olarak yazılmış olan Cevri'nin 13 bendlik Terkîb-i Bend'i yer almaktadır.

7. Tahmîs

Tahmîs, beşleme anlamına gelmektedir. Edebiyatta bir şairin gazelinin her beytinin üzerine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye üç mısra eklenmesi suretiyle meydana getirilen nazım şeklidir. Beyit düzeninin bend düzenine dönüştürülmesiyle ortaya çıkan tahmîste başa eklenen mısralar kafiye yönünden her beytin ilk mısrasına uymak zorundadır. Böylece kafiye sistemi şu şekilde olur: aaa(aa), bbb(ba), ccc(ca)...Tahmîste asıl beyit ile eklenen mısralar arasında bir anlam kaynaşması olması da zorunludur. Gazelin makta adı verilen son beytinde şair nasıl mahlasını söylüyorsa, tahmîsi yapan şair de son beyte eklediği mısralardan birinde mahlasını söyler.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfalarında Cevrî'nin 2, Vâlihî'nin 1, Rahmî'nin 1, Halîmî'nin 1 olmak üzere toplam 5 tahmîs yer almaktadır. Bunlar ünlü şairlerin şiirlerine yapılmış tahmîslerdir:

(103b) Tahmîs-i Cevrî

(104a) Tahmîs-i Raḥmî: Raḥmî'nin Hayâlî'nin “bagladı” redifli gazeline yaptığı tahmîstir.

(104b) Tahmîs-i Cevrî: *Cevrî Dîvânı*'nda bulunmayan bu tahmîs, Cevrî'nin Fuzûlî'nin “bilmez” redifli gazeline yaptığı tahmîstir.

(105a) Tahmîs-i Vâlihî: Vâlihî'nin bu tahmîsi Bâkî'nin ünlü “ancak” redifli gazeline yapılmış olan tahmîstir.

(142a) Tahmîs-i Ğazelü'l-Merḥûm Nev'î Efendi: Halîmî'nin Nev'î'nin gazeline yaptığı tahmîstir.

8. Müseddes:

Altışar mısralık bendlerden meydana gelen nazım şeklidir. İlk bendin altı mısrası birbiriyle kafiyeli, sonraki bendlerin son bir veya iki mısrası ilk bend ile kafiyeli olur. Kafiye sistemi şu şekildedir:

1. aaaaaa, bbbbaa....

2. aaaaaa, bbbba

Son bir veya iki mısra her bendin sonunda aynen tekrar ediliyorsa Mütekerrir Müseddes, yalnızca kafiye yönünden ilk bend ile benzeşiyorsa Müzdevic Müseddes adını alır. Müzdevic müseddeslerin edebiyatımızda örnekleri çok azdır.

Müseddesler genellikle 5 ile 8 bend arasında değişen uzunlukta yazılırlar. Her konuda müseddes yazılabilir. Ancak felsefe ve tasavvuf konularının anlatıldığı müseddesler çoğunluktadır.

Tezimize konu olan mecmûanın ilgili sayfalarında 8 müseddes yer almaktadır. Bunların 7'si Mütekerrir Müseddes örnekleridir:

(105b) Müseddes-i 'Ulvî, (106a) Müseddes-i Tîğî, (108a) Müseddes-i Âlî, (108b) Müseddes-i Tîğî, (108b) Müseddes-i 'Azmî, (113a) Müseddes-i Cinânî, (141b) Güft-i Kıymetî.

(107b)'de yer alan müseddes Müzdevic Müseddes örneğidir. Müseddes sayfanın yırtık olması nedeniyle tam olarak okunamamış ve şairi tespit edilememiştir.

Mecmûada yer alan şairlerin nazım şekillerine göre sayıları tablo olarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 2 Mecmûada Yer Alan Şairlerin Nazım Şekillerine Göre Sayıları

Şairin Adı	Gazel Sayısı	Kasîde Sayısı	Tahmîs Sayısı	Müseddes Sayısı	Terkib-i Bend Sayısı	Rubâî Sayısı	Kit'a Sayısı	Müfred Sayısı
Alî				1				
'Azmî				1				
Bağdâdî	3				1			
Rûhî								
Bahâyî	1							
Bâkî	45	3					1	2
Cevrî	1		2		1			
Cinânî				1				
Ebû Sa'îd	2							
Emrî	1							
Enîsî Efendi	1							
Fehîm	3							
Çelebi								
Fennî								1
Fuzûlî	4						1	
Güftû	3							
Hâletî	1							
Hâlîm	1		1					
İshaq	1							
Qabûlî	3							
Qadrî	1							
Qafzâde	1							
Fâ'izî								
Qıymetî				1				
Nâbî								1
Necâtî						1		
Nef'î	3	6						
Nev'î	2						1	
Özrî	1							
Rahmî			1					
Riyâzî						5		
Sabrî	1							

Şerîf Şefî'î Çelebi	1							
Tîgî				2				
'Ulvi	1			1				
Vâlihî			1					
Veysî	1							
Yahyâ Efendi	2							
Şairi Bilinmeyen	2			1				7
Toplam	86	9	5	8	2	6	3	11

1.4. 99b-144a Varakları Arasında Yer Alan Şairler ve Kısa Biyografileri

ALÎ/ÇEŞMÎ, Gelibolulu Mustafa (d.948/1541-ö.1008/1600)¹⁶

Gelibolu'da doğmuştur. Edebiyatımızda Urfalı Nâbî, Manisalı Birrî gibi mahlasıyla doğum yeri birleştirilerek anılan şairlerdendir. Beş yaşında okula başlamış ve dokuz yaşındayken Habîb-i Hâmîdî ve Sürûrî'den tefsir ve fıkıh dersleri almış; on altı yaşında İstanbul'a giderek Rüstem Paşa, Haseki ve Semaniye medreselerinde eğitim görmüştür..

Eğitimi tamamlandıktan sonra Alî ilmiye sınıfına yönelmiştir. 1558'de Kanûnî'nin şehzadelerinden Selim'in yanında bürokrasiyle ilgilenmiş, 1563 yılına kadar şehzadenin yanında çalışan Ali daha sonra Selim'in sarayından ayrılarak Şam, Mısır, Bosna gibi yerlerde bulunmuştur. Erzurum, Halep, Bağdat gibi yerlerde defterdarlık yapmıştır. 1586 yılında Bağdat'tan ayrılarak İstanbul'a gelmiştir.

Alî, pek çok sıkıntılar çekmiş ve çok haksızlığa uğramıştır. 40 yaşlarında kendi devir ve toplumu hakkında karamsar duygulara kapılmış ve bu durum 50 yaşlarında giderek artmıştır. Bu karamsar ruh hali eserlerine yansımıştır. 1585 yılında Bağdat Mal Defterdarı olan Alî, 1591 yılına kadar herhangi bir göreve atanmamıştır.

Alî, 53 yaşındayken 1593 yılında Gelibolu'ya dönmüştür. Gelişini kutlamak ve dostlarına bir armağan sunmak amacıyla divanlarından 100 gazel seçmiş ve *Sadef-i Sad-Güher*'i oluşturmuştur. Yine aynı şekilde 100 matlaı toplayarak da *Gül-i Sad-Berg*'i oluşturmuştur.

III. Mehmed'in tahta çıkışı onu yeniden umutlandırmıştır. *Künhü'l-Ahbâr* adlı tarih kitabını yazmak için kaynakların bulunduğu Kahire'ye gitmesi gerekmektedir. Bu yüzden buranın defterdarlığını istemiştir ancak bu isteği gerçekleşmemiştir. Sonraki görevleri Yeniçeri katipliği (Temmuz 1592) Sivas defterdarlığı, Amasya

¹⁶ Mustafa İsen-Hakkı Aksoyak, Âlî. Çeşmî, Gelibolulu Mustafa,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=943> kaynağından

faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

sancakbeyliği (1595) Kayseri sancakbeyliğidir (1596). Alî, son olarak Cidde Sancakbeyliği görevindeyken orada vefat etmiştir. Mezarı belli değildir.

Eserleri:

A. Edebî Eserleri:

Câmiü'l-Buhur Der Mecâlis-i Sur, Dakâiku't-Tevhîd, Hulâsatü'l-Ahvâl, Maâlimü't-Tevhîd, Gül-i Sad-Berg, Manzum Kırk Hadis Tercümesi, Mecmau'l-Bahreyn, Mihr ü Mâh, Mihr ü Vefâ, Nikâtü'l-Hâl, Riyâzü's-sâlikîn, Subhatü'l-Abdâl, Subhatü'l-Înâbe, Tuhfetü'l-Uşşâk ve Dîvânları,

B. Tarihî Eserleri:

Câmiü'l-Kemâlât, Fursatnâme, Fusûlü'l-Halli Ve'l-Akd ve Usûli'l-Harci ve'n-Nakd, Halatü'l-Kâhire Mine'l-âdâti'z-Zâhire, Heft Meclis, İstidânâme, Kühnü'l-Ahbâr, Menâkıb-ı Hünerverân, Menşeu'l-İnşa, Mirâtü'l-Avâlim, Mirkâtü'l-Cihâd, Münşeât, Nâdirü'l-Mehârib, Nusretnâme, Zübdetü't-Tevârîh.

C. Diğer Konulardaki Eserleri:

Enisü'l-Kulûb, Eyyühe'l-Veled Tercümesi, Ferâidü'l-Vilâde, Hakâiku'l-Ekâlim, Hilyetü'r-Ricâl, İzzetü'l-Asr fi-Tefsîri Sûretü'n-Nasr, Kavâidü'l-Mecâlis, Mehâsinü'l-Âdâb, Menâkıb-ı Hâlil Paşa, Menâkıb-ı şeyh Mehemedü'd-Dağî, Mevâidü'n-Nefâis Fi-Kavâidi'l-Mecâlis, Nasîhatü's-Selâtin, Nevâdirü'l-Hikem, Rahâtü'n-Nüfûs, Risâle, Risâle-i Zâtü'l-Kürsî, Risâle-i Zırgamiyye, Tuhfetü's-suleha, Vâkıfnâme, Zübdetü'l-Evrâd.

D. Henüz Ele Geçmeyen Eserleri:

Bedâyiü'l-Metâli, Dürr-i Mensûre (Dürer-i Mensûre), Hac ve 'Işk risâlesi, Kenzü'l-Ahbâr, Maâyibü'l-Erzâl, Mişkât, Nüzhet veya Nüzhetü'l-Mecâlis, Râbiü'l-Manzûm, Ravza-i İrfân, Ravzatü'l-Letâif, Riyâzü'r-Rahmet, Tarih-i Üngurus ve Selimnâme.

AZMÎ, Pir Mehmed (d.??-ö.990/1582) ¹⁷

16. asrın önemli şair ve yazarlarından. İstanbul'da doğmuştur. Önce Rodoscuk (Tekirdağ)'da bulunan Rüstem Paşa Medresesi'nde, 968/1560'ta İstanbul'daki Rüstem Paşa Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Aynı yıl, Fatih'teki Efdaliyye Medresesi'nde görev yapmıştır. Bu görevden sonra Beşiktaş'ta bulunan Sinan Paşa Medresesi müderrisliğinde bulunmuştur. 982/1574 yılında Edirne Darülhadis Medresesi müderrisliğine tayin edilmiştir. 984/1576 senesinde Sahn-ı Seman müderrisliğine getirilmiştir. Bu sırada Kıbrıs teftiş memurluğu yapmıştır. 987/1579'da Süleymaniye'den üçüncü medrese müderrisi olan Azmî, 988/ 1580'de Sultan III. Murad'ın oğlu Şehzade Mehmed'in muallimliğine getirilmiştir. 990/1582 yazında veba hastalığından vefat eden Azmî, Eyüp kabristanına gömülmüştür.

Eserleri:

1. **Ensü'l-Ârifin:** Hüseyin Vaiz Kaşifi'nin Farsça mensur *Ahlâk-ı Muhsinî*'nin Türkçe tercümesidir. *Ahlâk-ı Azmî* olarak da anılmaktadır.

2. **Mev'ize-i Manzûme:** 49 beyit civarında dinî-ahlâkî bir mesnevidir. *Ensü'l-Arifin*'in sonunda yer almaktadır.

3. **Tercüme-i Manzûme-i Ehâdis-i Erbaîn:** Bu eser, kırk hadisin tercümesidir.

4. **Mihr ü Müşerî Tercümesi:** Assâr-ı Tebrizî'nin Farsça mesnevîsinin Türkçe manzum tercümesidir. Azmî'nin yarım kalan bu tercümesini oğlu Haletî tamamlamak istemiş ancak babasının metnine sadece beş yüz beyit ilave edebilmiştir.

5. Dîvân:

¹⁷ Adem Ceyhan, Azmî, Pir Mehmed,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=206> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

BAHÂYÎ, Mehmed Efendi (d.1010/1601-ö.1064/1654)¹⁸

Osmanlı Devleti'nin 32. şeyhülislamıdır. İstanbul'da doğan Bahâyî'nin asıl adı Mehmed'dir.

Bahâyî; ilim ve kültür bakımından yüksek bir aileye mensuptur. Bahâyî, ailesi tarafından yüksek bir kültür ve sosyal seviyeye sahip olduğundan en ileri ilim müesseselerinden ve alimlerinden tam bir eğitim ve öğretim görerek yetişmiştir. Genç yaşta müderris olmuş, 1630 yılına kadar İstanbul'un çeşitli medreselerinde görev yapmıştır. 1631'de Selanik kadısı olmuştur.

1633 yılında Halep kadılığına tayin edildiğinde Halep valisi Ahmed Paşa onu keyif verici maddelere düşkün olduğu iddiasıyla suçlamış ve bu suçlama üzerine keyif verici maddeleri kullanmayı yasaklamış olan Sultan IV. Murad, Bahâyî'yi görevden almış ve Kıbrıs'a sürgün etmiştir. Kıbrıs'ta bir yıl kalan şair zor günler geçirmiş ve kendini affettirmek için Sultan Murad'a *Niyâznâme* adlı mesnevîsini sunmuştur. Bunun üzerine 1636'da affedilerek İstanbul'a dönmüştür. 1638 yılında yeniden göreve çağrılmış ve Şam, 1644'te Edirne, 1645'de İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. 1646'da Anadolu Rumeli kazaskerliği yapmıştır. 1649'da Şeyhülislamlık mertebesine yükselmiştir. 1651'de görevinden alınarak Midilli'ye sürgün edilmiştir. 1652'de ikinci defa şeyhülislamlık görevine getirilmiştir. Vefatına kadar bu görevde kalmıştır. Bahâyî, boğmacaya tutulmuş ve hastalandıktan 3 gün sonra 4 ocak 1654 cuma günü ölmüştür. Fatih Cami'nin Darüşşafaka kapısına açılan kapısı civarında, Bahâyî Suffesi olarak bilinen yere defnedilmiştir. Kabri, buradan yol genişletilmesi nedeniyle kaldırılmış ve karşı taraftaki günümüzde yoldan yüksekçe kalan hazireye nakledilmiştir.

Bahâyî'nin küçük bir *Dîvân*'ı vardır. *Bahâyî Dîvân*'nda biri kasîde-i beçe olmak üzere 6 kasîde, 42 gazel, 2 mesnevî, 2 tarih, 8 kıt'a, 21 rubâî ve 1 beyit yer almaktadır. *Dîvân*'da bulunan bütün şiirler din dışı konulardadır. Şairin dîvânında

¹⁸ Erdoğan Uludağ, Bahâyî,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozluhu.com/index.php?sayfa=detay&detay=572> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

tevhîd, münâcât, na't gibi şiirler bulunmamaktadır. Şiirlerinde daha çok Sebki Hindî akımının özellikleri kendini gösterir.

BÂKÎ(d.933/1526-ö.1008/1600)¹⁹

Asıl adı Mahmud Abdalbâkî'dir. Bâkî küçük yaşta medrese eğitimi almaya başlamıştır. Devrin önemli isimlerinden dersler almıştır. Süleymaniye Camii medreselerinde öğrenimini sürdürürken Süleymaniye Külliyesi'nde nezaretçi olarak görevlendirilmiştir. 1555'te Nahcivan seferinden dönen Kanûnî'ye kasîde sunmuş böylece padişahın takdirini kazanmıştır.

1556 yılında Halep'e gitmiş, Halep'te dört yıl kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a dönmüştür. Bâkî çeşitli kasîdeler yazarak hocalarına ve devrin büyüklerine sunmuştur. Şiirdeki başarısı Sultan Süleyman'ın dikkatini çekmiş ve onu medrese müderrisliğine getirmiştir. Çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. Bir taraftan müderrislikte yükselirken diğer taraftan devrin büyük âlim ve şairlerinden olmuştur.

Bâkî'nin bu rahat hayatı padişahın ölümüne kadar sürmüştür. Sonrasında kadılık, kazaskerlik gibi görevlerde bulunsa da 40 yaşında emekliye sevk edilmiştir. Farklı medreselerde müderrislik ve Selanik'te kadılık görevinden bulunduktan sonra 1630'da ölmüştür.

Eserleri:

1. Dîvân: *Bâkî Dîvânı*'nda 27 kasîde, 9 musammat, 548 gazel, 21 kıt'a ve 31 matla bulunmaktadır.

2. Me'âlimü'l-Yakîn Fî-Sîreti Seyyidi'l-Mürselin: Ahmed b.Hatib el-Kastala'nın *El-Mevâhibü'l-Ledüniyye* adlı eseri esas alınarak meydana getirilen siyer kitabıdır.

¹⁹ Muhsin Macit, Hasan Kaplan, Bâkî,

<http://www.turkedebiyatilismlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2462> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

3. **Fezâilü'l-Cihâd:** Ahmed b. İbrahim'in Meşâ'irü'l-Eşvâk adlı Arapça eserinin tercümesidir.

4. **Fezâilü'l-Mekke:** 16. yüzyıl alimlerinden Kutbeddin Muhammed b. Ahmed Mekki'nin *El-i'lâm Fî-Ahvâli Beledillahi'l-Harâm* adlı eserinin tercümesidir.

5. **Kırk Hâdis Tercümesi:** Eser şimdiye kadar ele geçmemiştir. Bu eser hakkında bazı kaynaklarda Bâkî'nin Hazret-i Hâlid'den rivayet olunan hadisleri topladığı kayıtlıdır.

CEVRÎ, İbrahim Çelebi (d.1005/1595(?) -ö.1065/1654)²⁰

Eserlerinde Cevrî mahlasını kullanmıştır. Asıl adı İbrahim'dir. İstanbulludur. Ailesi ve doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur.

Mevlevî olan Cevrî'nin kaynaklarda iyi bir tahsil gördüğüne dair bilgiler vardır. Bazı kaynaklarda Dîvân-ı Hümâyûn katiplerinden olduğu, sonrasında hattatlık yaptığı belirtilirken bazı kaynaklarda ise sadece hattatlık yaptığı söylenmektedir.

Cevrî, III. Mehmed (1595-1603), I. Ahmed (1603-1517), I. Mustafa (ilki, 22 Kasım 1617/26 Şubat 1618), II. Osman (Genç Osman 1618-22), I. Mustafa (ikincisi, 19 Mayıs 1622-10 Eylül 1623), IV. Murad (1623-40), Sultan İbrahim (1640-48) ve IV. Mehmed (1648-87)'in saltanatlarını görmüştür.

Cevrî, 1065/1654'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserleri:

1. **Dîvân:** *Dîvân*'da 83 kasîde, 5 terkîb-i bend, 2 tercî-i bend, 269 gazel, 5 matla; 2'si Farsça 124 tarih, 40 rubâî, 7 tahmîs, 8 tesdîs bulunmaktadır.

2. **Selîm-nâme:** Cevrî, Şükrî'nin *Selîm-nâme* adlı eserini, düzeltip devrin diline göre yeniden yazmıştır. Eser fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezniyle yazılmıştır.

²⁰Arzu Atik, Cevrî,

<http://www.turkedyatysimlersonzlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=277> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

3. Hilye-i Çehâr Yâr-ı Güzîn: Hakanî'nin *Hilye*'sinden etkisiyle yazılmıştır. Yüz kırk beş beyitten oluşan küçük bir mesnevîdir. Eserde münacat, na't ve mukaddimeden sonra dört halifenin fiziksel özelliklerinden söz edilmektedir.

4. Hall-i Tahkîkât: 415 beyitlik bir terkîb-i benddir.

5. Aynü'l-Füyûz: Yusuf Sineçak Dede'nin *Mesnevî-i Ma'nevî*'den seçtiği 366 beyitlik *Cezîre-i Mesnevî* adlı Farsça eserinin fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezniyle yazılmış manzum şerhidir. Şerh, her beyte beş beyit ilave edilerek oluşturulmuştur.

6. Melhâme: Yazıcı Salih'in *Şemsiyye* adlı eserinin 17. yy. da dilinin eskimesi nedeniyle yeniden yazılmasıdır. 3600 beyit civarındadır.

7. Nazm-ı Niyâz: Yaklaşık iki yüz beyitlik mesnevî nazım şekliyle yazılmış 12 ayın özelliklerini anlatan bir eserdir.

8. Beyân-ı A'dâd-ı Sıfathâ-yı Nefs-i İnsânî: Vecdî'nin *Me'hâzü'n-Nüfûs* adlı eserinin tercümesidir. Bu eserde Hz. Adem'in dört unsurdan yaratılması, nefsin hastalıkları ve ilaçlarından bahsedilmektedir.

CİNÂNÎ, Mustafa (d.??-ö.1004/1595)²¹

Bursa'da, Muradiye semtinde doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir.

Yakın zamana kadar şairin isminin imlası Latin harfli kaynaklarda Cenânî şeklinde kullanılmaktaydı. Ancak şairin mahlası eserlerinde hep cennetle ilişkili olarak kullanılmıştır. Bunun yanında "*Dîvân*" üzerinde çalışmalar yapan Cihan Okuyucu tarafından, şairin isminin Cinânî olarak kullanılması gerektiği ortaya konulmuştur.

Cinânî, küçük yaşta eğitim almaya başlamıştır. 966/1558'de Muallimzâde'nin yanında mülazımlık yapmış, Muallimzâde'nin Anadolu Kazaskerliğine getirilmesiyle onun kalem katipliğini yapmıştır. Bir süre Karesi kassamlığında bulunmuştur. Fakat bu kassamlık görevinin hangi tarihler arasında olduğu tespit edilememiştir. Cinânî

²¹ Ahmet Erman Aral, Cenânî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5908> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08.2016].

993/1585'te Bursa'da bulunmuş ve dersiâm olmak için imtihana girmiştir. 994/1586'da Cinânî Köseler Medresesi'ne atanmıştır. Aynı tarihte İvaz Paşa Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Fakat hangi görevinin daha önce olduğu bilinmemektedir. 997/1588 Ula'ya kadı olarak atanmıştır. 1000/1592 yılında İstanbul'da bulunmuştur. Cinânî, 1001/1593'de de Sultan Selim Medresesi'ne atanmış olarak görünmektedir. Cinânî'nin bu görevleri genellikle düşürdüğü tarihlerden anlaşılmaktadır.

Cinânî, son olarak Bursa'da İvaz Paşa Medresesi'nde görev almış ve bu görevi bir yıl sürmüştür. 1004/1595'te vefat etmiştir. Bursa'da Hamza Bey Cami yakınındaki mezarlığa defnedilmiştir.

Eserleri:

Cinânî'nin dört eseri bulunmaktadır. Cinânî'nin hamse sahibi olduğu söylense de kaynaklarda henüz böyle bir kayda rastlanmamıştır.

1. **Dîvân:** *Dîvân*'da 41 kasîde, “mesnevî, kıt'a, letaif, lugaz, manzum mektup” bölümünde değişik konularda yazılmış 66 şiir, 108 musammat, (Farsça olanlarıyla birlikte) 211 tarih kıt'ası, 311 gazel ve 165 müfred beyit bulunmaktadır.

2. **Riyâzü'l-Cinân:** Cinânî'nin ilk eseridir. Mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Ahlakî ve didaktik bir eserdir.

3. **Cilâü'l-Kulûb:** Cinânî'nin son eseridir. *Riyâzü'l-Cinân* gibi didaktik ve ahlakî bir mesnevîdir.

4. **Bedâyiü'l-Âsâr:** Cinânî'nin mensur olan tek eseridir. Eserde 79 hikaye ve 20 küçük latife yer almaktadır.

EMRÎ, Emrullah (d.??-ö.983/1575)²²

Edirne'de doğmuştur. Ailesi ve eğitimiyle ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ömrünü tevliyet hizmetleriyle geçirmiş, Edirne ve İstanbul'da bulunmuştur.

Emrî hayatını kanaat içinde geçirmiş ve bundan dolayı da herhangi bir devlet büyüğünden yardım istememiştir. Emrî memurluk hayatında yükselmemiştir. Bunun üzerinde Emrî'nin devlet büyüklerinin methi için şiir yazmamasının etkisi büyüktür. Bu durum Emrî'nin bütün ömrünü sıkıntı ve yoksulluk içinde geçirmesine sebep olmuş, hayatının sonuna doğru da şuurunu kaybetmiştir. 983 (1575) yılında Edirne'de vefat eden Emrî'nin ölüm tarihini Hasan Çelebi, Gelibolulu Mustafa ve daha sonra Bursalı Mehmed Tahir 982 (1574) olarak vermişlerse de doğru değildir.

Emrî, muamma alanında Dîvân edebiyatının önde gelen isimlerindedir. Bununla birlikte tarih düşürmede usta olduğu kaynaklarda nakledilmektedir.

Emrî'nin günümüze ulaşan eserleri *Dîvân*'ı ile muammalarıdır. *Dîvân*'da 2 kasîde, 581 gazel, 2 tahmîs, birer müstezat, murabba, muhammes, müsemmen ve 530'dan fazla mukatta yer almaktadır. 650'den fazla muamması vardır. Tarih düşürmedeki ustalığı bilinmektedir, ancak tespit edilebilen tarihlerinin sayısı azdır.

ENÎS / ENİSÎ, Nu'mân Enisî Efendi (d.??-ö.1180/1766-67)²³

Edirne'de doğmuştur. Genç yaşta Edirne'den ayrılarak İstanbul'a gelmiştir. Eğitimini bitirdikten sonra dîvân haceleri arasına katılmıştır. Cizre muhasebeciliği ve defter eminliği, Yeniçeri katipliği yapmıştır. 1176/1762 yılında reisü'l-küttâb, 1177/1762-63 senesinde nişancı olmuştur. Bir ara görevden alınmış, ancak yeniden görevine dönmüştür. Şair, 1180/1766-67 yılında vefat etmiştir. Yenikapı Mevlevîhânesi haricine defnedilmiştir.

²² Yekta Saraç, Emrî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3630> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

²³ İsmail Hakkı Aksoyak, Enîs/Enisî, Nu'mân Enisî Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5943> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

FÂİZÎ, Kafzâde Fâizî, Abdülhay (d.998/1589 -ö.???)²⁴

İstanbul'da doğmuştur. Kafzâde Fâizî'nin asıl adı Abülhay'dır. İlim ve kültür açısından yüksek bir aileden gelmektedir.

Bazı kaynaklar Fâizî'nin doğum tarihi olarak 980/1572 yılını gösterirken bazı kaynaklar da 998/1589 yılını göstermektedir. Fâizî'nin yakın arkadaşı Nevzade Atâyî, Fâizî'nin doğum tarihini 998/1589 olarak vermektedir. Fâizî'yi yakından tanıyan bir alim ve şair olarak Atâyî'nin verdiği bilgilerin daha doğru olduğu kabul edilmektedir.

Fâizî küçük yaşta babasından dersler almaya başlamış sonra çağının önemli bilginlerinden ders alarak yetişmiştir. Hem baba hem de anne tarafından kültürlü bir aileden gelen şair, genç yaşta eğitimini tamamlamıştır. Genç yaştan itibaren çeşitli medreselerde müderrislik yapmaya başlamıştır. 1027/1618'de Selanik, 1029/1619'da Şam kadılıklarına nakledilmiştir. 1030/1620'de kendisine "arpalık" olarak Midilli kazası verilmiştir. Fakat hükümdar Genç Osman Han'ın Leh seferine çıkarken arpalıkları kaldırması nedeniyle bu arpalığı alamamış ve 3 ay sonra bu arpalık Şemszâde Çelebi'ye verilmiştir. 1031/1620'de Genç Osman vakasına bizzat şahit olan Fâizî'nin, asi askerlerin Sultan Mustafa'ya biat ettirmek için kılıç zoruna başvurmaları üzerine korkudan safrası patlamıştır. Bu olaydan birkaç gün sonra da 33 yaşında iken vefat etmiştir. Dâhil-i sûrda anne tarafından dedesi Malulzâde Mehmed Efendi mektebi sahasına, babasını mezarı yanına yola bakacak şekilde defnedilmiştir.

Eserleri:

1. **Dîvân:** *Dîvân*'da 1 na't, 16 kasîde, 156 adet gazel, 22 kıt'a, 6 rubâi, 92 matla yer almaktadır.

2. **Zübdetü'l-Eş'âr:** Fâizî'nin asıl şöhretini kazandığı eseridir. Eser antoloji niteliğinde yazılmış olan ilk tezkire örneğidir.

3. **Leylâ vü Mecnûn:** 1136 beyitlik bir mesnevîdir.

²⁴ Halil İbrahim Okatan, Fâizî, Kafzade Fâizî, Abdülhay,

<http://www.turkedebiyatilismlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4863> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08.2016].

4. **Sâkînâme:** 168 beyitlik küçük bir mesnevîdir. Eser *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsinin içinde yer almaktadır. Eserde içki ve içki meclisinin övgüsü yapılmaktadır.

FEHÎM-İ KADÎM (d.1037/1627-ö.1057/1647)²⁵

Asıl adı Mustafa'dır. Aslen Haleplidir. Arap kökenli bir aileden gelmektedir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir, ancak *Dîvân*'ında yer alan bazı tarihi olaylardan hareketle 1037/1627 olarak kabul edilmektedir.

Arap kökenli bir aileden gelmesi sebebiyle çok iyi derecede Arapça bilmektedir. Fehîm, Arapçanın yanı sıra çok iyi derecede Farsça bilmektedir. Fehîm'in düzenli bir eğitim gördüğüne dair kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Kaynaklar genellikle zeka ve yeteneğine dikkat çekmektedirler. 18 yaşında dîvân tertip etmesi onun zekasının açık bir göstergesidir. Fehîm, bir süre kâtiplik yapmıştır. 1054/1644'te Kahire'ye giderek Mısır valisi Eyyüp Paşa'nın himayesine girmiştir. Bir süre sonra Eyyüp Paşa'yla araları açılmış ve İstanbul'a doğru yola çıkmıştır, ancak yolculuk sırasında Konya-Ilgın'da henüz 20'li yaşlarında vefat etmiştir. Ölüm sebebinin sıtma ya da veba olduğu hakkında kaynaklarda bilgiler bulunmaktadır. Ölüm tarihi, *Sicill-i Osmanî*'de 1050/1640, *Rıza Tezkiresi*'nde 1054/1644; Belîğ'de 1056/1646, Safayî, Şeyhî, Tevfik, Safvet ve *Osmanlı Müellifleri*'nde 1058/1648 iken, Mucib'de 1057/1647'dir.

Eserleri:

1. **Dîvân:** İlk dîvânında Dakîkî mahlasını kullanmıştır, ancak bu dîvânını yakmış ve Fehîm mahlasını alarak yeni bir dîvân tertip etmiştir.

Dîvân'da, 17 kasîde, 5 musammat, 16 kıt'a, 293 gazel, 56 rubâî ve 8 Farsça şiir yer almaktadır.

2. **Şehrengîz:** Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

²⁵Ayşe Yıldız, Fehîm-i Kadîm,

<http://www.turkedebiyatisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4364> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

3. **Bahr-ı Tavîl:** Osmanlı toplumunda yaşayan farklı etniğe mensup insanların kendi dil ve ağız özellikleriyle konuşturulduğu bir eserdir.

4. **Letâif-i Kümmelîn:** Eserde ibret verici hikâyeler, müstehcen latifeler ve Nasreddin Hoca fıkraları yer almaktadır.

6. **Durûb-ı Emsâl-i Türkî:** Eserde alfabetik olarak atasözleri yer almaktadır.

FENNÎ, Mehmet Fennî (d.??-ö.1127/1715) ²⁶

Asıl adı Mehmed'dir. İstanbul'da doğmuştur. Önce Halvetîlik daha sonra Mevlevîlik tarikatına girmiştir. Köprülü Fazıl Ahmed Paşa (ö. 1676) için yazdığı kasîdenin beğenilmesiyle Cizye kitabetliği kendisine caize olarak verilmiştir. Fazıl Ahmed Paşa'nın aracılığıyla dönemin padişahı IV. Mehmed (saltanatı: 1648-1687)'in sohbetlerinde bulunmuştur. Padişahın musahipliği rütbesine ulaşmış ve bununla birlikte sultanın pek çok lütuflarına nail olmuştur.

Hayatını, İstanbul Rumelihisarı'nda projesini kendisinin çizdiği yalısında geçirmiştir. Bu yalı döneminde çok şöhret bulmuştur. Yalının bulunduğu yere "Fennî Burnu" denilmiştir. Daima yapı işiyle meşgul olmuş, bu yapıyı yıkmaya meyilli tabiatı şiirlerine de yansımıştır. Bazı kaynaklara göre 1120/1708, bazılarına göre ise 1127/1715 tarihinde vefat etmiştir. Rumelihisarı'ndaki Kayalar Mezarlığı'na defnedilmiştir. Ölüm tarihi Safâyî, Belîğ ve *Mecma'-ı Şu'arâ*'da 1120/1708, Sâlim'de 1127/1715, Esrar Dede'de 1128/1716 olarak gösterilmiştir.

Dîvân sahibi olduğuna dair kaynaklarda bilgi bulunsa da dîvânı henüz ele geçmemiştir.

²⁶ İsmail Hakkı Aksoyak, Fennî, Mehmet Fennî,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6807> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

FUZÛLÎ (d.888/1483-ö.963/1556)²⁷

Asıl adı Mehmed'dir. Şiirlerinde başkalarının tercih etmeyeceğini düşündüğü Fuzûlî mahlasını kullanmıştır. Doğum yeri ve tarihi tam olarak bilinmemektedir. 888/1483 yılında doğduğu kabul edilmektedir. Kaynakların büyük bir kısmı Fuzûlî-i Bağdâdî diye anılmasından dolayı onu Bağdatlı olarak gösterirken Necef, Hile veya Kerbelalı olduğunu söyleyenler de vardır.

İlk eğitimini Hille müftüsü olan babasından aldığı daha sonra Rahmetullah adlı bir hocanın derslerine devam ettiği söylenmektedir. Eğitim sürecinin evreleri belirgin olmasa da Fuzûlî'nin bilgin, mistik inanışta bir şair olduğu ve Şiîliğe mensubiyeti eserlerinden anlaşılmaktadır. Tasavvufa ne zaman ve nasıl meylettığı bilinmemektedir.

Eserlerinde yaşadığı dönemdeki siyasal istikrarsızlık ve mezhep farklılıklarının yaşandığı gelgitler kendini göstermektedir. Kısacık ömrünü üç ayrı devletin tebası olarak tamamlamıştır. Çocukluk yıllarında Bağdat ve çevresi Akkoyunlu Türkmenlerinin egemenliğindedir. İlk kasidesini Akkoyunlu Elvend Bey'e sunmuştur. 1508 yılında Bağdat, Şah İsmail'in eline geçince Fuzûlî, Savefilerin Bağdat valisi olan İbrahim Han Musullu'ya iki kasîde bir tercî-i bend sunmuştur. 1534 yılında Kanûnî, Bağdat'ı fethettiğinde Fuzûlî, padişaha bir kasîde sunmuş ve "Geldi burc-ı evliyâya pâdişah-ı nâmdâr." dizesini tarih düşürmüştür.

Fuzûlî, 963/1556 yılında Bağdat ve çevresini kasıp kavuran büyük veba salgını sırasında Kerbela'da vefat ettiği sanılmaktadır.

Eserleri:

Fuzûlî üç dilde; Arapça, Farsça ve Türkçe manzum-mensur eserler vermiştir.

A. Türkçe Eserleri:

1. **Fuzûlî Dîvânı:** *Dîvân*'da 42 kasîde, 302 gazel, 1 müstezad, 12 musammat, 42 kıt'a ve 72 rubâî bulunmaktadır.

²⁷Muhsin Macit, Fuzûlî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=624> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

2. **Leylâ ve Mecnûn:** Türk edebiyatında Leylâ ile Mecnûn denildiğinde ilk akla gelen isim Fuzûlî'dir. *Leylâ ve Mecnûn* mesnevîsi Fuzûlî ile birlikte yerli hikâye özelliğini kazanmış, Türk edebiyatının en lirik eserleri arasına girmiştir.

3. **Beng ü Bâde:** Afyonla şarabın karıştırılarak şarabın üstün tutulduğu 444 beyitlik bir eserdir. Eser münazara tarzında alegorik bir eserdir.

4. **Hadîs-i Erbaîn Tercümesi:** Molla Câmi'nin *Hadis-i Erbaîn* adlı eserinin Nevâyî'nin kırk hadis çevirisinin verdiği ilhamla Türkçeye uyarlanmasıdır.

5. **Sohbetü'l-Esmâr:** Fuzûlî'ye ait olduğu henüz daha kesinleşmemiştir. 200 beyitlik bir mesnevîdir. Eser alegorik bir eserdir. Eserde bir bağdaki meyvelerin konuşmaları anlatılmaktadır.

6. **Hadikatü's-Süedâ:** Hüseyin Vaiz Kaşifi'nin *Ravzatü's-Şühedâ* adlı maktelinden uyarlanmıştır. Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilişi anlatılmaktadır.

7. **Mektuplar:** Fuzûlî'nin bugün elde bulunup yayımlanan mektuplarının sayısı beştir. Bunlardan en ünlüsü Şikâyetnâme adıyla geçen mektuptur

B. Farsça Eserleri

Fuzûlî Farsça dîvân tertip etmiştir. *Dîvân*'ından başka *Heft-câm*(*Sakînâme*), *Sihhât u Marâz* (*Hüsn ü Aşk*) mesnevîleri ve *Rind ü Zâhid* adlı mensur eseri tanınmıştır.

C. Arapça Eserleri

Arapça dîvân tertip ettiği söylene de günümüze sadece on bir adet Arapça kasidesi ulaşmıştır. Bir de kelimelerle ilgili *Matlau'l-İtikad fî Marifeti'l-Mebde ve'l-Meâd* adlı Arapça mensur bir eseri vardır.

GÜFTÎ, Alî (d.??-ö.1088/1677)²⁸

17. yüzyıl Osmanlı şair ve tezkirecilerindendir. Edirne'de doğmuştur. Asıl adı Alî'dir. Yaşamının büyük bir bölümünü Rumeli'de geçirmiş, Rumeli'nin çeşitli

²⁸ Murat Umut İnan, Güftî, Alî,

<http://www.turkedebiyatisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=15122> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

yerlerinde kadılık yapmıştır. 1088/1677 yılında Edirne’de vefat eden şair, edebiyatımızda *Teşrifâtü’ş-Şu‘arâ* adlı şairler tezkiresi ile ün kazanmıştır. Tezkiresinin yanı sıra, Güftî’nin belli başlı eserleri arasında *Dîvân*’ını, *Hilye*’sini ve *Gam-nâme*, *Zafer-nâme* ve *Şâh u Dervîş* adlı mesnevîlerini saymak mümkündür.

Güftî’nin hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Güftî hayatını sıkıntı ve yoksulluk içinde geçirmiştir. Kaynaklarda Güftî’nin eğitimi ile ilgili net bir bilgi mevcut değildir. Hangi medreselerde kimlerden ders aldığı bilinmemektedir. Edirne’de kırk akçe müderrisliği yaptıktan sonra kadılık mesleğine girmiştir.

Güftî’nin üslûbunun Sebk-i Hindî akımına yaklaştığı görülmektedir. Dönemin şairlerine göre Arapça ve Farsça kelimeleri daha çok kullanmış, uzun ve karmaşık tamlamaları tercih etmiştir.

Eserleri:

1. Dîvân: *Dîvân*’da toplam 8 mesnevî, 1 na‘t, 76 kasîde, 28 kıt‘a, 3 terkîb-i bend, 7 tahmîs, 1 müseddes, 1 muhammes, 269 gazel, 12 tarih, 2 müfred ve 113 rubâî yer almaktadır.

2. Teşrifâtü’ş-Şu‘arâ: Güftî, edebiyatımızda bu eseri ile ün kazanmıştır. Manzum bir şairler tezkiresi olan bu eser 2270 beyittir ve toplam 106 şairi içermektedir.

3. Zafer-nâme: Bu eser 1071/1660 yılında Köse Alî Paşa tarafından Varat Kalesi’nin fethedilmesi münasebetiyle Güftî’nin kaleme aldığı 646 beyitlik bir mesnevîdir.

4. Gam-nâme: 781 beyittir. Eser şairin kötü talihinden ve yaşadığı dönemde şiire olan ilgisizlikten yakındığı bir mesnevîdir.

5. Şâh u Dervîş: Güftî’nin bu eseri 628 beyitlik bir mesnevîdir.

6. Hilye:

7. Zelle-nâme: Güftî’nin hiciv tarzında kaleme aldığı kısa bir mesnevîdir.

8. Hasb-i Hâl: 124 beyitlik küçük bir mesnevîdir.

HÂLETÎ, Azmîzâde (d. 977/1570-ö.1040/1631)²⁹

İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Mustafa'dır. Genç yaşta medrese eğitimi almaya başlamıştır.

Meslek hayatına müderrislikle başlamış, sırasıyla şu medreselerde görev yapmıştır: Hâce Hatun (997/1588-1589), Mehmed Ağa (998/1590), Eyüp (1003/1595), Sahn-ı Semâniye (1005/1596), Sultan Selîm-i Kadîm (1008/1599), Süleymaniye (1008/1600), Hâkâniye-i Vefâ (1010/1602). Müderrislik hayatının ardından kadılık mesleğine geçen Hâletî sırasıyla Şam (1011/1602), Kahire (1013/1604), Bursa (1015/1606), Edirne (1020/1611), Şam (1020/1611), İstanbul (1023/1614), Kahire (1027/1618), mahalle kadılığı (1028/1619), Uzunca Ova (1030/1621) kadılıklarında bulunmuştur.

Hâletî 1032/1623'te Anadolu, 1037/1627'de ise Rumeli kazaskeri olmuştur. Bu görevinden bir yıl sonra alınan şaire 1038/1629'da Silistre arpalığı ve ek olarak Süleymaniye Dârülhadîsliği verilmiştir (1040/1631). Görev hayatı büyük oranda azillerle geçen şair, bu son görevine başladıktan bir iki ay sonra, 26 Şaban 1040/30 Mart 1631 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi Fatih Sofular'daki evinin karşısında buluna okulun sahasına defnedilmiştir.

Eserleri:

1. Dîvân: *Dîvân*'da 2 manzum arzuhâl, 1 Tevhîd, 1 münâcât, 1 na't, 1 mi'râciye, 1 Çehâr-Yâr-ı Güzîn medhiyesi, 1 Ebâ Eyyûb el-Ensârî Medhiyesi, 1 Sultan Mehmed-i Sâlis Medhiyesi, 41 kasîde, biri terkîb-i bend nazım şekliyle olmak üzere 2 mersiye, tamamı mütekerrir olmak üzere 8 müseddes, 1 tahmîs, 4'ü kıt'a-i kebîre olmak üzere 141 kıt'a, 16 tarih, 895 gazel, 601 matla' ve müfred bulunmaktadır.

2. Rubâiyyât: Şair asıl ününü rubâileriyle yakalamıştır. Hayyâm-ı Rûm olarak anılmaktadır. Eserde 615 rubâi yer almaktadır.

3. Münşeât: Eser 85 adet mektubu ihtiva etmektedir.

²⁹ Bayram Ali Kaya, Hâletî Azmîzâde,

<http://www.turkedebiyatuisimlersonzlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=280> kaynağından faydalanmıştır . Erişim Tarihi [26.08. 2016].

4.Sâkînâme: Mesnevî tarzında yazılmış bir eserdir. 1 Tevhîd, 15 Makale ve 1 Hâtîme'den oluşan eserin toplam beyit sayısı 521'dir.

HALÎM, Ahizâde Abdülhalîm Efendi (d.963/1555-ö.1013/1604)³⁰

İstanbul'dur. Asıl adı Abdülhalîm Efendi'dir. Nakşibendî tarikatına mensuptur. Ebusuud Efendi'nin yanında eğitim almaya başlamıştır. İlk olarak Hâseki Sultan Medresesi'nde müderrislik yapmış, ardından Sahn-ı Seman Medresesi müderrisliğine getirilmiştir. Müderrislik mesleğinden sonra 1004/1596'da İstanbul kadılığı yapmıştır. 1005/1597'de Anadolu kazaskerliğine yükseltildiyse de 1007/1598'de bu görevinden alınmıştır. 1010/1601'de Rumeli kazaskerliğine terfi ettirilmiştir. 1013/1604'de bu görevinden alındığı esnad kan çıbanı hastalığına yakalanarak 50 yaşında vefat etmiştir.

HALÎMÎ, Acemzâde Abdülhalîm Efendi (d.??-ö.1033/1623)³¹

Halîmî, Acemzâde Abdülhalîm Efendi, Malulzâde Seyyit Mehmet Efendi torunlarından. 1033 / 1623 yılında Mısır'da vefat etmiştir.

HALÎMÎ, Kâsım Halîmî Çelebi (d.??-ö.1037/1627-28)³²

Kâsım Çelebi Efendi olarak tanınmıştır. Çorluludur. Aydos kadılığı görevinde bulunmuştur. 1037/1627-28'de vefat etmiştir.

³⁰ İsmail Hakkı Aksoyak, Halîm, Ahizâde Abdülhalîm Efendi, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6805> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

³¹ İsmail Hakkı Aksoyak, Halîmî, Acemzâde Abdülhalîm Efendi, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6771> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

³² İsmail Hakkı Aksoyak, Halîmî, Kâsım Halîmî Çelebi, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3356> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

HALÎMÎ, Lutfullâh (d.??-ö.902'den sonra/1496-97'den sonra)³³

Asıl adı Lutfullâh b. Ebû Yûsuf'tur. Fatih ve II. Bayezit devirlerinde yaşamıştır. Kaynaklarda ailesinin Sivaslı olup kendisinin Amasya'da doğup büyüdüğü, Acem diyarından geldiği ve İstanbullu olduğu gibi farklı bilgiler yer almaktadır. Farsça ve Arapça bilmektedir. Çeşitli yerlerde kadılık yapmıştır. Sivas'ta kadılık yaparken iftiraya uğrayarak 878-79/1474'te görevden alınmış, Tokat'ta hapse atılmıştır. Yaklaşık olarak 3 ay sonra suçsuzluğu anlaşılmış ve bırakılmıştır. Halîmî'nin nasıl öldüğüne dair yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Eserleri:

Bahru'l-Garâyib, Gülşen-i Zîbâ, Nisârü'l-Mülk, Musarrihatü'l-Esmâ, Lugat-i Halîmî, Muhtasarü'l-Eşkâl ve Şeruhû (Ferâ'iz-i Halîmî), Hâşiyetü Halîmî ale'l-Hayâlî, Kur'ân-ı Kerîm Tercümesi, Tuhfe-i Mukaddimetü'l-Luga, Mir'âtü't-Tayyibîn, Risâle fî Beyânî Kavâ'idi'l-Mu'ammâ, Risâle fî Tecnisât ve't-Teşbihât ve'l-Mecâzât.

HALÎMÎ, Mevlânâ Abdülhalîm bin Alî, Halîmî Çelebi, Abdülhalîm Efendi (d.??-ö.923 ?/1517-18 ?)³⁴

Kastamonuludur. Devrin âlimlerindedir. Fazilet ve ilmini artırmak için Acem diyarına gitmiştir. Uzun müddet İran'da kalmıştır. Ardından Kabe'ye gelmiş ve orada Batînî ve İlahî ilimlerde eğitim görmüştür. Sonra memleketi Kastamonu'ya dönmüştür. Trabzon'da bulunmuştur.

Halîmî Çelebi, Şam'da kaldığı sırada vefat etmiştir. Ölüm tarihi muhtemelen Yavuz'un Mısır'dan Şam'a hareket ettiği 923/1517-18'tür.

³³ Aslı Gürsoy, Halîmî, Lutfullâh,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1785> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

³⁴ Filiz Kılıç, Halîmî, Mevlânâ Abdülhalîm bin Alî, Halîmî Çelebi, Abdülhalîm Efendi,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2136> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

HALİMÎ, Mustafa Halîmî Efendi (d.??-ö.1021/1611)³⁵

Yumurta vâizi olarak da bilinmektedir. Çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. Edirne'de Selimiye Camii'nde vâiz olmuştur. 1021/1611 yılında vefat etmiştir.

İSHAK ÇELEBİ (d.--ö.944/1538)³⁶

Üsküp'te doğmuştur. Üsküp'te başladığı öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. İstanbul'da Atik Alî Paşa Medresesi müderrisliğine getirilmiştir. Ardından Edirne, Serez ve Üsküp'te müderrislik yapmıştır. 933/1526'da Edirne'deki Darulhadis Medresesi'ne ve 935/1528'de yine Edirne'deki Üç Şerefeli Medresesi'ne tayin edilmiştir. 937/1530-31'de Sahn Medresesi'ne müderris olmuştur. Şam'da da kadılık yapmıştır. Şam'da ölmüştür. Ölümü Riyâzî ve Fâizî'de 944/1538; Hasan Çelebi'de ise yanlış olarak 949/1541-42 diye kayıtlıdır.

Eserleri:

1. **Dîvân:** *Dîvân*'da 15 kasîde, 6 musammat, 2 şehrengiz, 342 gazel, 12 kıt'a ve tarih, 1 Arapça ve 10 Farsça şiir yer almaktadır.

2. **Selim-nâme**

KABÛLÎ, Gedizli (d./1523?-ö.1000/1591/92)³⁷

Kabûlî'nin asıl adı İbrahim'dir. Şairin adı bazı kaynaklarda Ahmed olarak geçmekteyse de bu bilginin yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Kabûlî'nin doğum tarihi

³⁵ Kadri Hüsni Yılmaz, Halîmî, Mustafa Halîmî Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4689> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

³⁶ Tuba Durmuş, İshâk Çelebi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5064> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

³⁷ Mustafa Erdoğan, Kâbûlî, Gedizli,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=314> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

konusunda kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ailesi ile ilgili bilgiler de sınırlıdır. *Dîvân*'ındaki bazı ipuçlarından yola çıkarak şairin 1523 yılı civarında doğduğu tahmin edilmektedir. Kütahya'nın Gediz ilçesinde doğmuş ve büyümüştür.

İlk tahsilini Gediz'de yaptığı tahmin edilmektedir. Daha sonra İstanbul'a giderek burada medrese öğrenimi görmüştür. Kabûli, kadılık mesleğini seçmiştir. Kabûli'nin görev yerleri ile ilgili kaynaklarda sadece Mısır adı geçmektedir. 1590 civarında gittiği anlaşılan Mısır, onun son görev yeridir. Şiirlerinde geçen ifadelerden Kars ve Sivas kadılığı yaptığı anlaşılmaktadır.

Sultan III. Murad, Osman Paşa ve Ferhad Paşa; Kabuli'nin görüştüğü devlet büyüklerinin en önemlileridir ancak bu isimlerin hiçbirinden uzun süreli bir himaye görmemiştir.

Kabûli'nin kaç yıl yaşadığı tam olarak bilinmese de uzun bir ömür sürdüğüne dair kaynaklarda bilgi bulunmaktadır. Kaynakların rivayetine göre şair, 1000/1591-92 Mısır'dan gemiyle dönerken denizde boğularak ölmüştür.

Kabûli İbrahim Efendi'nin şimdilik bilinen tek eseri *Dîvân*'ıdır.

KADRÎ (d.??-ö.??)³⁸

Hakkındaki en önemli kaynak, *İsmail Beliğ'in Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* adlı tezkiresidir. Kadrî 17. yy. divan şairlerindedir. Hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır.

KADRÎ, Abdülkadir Çelebi (d./-ö.1082/1671)³⁹

Asıl ismi Abdülkadir Çelebi'dir. Anteplidir. Gençliğinde İstanbul'a gitmiş Rûznamçe kâtipliği yapmıştır. 1082/1671-2 yılında vefat etmiştir.

³⁸ İsmail Hakkı Aksoyak, Kadrî

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6530> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26.08.2016].

³⁹ Halil İbrahim Yakar, Kadrî, Abdülkadir Çelebi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4403> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26.08.2016].

KADRÎ, Abdülkâdir, Şeyhülislâm Abdülkâdir Efendi (d.885/1480-ö.959 ?/1551 ?)⁴⁰

Asıl ismi Abdülkâdir'dir. Hamîd'de 885/1480 tarihinde doğmuştur. Eğitimi tamamladıktan sonra, Bursa'da Sultan Medresesi müderrisi olan Rükneddin Zeyrekzâde Efendi'nin yardımcısı olmuştur. İstanbul ve Bursa'da çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. 927/1521 tarihinde Bursa ve 929/1523 tarihinde İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. Aynı yıl Anadolu Kazaskerliği yapmıştır. 948/1541 yılında şeyhülislamlık yapmıştır. Bursa'da 70 yaşlarında vefat etmiştir.

KIYMETÎ (d.??-ö.??)⁴¹

Kıymetî'nin hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kıymetî'nin biri 5, diğeri 6 kıt'alık iki koşması bulunmaktadır. Koşmalarında 1133/1721 ve 1135/1723 tarihlerini anmasından şairin 18. yy. da yaşadığı tahmin edilmektedir.

Üzerinde çalışma yaptığımız mecmûadaki şiirlerin klasik Türk edebiyatı şairlerine ait olduğu bilinmektedir. Mecmûadaki Kıymetî'nin şiiri müseddes örneğidir. Bu yüzden mecmûadaki Kıymetî'nin Âşık Kıymetî olabileceği şüphelidir.

NÂBÎ, Yusuf Nâbî Efendi (d.1052/1642-ö.1124/1712)⁴²

Asıl adı Yusuf'tur. Eserlerinde Nâbî mahlasını kullanmıştır. Nâbî eski adı Ruha olan Urfa'da doğmuştur. Şairin düzenli bir eğitim alıp almadığı konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. 1075/1665 yılında İstanbul'a giderek Musahib Paşa'nın dîvân kâtipliğini yapmıştır. 1672 yılında Lehistan seferine katılmıştır. Nâbî,

⁴⁰ Volkan Karagözlü, Kadrî, Abdülkâdir, Şeyhülislâm Abdülkâdir Efendi, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2301> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26.08. 2016].

⁴¹ Hilal Erdoğan, Kıymetî, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5481> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

⁴² Alifuat Bilkan, Nâbî, Yusuf Nâbî Efendi, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1846> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

Musahib Mustafa Paşa'nın desteğiyle 1090/1679 yılında Hac'a gitmiştir. Hac dönüşü Musahib Mustafa Paşa'ya kethüda olmuştur. 1098/1685'te Paşa'nın Kapudan-ı Deryalık göreviyle Paşa'yla birlikte Mora'ya gitmiştir. Burada bir süre kalan şair tekrar İstanbul'a dönmüştür. Musahib Mustafa Paşa'nın 1100/1687 yılında vefat etmesiyle himayesiz kalmış ve Halep'e yerleşmiştir. 1100/1687-1122/1710 yılları arasında Halep'te kalmıştır. Şakâik-i Nu'mâniye yazarı Şeyhî Mehmed Efendi'ye göre Nâbî 1122/1710 yılının Ekim ayında İstanbul'a dönmüştür. Nâbî İstanbul'a döndükten sonra sırasıyla Darbhane Eminliği ile Başmukabelecilik ve Mukabele-i Süvari mansıplarına getirilmiştir. Şair Halep'ten döndükten iki yıl sonra 1124/1712 tarihinde vefat etmiştir. Nâbî'nin kabri Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığındadır.

Eserleri: Türkçe Dîvân, Farsça Dîvânçe, Hayrâbâd, Hayrî-nâme, Sûr-nâme, Tuhfetü'l-Hameyn, Münşeât, Kırk Hadis Tercümesi, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Fetihnâme-i Kamanîçe.

NECÂTÎ BEY, İsâ (d.847-850?/1443-1446?-ö.914/1509)⁴³

Necâtî'nin asıl adı kaynakların büyük kısmında İsâ, Beyânî'de ise Nuh'tur. Edirne'de doğmuştur. Ailesi hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Yoksul bir aileden geldiği yahut çocukken Edirneli yaşlı bir hanım tarafından köle olarak alınıp sonra evlat edinildiği sanılmaktadır. Genç yaşta şiir ve nesir yazmaya yönelmiştir. İstanbul'da dîvân kâtipliği, Manisa'da nişancılık görevlerinde bulunmuştur. Ömrünün son yıllarını kendisine bağlanan bin akçe aylıkla Vefa semtindeki evinde ilim ve sanat sohbetleri düzenleyerek geçirmiştir. 914/1509 yılında vefat etmiştir. Şairin mezarı İstanbul'da, şimdiki Unkapanı Manifaturacılar Çarşısı'nın bulunduğu yerde iken, çarşının yapımı sırasında mezar ortadan kaldırılmıştır. Alî Nihad Tarlan'ın girişimi ve zamanın valisinin katkılarıyla çarşı içinde Necâtî'nin hatırasına bir taş diktirilmiştir.

Necâtî Bey'in günümüze ulaşan tek eseri olan *Dîvân*'ıdır. *Dîvân*'ın baş tarafında mesnevî nazım şekliyle yazılmış tevhid, na't, miraciye, medhiye tarzında

⁴³ Bayram Ali Kaya, Necâtî Bey, İsâ,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=217> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

şiiirlerle çeşitli beyit, müfred, kı'ta, nazm, rubâî ve nesir parçaları bulunmaktadır. Eserde toplam 25 kasîde ve 650 gazel bulunmaktadır.

Kaynakların bir kısmında Necâtî Bey'in *Münâzara-i Gül ü Hüsrev, Leylâ ile Mecnûn, Gül ü Sabâ* ve *Mihr ü Mâh* adlı mesnevîlerin bahsedilse de bunlar henüz ele geçmemiştir. Şairin ele geçen tek eseri *Dîvân*'ıdır.

NEF'Î (d.980?/1572?-ö.1044/1635)⁴⁴

Asıl adı Ömer'dir. Erzurum'un Hasankale (Pasinler) ilçesinde doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 980/1572 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. Genç yaşta şiir yazmaya başlamıştır. İlk olarak "Dârî" mahlasını kullanmıştır. Gelibolulu Alî daha sonra bu mahlası "Nef'î" olarak değiştirmiştir. I. Ahmet tahta geçtikten sonra İstanbul'a geldiği ve 30 yıl İstanbul'da kaldığı bilinmektedir. Kısa bir süre Edirne'de kalarak maden mukataacılığı ve maden kâtipliği görevlerinde bulunmuştur.

Nef'î; I. Ahmed (1603-1617), II. Osman (1618-1622), IV. Murad (1623-1640); I. Mustafa (1617-1618/1622-1623) gibi üçü şair dört padişahın saltanatına tanıklık etmiştir. Özellikle I. Ahmed ve IV. Murad'ın ilgisine mazhar olmuş, IV. Murad devrinde şöhretinin zirvesine ulaşmıştır. Kendine duyduğu aşırı güven yüzünden pek çok kez zor durumda kalmıştır. Hicivlerinden dolayı Gürcü Mehmed Paşa tarafından üç defa görevden alınmıştır.

Hiciv yüzünden öldürüldüğü kesin olan Nef'î, 1044/1635 yılında Çavuşbaşı Boynueğri Mehmed Çavuş tarafından sarayın odunluğunda kementle boğdurulmuş, cesedi denize atılmıştır. Bunun yanında *Sihâm-ı Kazâ*'nın bir nüshasında şairin İstanbul Sirkeci İskelesi yakınlarında mezarının bulunduğu belirtilmekte ayrıca Mevlana dergahı içindeki Hadikatü'l-ervah'ta kendisine bir mezar atfedilmektedir.

Eserleri:

⁴⁴ Bahir Selçuk, Nefî, Ömer Efendi,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=911> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

1. **Türkçe Dîvân:** 62 kasîde, 1 terkîb-i bend (sâkînâme), 1 mesnevî, 9 kıt'a-i kebire, 134 gazel, iki kıta, dört nazım, beş rubâî, 16 müfred bulunmaktadır.

2. **Farsça Dîvân:** *Dîvân*'da 8 na't, 8 kasîde, 1 tercî-i bent, 1 kıt'a-i kebire, 21 gazel ve 171 rubâî bulunmaktadır.

3. **Sihâm-ı Kazâ:** Nev'î'nin hicivlerini topladığı eseridir.

4. **Tuhfetü'l-Uşşâk:** Bu manzume *Farsça Dîvân*'da yer alan 97 beyitlik Farsça bir kasîdedir. Fuzûlî'nin *Enîsü'l-Kalb* adlı eserine nazire olarak yazılmıştır.

NEV'Î, Yahyâ (d.940/1533-34-ö.1007/1599)⁴⁵

Asıl adı Yahyâ'dır. Şiirlerinde Nev'î mahlasını kullanmıştır. Küçük yaşta medrese eğitimi almaya başlamıştır. Hocası Ahizâde Mehmed Efendi'yle birlikte 970/1563 yılında Edirne'ye gitmiş, hocasının Süleymaniye Medresesi'ne tayini üzerine aynı yıl İstanbul'a dönmüş ve mülazım olmuştur. 973/1566 yılında Gelibolu'daki Balaban Paşa ve Mesih Paşa, 980/1572'de İstanbul'da Şahkulu, Murad Paşa, Cafer Ağa, bir yıl sonra da Mihrimah Sultan medreselerinde müderrislik yapmıştır. 933/1585'de evlenen Nev'î'nin, iki yıl sonra Çınaraltı Medresesi müderrisliğine tayin edilmiş, 988/1590'a kadar bu görevde kalmıştır. Aynı yıl Bağdat Kadılığı görevine tayin edilmiştir Şehzade Mustafa'nın hocalık yapmıştır. 1007/1599 tarihinde vefat etmiştir. Nev'î'nin, bütün sahip olduklarını ihtiyaç sahiplerine dağıttığı için, cenaze masraflarını karşılayacak parası çıkmamış, cenaze masrafları padişah tarafından karşılanmıştır. Cenazesi Şeyh Vefa Cami haziresinde, Şeyh Şaban Efendi'nin yanına, defnedilmiştir.

Nev'î şiirlerinde edebî sanatları başarıyla kullanmıştır. Arapça ve Farsçaya olan hakimiyeti şiirlerinde kendini göstermektedir. Şiirlerinde hem beşerî hem de ilahî aşka yer vermiştir.

⁴⁵ Mustafa Nejat Sefercioğlu, Nevî, Yahyâ

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3071> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

Eserleri:

1. **Türkçe Dîvân:** *Dîvân*'da 58 kasîde, 1 tarih, 1 küçük mesnevî, 4 terkîb-i bend, 4 tercî-i bend, 1 müsemmen, 1 tesdîs, 2 tahmîs, 1 muhammes, 4 murabba, 559 gazel, 82 mukatta, 11 rubâî ve 17 müfred yer almıştır. 2 kasîde, 1 tahmîs ve 2 gazel Farsçadır.

2. **Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn:** Bir kısmı Molla Camî'den alınan, bir kısmı da yaygın olarak bilinen hadislerin kıt'alar şeklinde manzum tercümesi olan eser, konularına göre dört bölüme ayrılmıştır.

3. **Hasb-i Hâl:** Tasavufî aşkı konu alan 800 beyit civarında bir mesnevîdir.

Bu manzum eserlerden başka kaynaklarda Nev'î'nin *Gevher-i Râz*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Tercüme-i Kıssa-i Mûsâ ve Hızır*, *Münâzara-i Tûtî bâ Zâg* adlı mesnevîlerinden söz edilmekteyse de bu eserler henüz elimize geçmemiştir..

4. **Keşfü'i-hicâb min vechi'l-kitâb:** Muhyiddin İbnü'l-Arabi'nin *Füsûsü'l-hikem* adlı eserinin tercümesidir.

5. **Netâyicü'l-fünûn ve mehâsinü'l-mütûn:** Nev'î'nin, tarih, hikmet, heyet, kelam ve usul-i fıkıh, hilaf, tefsir, tasavvuf, rüya, remil, efsun ve tıb, felahat-nücum, fal ve zic gibi on iki fenni içine alan, küçük hacimli, ansiklopedik bir eseridir.

6. **Nevâ-yı uşşâk:** Nev'î'nin küçük fakat önemli bir eseridir. Bir kıt'ayla başlayan ve Sinan Paşa'nın *Tazarrû-nâme* adlı meşhur eserinin üslubunda yazılmıştır.

7. **Faslun fî fazîleti'l-ışk:** Aşkın mahiyeti ve aşıkların çektiklerini anlatan küçük hikaye ve şiirlerle süslü 13 sayfalık bir risaledir.

8. **Fezâilü'l-vüzerâ ve hasâilü'i-ümerâ:** Devlet idaresinde vezirin önemini anlatan 14 sayfalık bir risaledir.

9. **Sinan Paşa'ya mektup:** Sadrazam Sinan Paşa'nın "Şair ehl-i ilm olmaz" sözü üzerine yazılan ve şiirin bir ilim sayıldığı, gerçek şairlerin aynı zamanda ilim sahibi olduklarını, Hz. Peygamber'in şiiri ve şairleri sevdiğini anlatan mektubun metni, Nev'î'nin oğlu Atayi'nin eserinde yer almıştır.

10. Tercüme-i Münşeât-ı Hâce-i Cihân: Eserin bilinen tek yazma nüshası British Museum'dadır.

Nev'î'nin bu eserleri dışında *Muhassısü'l-keâm*, *Şerh-i Risâle-i Kudsiyye*, *Şerh-i hakâyikü'n-nûr*, *Risâle-i mantık*, *Risâle-i kelâmiyye* gibi Arapça eserleri de vardır.

ÖZRÎ (d.??-ö.929/1522)⁴⁶

Üsküp kadısı Karaca Hasan'ın oğludur. Ayağının total oluşu nedeniyle "Özrî" mahlasını almıştır. Tahsilini tamamladıktan sonra kadılığa başlamıştır. Çeşitli yerlerde kadılık yapmıştır. İlm-i nücuma da meraklı ve bu alanda başarılı biridir. 929/1522'de Varna kadısı iken Rodos Seferi'nde ölmüş ve Rodos'a gömülmüştür. Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde 7, *Pervâne Bey Mecmû'ası*'nda 5 adet şiiri yer almaktadır.

RAHMÎ, Bursalı Pîr Mehmed (d./-ö.975/1567/68)⁴⁷

Asıl adı Pîr Muhammed/Mehmed'dir. Kaynaklar Rahmî'nin Bursa'da doğduğu konusunda birleşmektedirler. Bursa'da doğmuş, fakat burada fazla kalmamış, küçük yaşlarda İstanbul'a gelmiştir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. 1516-1518 dolaylarında doğduğu tahmin edilmektedir. Küçük yaşlarda ilim tahsiline başladığı bilinmektedir. İstanbul'da Sadrazam İbrahim Paşa ve Kanûnî ile tanışmıştır. 1530 yılında Kanûnî'nin şehzadeleri için yapılan sünnet düğününde Kanûnî'ye sunduğu kasîdeyle meşhur olmuştur. Rahmî'nin bundan sonra, hamileri olan İskender Çelebi ve İbrahim Paşa'nın vefatına (1535-1536) kadar rahat bir hayat sürmüş, ancak bu kişilerin vefatından sonra hamisiz kalarak sıkıntı içine düşmüştür. Bu süre içinde yarım kalan eğitimini tamamlamıştır. Ardından

⁴⁶ Mehmet Fatih Köksal, Özrî

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=396> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

⁴⁷ Muhsin Macit-Hasan Kaplan, Rahmî Bursalı Pîr Rahmî,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=315> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

müdürlük yolunu seçmiştir. Yenişehir'deki küçük bir medreseye yirmi akçe maaşla müdürlük olmuştur. Rahmî, bu göreve atanmasından birkaç yıl sonra aynı yerde vefat etmiştir. Ölüm tarihi çoğunlukla 975 yılı olarak gösterilmektedir. Özellikle de ilgili tarih mısralarından Rahmî'nin 975/1567-1568'te vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Eserleri:

1. **Dîvân:** *Dîvân*'da; 13 kasîde, 3 kıt'a, 2 musammat, 1 terkîb-i bend, 1 müsemmen, 4 müseddes, 7 tesdîs, 2 muhammes, 16 tahmîs, 1 murabba, 232 gazel, 1 rubâî, 8 matla, 4 müfred bulunmaktadır.

2. **Gül-i Sad-Berg:** Dinî, tasavvufî ve ahlakî bir mesnevîdir. Yedi bölümden (ravza) meydana gelen eserde, her bölümden sonra bir hikâyeye yer verilmiştir. 1498 beyittir.

3. **Şâh u Gedâ:** İranlı şair Hilâlî'nin aynı isimli eserinden tercüme yoluyla yazılan bir aşk mesnevîsidir. Mesnevînin tamamı 1734 beyittir.

4. **Yenişehir Şehrengizi:** Eser mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır ve 279 beyitten meydana gelmektedir. Aruzun hezec bahrinin “*mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*” kalıbıyla yazılmıştır.

RİYÂZÎ, Mehmed Riyâzî Efendi (d.980/1572-ö.1054/1644)⁴⁸

Asıl adı Mehmed'dir. Mekke'de doğmuştur. Riyâzî, ilmiye sınıfına mensup bir aileye mensuptur bu sayede iyi bir eğitim görmüştür. Müdürlük ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. 1033/1623'te tayin edildiği Kahire kadılığı sırasında işleme probleminin artması sebebiyle 1034/1624'te emekliye ayrılmıştır. 1054/1644'te İstanbul'da vefat etmiştir. Riyâzî'nin mezarının yeri bilinmemektedir.

Eserleri:

1. **Riyâzî'ş-Şu'arâ:** Tezkirede 424 biyografi bulunmaktadır.

⁴⁸ Ayşe Yıldız, Riyâzî, Mehmed Riyâzî Efendi,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5056> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

2. **Dîvân:** 25 kasîde, 1 terkîb-i bend, 669 gazel, 9 kıt'a, 171 rubâî, 89 matla ve 11 beyitten oluşmaktadır.

3. **Sâkînâme:** Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün kalıbıyla kaleme alınmış, 1054 beyitlik bir mesnevîdir.

4. **Düsturu'l-'Amel:** 1050 kadar Farsça kelime ve deyimlerin beyitlerle açıklandığı bir eserdir.

RÛHÎ, Bağdatlı (d.941/1534-1535 -ö.1014/1605-1606)⁴⁹

Bağdat'ta doğmuştur. Asıl adı Osman'dır Bağdat'ta doğup büyüdüğü için Rûhî-i Bağdâdî (Bağdatlı Rûhî) olarak tanınmıştır.

Rûhî'nin eğitimi hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Nerelerde ve kimlerden dersler aldığı bilinmemektedir. Bağdat'tan ayrıldıktan sonra birçok paşanın maiyetinde çalışmıştır. Kaynaklar onun sefer ve seyahate meyilli olduğunu ve Necef, Kerbela, Şam, Erzurum, Hicaz hatta İstanbul ve Konya'da bulunduğunu bildirmektedirler.

Şair ömrünün son yıllarında Şam'da yaşamıştır. 1602-1604 yılları arasında burada kadılık yapmıştır.

Kanûnî (1520-1566)'nin padişahlığı döneminde dünyaya gelen ve gençlik devri Kanûnî dönemine tesadüf eden Rûhî, onun ile birlikte Sultan II. Selim (1566-1574), Sultan III. Murad (1574-1595), Sultan III. Mehmed (1595-1603) olmak üzere dört padişah devrini görmüş ve Sultan I. Ahmed (1603-1617) zamanında 1014/1605-1606'da Şam'da ölmüştür.

Rûhî'nin bilenen tek eseri *Türkçe Dîvân*'ıdır. İçinde 40 kasîde, 6 mersiye, 1 terkîb-bend, 1 tercî-i bend, 3 muaşşer (onlu), 2 müsemmen (sekizli), 7 müseddes (altılı), 1 muhammes (beşli), 94 tarih, 2 murabba, 1 muamma, 8 gazel tahmîsi, 1115 gazel, 28 rubâî, 26 kıt'a ve nazım şekli belirlenememiş birkaç manzume vardır. Rûhî asıl ününü terkîb-i bendiyle yapmıştır.

⁴⁹ Nihat Öztoprak, Rûhî, Bağdatlı,

<http://www.turkedebiyatilisimleri-sozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2428> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016]

SABRÎ, Mehmed Şerîf (d.??-ö.1055/1645)⁵⁰

Edirne’de doğmuştur. 17. yüzyıl şairlerindedir. 16. yüzyılın son çeyreğinde doğduğu tahmin edilmektedir. Asıl adı Mehmed Şerîf, mahlası Sabrî’dir.

Sabrî, Edirneli bir kadı ailesinin çocuğudur. Sabrî’nin Edirne’de iyi bir eğitim aldığı bilinmektedir. Müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. İstanbul’a yerleşmiştir. IV. Murad’ın nedimleri arasına girmiştir. Padişaha ve devlet büyüklerine oldukça yakındır. 1055/1645 yılında İstanbul’da vefat eden şairin mezarı Edirne Kapısı dışında, Emir Buhari Tekkesi civarındadır.

Eserleri:

1. **Dîvân:** *Dîvân*’da 21 kasîde, 1 mesnevî, 6 müseddes, 7 tarih, 210 gazel, 3 kıt’a, 7 nazm, 41 matla, 10 müfred yer almaktadır.

2. **Münşeât:** Şairin bazı mektup ve yazılarından oluşmaktadır.

SA’İD, Ebû Sa’îd Mehmed Efendi (d.1003/1594-ö.Rebiyü’l-evvel 1073/Ekim-Kasım 1662)⁵¹

İstanbul’da doğmuştur. Asıl adı Ebû Sa’îd Mehmed’dir. Es’ad Efendizâde Ebu Sa’îd Mehmed Efendi olarak tanınmıştır. Medrese eğitimi gördükten sonra 1022/1614’te Rüstem Paşa Medresesi’ne müderris olarak atanmıştır. 1027/1618-1030/1621 yılları arasında Üsküdar Mihrimah Sultan, Sahn-ı Seman, Şehzade, Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır.

1030/1621-1036/1627 yılları arasında Şam, Bursa, Galata, İstanbul kadılıklarına getirilmiştir. Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerinde bulunmuştur. İlki 1053/1644’te, ikincisi 1061/1651’de üçüncüsü 1064/1654 olmak üzere üç kez şeyhülislamlık makamına getirilmiştir. Sultan IV. Mehmed zamanında

⁵⁰ Mehmet Korkut Çeçen, Sabrî, Mehmed Şerîf,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=880> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

⁵¹ Beyhan Kesik, Sa’îd, Ebu Sa’îd Mehmed Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2637> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

şeyhülislamıktan alınmış ve yaptığı faaliyetlerden dolayı idamı istenmiştir. Önce Gelibolu, daha sonra Rusçuk'a gönderilmiştir. 1066/1656-1068/1658 yılları arasında sırasıyla Ümülkura, Kudüs, Şam kadıliklarında bulunmuştur. Rebiyü'l-evvel 1073/Ekim-Kasım 1662'de istiska hastalığından vefat etmiş ve Eyüp'teki aile mezarlığına defnedilmiştir.

Ebu Sa'îd Efendi, Sa'îd mahlası ile Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler söylemiştir. Âsım Tezkiresi'ne göre *Mecmû'a-i Eş'âr* adlı eseri bulunmaktadır.

ŞEFÎ'Î, Seyyid Derviş Mehmed (d.??-ö.1082/1671/72)⁵²

Asıl adı Mehmed'dir. Kefeli'dir. İlim tahsili sırasında Mevlevî tarikatına girmiştir. Seyyid Derviş Mehmed diye tanınmıştır. Hayatı hakkında eldeki bilgiler sınırlıdır. Safâyî ve Esrar Dede 1082/1671-72, Mehmed Süreyya 1083/1672-73, İsmail Belig ise 1087/1676 yılında öldüğünü belirtmektedir, ancak M. Nail Tuman, Mehmed Süreyya'nın ve İsmail Belig'in gösterdikleri ölüm tarihlerinin yanlış olduğunu söylemektedir.

Kaynaklarda Şefî'î'nin herhangi bir eserinden bahsedilmez. Güftî, Farsça'ya hakim olan şairin, güzel şiirlerinin olduğunu söylemektedir.

ŞEYHÜLİSLÂM YAHYÂ (d.969/1561-ö.1053/1644)⁵³

969/1561'de İstanbul'da doğmuştur. Kültürlü bir aileye mensuptur. Küçük yaşta eğitimine başlamış iyi bir tahsil hayatı geçirmiştir. İlk görevi Unkapanı civarındaki Hoca Hayreddin medresesi müderrisliğidir. Bu görevde bir müddet çalıştıktan sonra 994/1585'te babasıyla Hac'a giden şair, Hac dönüşünde Atik Ali Paşa, Haseki Sultan, Şehzade, Üsküdar Valide Sultan medreselerinde müderrislik

⁵² Yunus Kaplan, Şefî'î, Seyyid Derviş Mehmed,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1103> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

⁵³ Hasan Kavruk, Şeyhülislâm Yahyâ,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3604> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

yapmıştır. 1004/1595'te Halep, bir yıl arayla Şam ardından Mısır kadılığına atanmıştır. Mısır kadılığına iki kez atanmış 1009/1600'de ikinci kez bu görevden alındıktan sonra İstanbul'a dönmüştür. 1010/1602'de Edirne kadılığı ardından İstanbul kadılığı ve iki kez Rumeli kazaskerliği yapmıştır. 1019/1611'de emekliye ayrılmıştır.

Emeklilik dönemi fazla uzun sürmeyen Yahyâ 1026/1617'de üçüncü kez Rumeli kazaskerliğine getirilmiştir. IV. Murad döneminde 1031/1622-1043/1634 yılları arasında üç kez şeyhülislamlık görevine getirilmiştir. 1644'te vefat etmiştir. Cenazesi Sultan Selim civarında Koğacıdede Türbesi yanında babasının yaptırdığı medresenin haziresine gömülmüştür.

Eserleri:

1. Dîvân: Yahyâ Efendi'nin en önemli eseri *Dîvân*'ıdır. *Dîvân*'da 1 na't, Sultan Osman ve Hâce Efendilere birer kasîde, 1 Sâkînâme, Sultan IV. Murad'ın şehzadesi adına 1 kasîde, Sultan IV. Murad adına yazılmış 2 kasîde, Sultan Murad'ın bir gazeline tahmîs, 450 gazel, 16 tarih, 11 kıt'a, 4 rubâî, 16 nazm ve 64 beyitten ibarettir.

2. Ferâ'iz Manzûmesi Şerhi

Muhsin-i Kayserî'nin *Câmi'ü'd-Dürer* adlı *Ferâ'iz Manzûmesi*'ni şerh etmiştir. Eserin adı *Şerh ü Câmi'ü'd-Dürer* olarak geçer.

3. Kasîde-i Bürde Tahmîsi

Hız. Muhammed'i övgü niteliğinde yazılmış meşhur Arapça kasîdenin Arapça olarak tahmîsidir.

4. Nigâristân Çevirisi

16. yy. tarihçi ve şairlerinden Şeyhülislâm Kemal Paşazade (ö.940/1533)'nin, Sadi'nin *Gülistân*'ına nazire olarak yazdığı Farsça *Nigâristân* adlı eserini Yahyâ Efendi Türkçeye tercüme etmiştir. Eser yeni harflere de çevrilmiştir.

5. Fetavâ-yı Yahyâ

Eserde şairin şeyhülislamlığı boyunca verdiği fetvalar yer almaktadır.

TİĞÎ, Mehmed Bey (d.??-ö.1027/1617)⁵⁴

Edirnelidir. Asıl adı Mehmed'dir. Tîğî mahlasını kullanmıştır. Riyâzî, şairin Üsküplü olduğunu belirtmektedir. Edirne sarayında yetişmiş ve buradan sipahi olarak çıkmıştır. Daha sonra Dergâh-ı Alî'de müteferrika olmuştur. Edirne'de ihtisap ağalığı yapmıştır.

1027/1617 tarihinde vefat eden şairin *Rıza Tezkiresi*'nde vefat tarihi 1020/1611 olarak verilmektedir.

Tîğî, Kemalpaşazâde'nin *Nigâristân* adlı eserini Farsçadan Türkçeye tercüme etmiş, ancak müsvedde hâlinde kalan bu eser daha sonra kaybolmuştur. Kaynaklar şairin bir de dîvânı olduğunu belirtmektedir. Şairin güzel tarih manzumeleri olduğu bilinmektedir.

ULVÎ, Terzizâde Mehmed 'Ulvî Çelebi (d.??-ö.993/1585)⁵⁵

Asıl adı Mehmed'dir. Terzizâde lakabıyla tanınmıştır. Doğum tarihi bilinmemektedir. İstanbulludur ve danışmend zümresindedir. Muallimzâde Manisa müftüsü olduğunda kendisinin danışmendliği görevini üstlenmiş ve ondan eğitim almıştır. Manisa'da bulunduğu sıralarda Şehzade Selim'in musahiplerinden Celal Bey ve Turak Çelebi aracılığıyla şehzadeye takdim edilmiştir. Bu arada özel takdirini ve dostluğunu kazandığı Turak Çelebi'nin himmetiyle kendisine altı akçe gündelik bağlanmıştır. Şehzade Selim'e sunduğu kasîdelerle onun iltifatına mazhar olarak pek çok ihsanına nail olmuştur. Kanuni döneminde hamisi Turak Çelebi'nin katledilmesini hicvettiği için Kanuni şairin hapsi ve katli için ferman çıkarmıştır. Ulvî çareyi kaçmakta bulmuş, bir süre gözden kaybolmuştur. II. Selim'in tahta çıkışıyla yeniden İstanbul'a gelerek sultanın himayesine girmiştir. Gurbette geçirdiği korkulu günler sonucu yakalandığı kuruntu hastalığı nedeniyle şaraba müptela

⁵⁴ Şerife Ördek , Tîğî Mehmed Bey,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2365> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 05. 2016].

⁵⁵ Esma Şahin, Ulvî, Terzi-zâde Mehmed Ulvî Çelebi,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2462> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 05. 2016].

olmuştur ve bu özelliği müderris olduktan sonra da devam etmiştir. Sabah akşam meyhaneden çıkmaz olan Ulvî ayyaş kimselerle düşüp kalkmaya başlamıştır. Bu durum çevresindeki ileri gelen kişilerin de kendisinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Hayatının son dönemlerini sefil, hasta ve yalnız hâlde geçirerek 993/1585'te İstanbul'da ölmüş ve Galata Mezarlığı Kanlı Kozlar mevkiinde defnedilmiştir.

Ulvî'nin en önemli eseri *Dîvân*'ıdır. Eksik ve düzensiz olmakla birlikte bugün yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde dîvânın nüshaları bulunmaktadır. Ayrıca pek çok mecmûada şiirlerine rastlanır. Şairin ayrıca 964/1556'da kaleme aldığı bir *Manisa Şehrengizi* bulunmaktadır.

VÂLİHÎ, Kâdızâde Ahmed Vâlihî Çelebi (d.??-ö.1008/1599)⁵⁶

Üsküp'te doğmuştur. Asıl adı Ahmed'dir. Bâkî ve Nev'î'nin de aralarında olduğu Hoca Sadeddin, Cevrî, Muhyî, Câmî ve Mecdî gibi dönemin ünlü alim ve şairleriyle birlikte Sahn Medresesi'nde Ahaveyn lakaplı Karamanlı Mehmed Efendi'den dersler almıştır. Daha sonra Edirne Sultan Bayezid Medresesi'nde Karamanlı Mehmed Efendi'den mülazım olmuş, kadılık yapmıştır. Tasavvufla da meşgul olan Vâlihî, bu konudaki eserler üzerinde yaptığı incelemelerle meşhurdur. Özlü sözlerle dolu, sanatlı ve beğenilen şiirleri vardır.

Bir süre Vâlihî'nin hizmetinde bulunan Ahdî, tezkiresinde onun gazellerine yazdığı nazirelere yer verir. Âşık Çelebi de Vâlihî'nin Emrî ve bazı Edirneli şairlerle karşılıklı söyledikleri şiirlerinin olduğunu söylemektedir. 1008/1599 yılında ölen Vâlihî'nin mezarı Üsküp'te bulunan Şeyh Lutfullah zaviyesindedir.

⁵⁶ Kadri Hüsni Yılmaz, Vâlihî, Kadızâde Ahmed Vâlihî Çelebi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1721> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

VEYSÎ, Üveys Çelebi, Üveys b. Mehmed (d.969/1561-ö.1037/1628)⁵⁷

969/1561 yılında Alaşehir'de doğmuştur. Veysî'nin asıl adı Üveys olup kaynaklarda Üveys Çelebi ve Üveys b. Mehmed olarak geçmektedir. Eğitimine Alaşehir'de başlamıştır. İstanbul'da Salih Molla Efendi (ö.996/1588)'den mülazemet almıştır. Mısır'da Beni Haram kadılığı yapmıştır. Orada normal süresini dolduran Veysî, sırasıyla Ferre ve Reşid kadılıklarında bulunmuş, Eğriboz ve İnebahtı gibi yerlerde teftiş denetleme ve vergi toplama görevlerinde bulunmuştur. Toplam yedi kez Üsküp'e atanmıştır. Üsküp'te 14 Zilhicce 1037/15 Ağustos 1628 tarihinde altmış sekiz yaşında vefat etmiştir. Mezarı Üsküp'ün dışında Hacılıryolu denen Komanova Caddesi üzerindedir.

Eserleri:

1. **Dürretü't-tâc fî-sîreti sâhibi'l-mi'râc:** Yazarın en ünlü eseridir Siyer-i Veysî adıyla bilinmektedir. Müzeyyen nesirle kaleme alınmıştır.

2. **Hâb-nâme:** *Rüyâ-nâme* ya da *Vâkı'a-nâme* adlarıyla da bilinen eser, Büyük İskender ile I. Ahmed'in diyalogunu işleyen bir rüyaya dayanmaktadır.

3. **Münşe'ât:** Veysî'nin çeşitli vesilelerle dostlarına ve devlet büyüklerine, onların da kendisine yazdığı mektupları içeren bir eserdir.

4. **Fütûh-ı Mısır:** Mısır fethini anlatan eser tamamlanamamıştır.

5. **Meraca'l-bahreyn fî-ecvibe alâ i'tirâzâti'l-Cevherî:** Veysî, pek çok kaynağa başvurarak hazırladığı bu Arapça eserini tamamlayamamıştır.

6. **Düstûru'l-amel fî-mübâhâti'l-ibâdât:** Dinî konuları ve menkıbeleri ihtiva eden eserde imanın beş esası mukayese edilir ve kelime-i şahadet olan "*lâ ilâhe illallah*" hepsine tercih edilir.

7. **Gurretü'l-'asr fî-tefsîri sûreti'l-'asr:** Asr suresinin tefsirinden ibarettir.

8. **Hediyetü'l-muhlisîn ve tezkiretü'l-muhbitîn:** Bazı kaynaklar, akaid ve ahlaka dair bu eserin Veysî'ye ait olduğunu söylese de eserde geçen el-Üveysî

⁵⁷ Süleyman Çaldak, Veysî, Üveys Çelebi, Üveys b. Mehmed,

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2462> kaynağından faydalanılmıştır. Erişim Tarihi [26. 08. 2016].

kelimesinin sonradan karalanmış olması eserin Veysî'ye ait olmadığını düşündürmektedir.

9. Dîvân: Veysî'nin *Dîvân*'ında, 2 na't, 26 kasîde, 2 terkîb-i bend, 1 tercî-i bend, 1 tesdîs, 5 tahmîs, 66 gazel, 25 beyit, 7 kıt'a bulunmaktadır.

10. Hicviyye: Mesnevî nazım şekliyle yazılmış 32 beyitlik Farsça bir manzumedir.

**2. SÜLEYMANIYE KÜTÜPHANESİ ATIF EFENDİ BÖLÜMÜ
2254 NUMARADAKİ ŞİİR MECMÛASI (99b-144a VARAKLARI
ARASI) (TRANSKRİPSİYONLU METİN)**

[99-b]

Kaşide-i Nef'î Der-Medh-i Merhûm Şeyhü'l-İslâm-ı Sâbık Muhammed

Efendi

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

- 1 Girih-i gönçe-i maşşûdumı çarh itmedi hâll
Pençe-i mihr-i cihân-tâbı meger oldı eşell
- 2 Esmedi bād-ı himem toğmadı hürşid-i kerem
Kaldı pejmürde vü efsürde gülîstân-ı emel
- 3 Rûzgâr itdi hebâ berg-i hevâ vü hevesi
Gülbin-i gülşen-i iqbâle dahı irmedin el
- 4 'Âleme cām-ı şafâ şundığı dem baña felek
Bir kadeh şunmadı ki virmeye biñ dürlü kesel
- 5 El şafâ cāmını alduqça ele reşk ile ben
Hûn-ı dil nüş iderin bâde-i gül-gûna bedel
- 6 Dilde bünyâd-ı sarây-ı gam u guşsa muhkem
Kalmadı kâh şafâdan meger âşâr-ı talel
- 7 Benüm ol zâr u perâkende dil ü tab' u dimâg
Ki felek eyledi ahvâlümü bir bir muhtell
- 8 Hâtırüm şâh-süvârân-ı gama cevlân-geh
Meşrebüm turfa gâzâlân-ı belâya menhel
- 9 Kaşre-i eşküm ile rüy-ı zemîn tâze vü ter
Düde-i ahum ile çeşm-i kevâkib ekhel

- 10 Görmesün diyü gözüm rüy-ı 'arūs-ı bahtı
Çeker āhum felege perde-i müşgīn hacel
- 11 İrmesün menzil-i maksūda diyü peyk-i heves
Ser-te-ser eşküm ider 'arşa-i dünyāyı vaḥal
- 12 Kevkeb-i tāli 'ümüñ yoḳ baña ḥüsn-i nazarı
Hışm ile şöyle bakar kim ider ezhār-ı ḥivel
- 13 Ka'r-ı tārīk çeh-i gamda beni yā göremez
Dīde-i baht-ı siyeh-kāruma yā itdi sebel
- 14 Bilemem ben de sitāremde nedür bu kevkeb
Reşk iderler aña te'sīrde Mirrīh ü Zühāl
- 15 Niçe yıl 'aksine dönse yine çarḥ-ı gerdān
Olmaya rişte-i dilden girih-i gam münḥall
- 16 Bu belā ile ki tāḳat ḳomamışdur dilde
Bu felāketle ki 'ālemde benüm çarb-ı meşel

[100-a]

- 17 Yine ḥātırdā tesellī bulunur baḳduḳça
Görinür dilde bu ma'nā-yı laḳīf ü mücmel
- 18 Niçe bir kevkeb-i baht ile bu baḥş u gavḡā
Niçe bir tāli '-i bed 'ahd ile bīhūde cedel
- 19 Dāḡ-ı ḥırmān ile sīnem pür olursa yiridür
Tīḡ-i bī-dād çeküp gam beni öldürse maḥall

- 20 Niçün ol fâzıl-ı devrâne varup ‘arz itmem
İde bir luṭf ile biñ müşkilümi ol dem ḥall
- 21 Ol ki aḥkām-ı ḳaderden ne olursa zāhir
Naḳş-ı mir’āt-ı zamīrinde görünür evvel
- 22 Ol ki eṭvār-ı felekden ne görürse münkir
Dūndadur ‘aksine ol an ḳomaz anı mühmel
- 23 Müfti-i maşriḳ u mağrib ki ḳavī olmadadur
İctihād ile anuñ şer’-i nebiyy-i mürsel
- 24 Muḳtedā-yı ‘ulemā server-i ḥayl-i fuṣalā
Mültecā-yı vüzerā dāver-i dīn faḥr-i milel
- 25 Ḥākim-i maḥkeme-pīrā-yı şerī‘at ki bulur
Her dem emr ile miyān-ı ḥaḳ u bātıl fayşal
- 26 Nev-bahār-ı çemen-i bāğ-ı ‘adālet k’olmaz
Devr-i ‘adlinde güşāde gül-i bustān-ı ḥiyel
- 27 İ’tidāl istese ger ‘adli umūr-ı dehre
Viremez bād-ı ḥazān revnaḳ-ı gül-zāre ḥalel
- 28 Ḥükmi bir mertebe cārī ki eger emr itse
Şöyle rām itmiş aña ‘ālemi ḥallāḳ-ı ezel
- 29 Çıḳa deryā ser-i kühsāre ḥilāf-ı mu’tād
Ser-fürü eyleye ğavvāş gibi baḥre cebel
- 30 Serverā nāmverā fâzıl-ı ferḥunde dilā
Ey ḥudāvend-i fuḥūl-ı ‘ulemā-yı kümmel

31 Sensün ol fâzıl-ı bî-mişl ü mu'âdil ki felek
Görmemişdür dahı devr ideli senden efdal

32 Mantıkuñ yine beyân itmege kâdirdür anı
Gitse maḥv olsa eger kıā'ide-i naḥv u 'ilel

[100-b]

33 Kıadrüñ ol mertebe kim maş'ad-ı ā'lā-yı melek
Tâyir-i devletüñe mehbiṭ-ı dñn u esfel

34 Luṭfuñ ol mertebe kim kâr-geh-i 'âlemde
Kıomadı 'illet-i esbāba yir ile medḥal

35 Yitürürdi yolını şubḥa çıkınca ḥurşîd
Yağmasa bedreka-i rāy-ı münîrüñ meş'al

36 Dūd-ı āh eyler idi āyîne-i çarḥı siyāḥ
Pertev-i ma'deletüñ urmasa añā şayḳal

37 Ḥaşre dek ḥāmemi medḥüñde iderdüm cārī
Sedd-i reh olmasa ger nükte-i mā kıalle vü dell

38 Benüm ol Nef'î-i efgende ki şimdi itdüm
Ḥāk-i dergāhuña yüz sürmegi aḳşā-yı emel

39 Nice taḳrîr ideyüm ḥālümü sulṭānuma kim
Ġam-ı māzîyi kıomaz dilde Ġam-ı müstaḳbel

40 Çekmezem sāğar-ı bezm-i keremüñden elümi
Bir ayak şuna meger sāḳî-i şahbā-yı ecel

- 41 ullaruñla oturup idmetüñ itsek dirler
Celesü hayre celisin ‘amilü hayre ‘amel
- 42 Yazılan sinede ihlâş-ı ‘ubüdiyyetdür
Dâğlar notaları şerhalarumdur cedvel
- 43 Yaraşur sem‘-i şerîfüñde dür-i güftârum
Nitekim güşe-i güş güle dürdâne-i all
- 44 Lafza rengin muşaffâ-yı edâ-yı nermüm
Giydürür şâhid-i ma‘nâya libâs-ı muhmel
- 45 Her ne gevher ki çıkarsam şadef-i dilden ider
Bikr-i fikr-i şu‘arâ güy-ı girîbân-ı hulel
- 46 Lık har-mühre kadar kıymetini bilmezler
Bir bölük bî-ıred ü mâ-şada-ı bel-hüm eall
- 47 Demidür şıd u şafâ ile du‘â eyleyelüm
Tâ kabül ide anı azret-i a ‘azze ve cell
- 48 Nitekim her ser-i sâl irişe rüz-ı nevrüz
Cilve-gâhın ide urşîd-i felek burc-ı hamel⁵⁸

[101-a]

(Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün)

- 1 Gül yüzün vaşfında bülbül kılsa elhâmı dürüst
Bağda bir bağçenün almaz girîbânı dürüst

⁵⁸ *Nef‘i Divânı*’nda bu beyitten sonra 3 beyit daha bulunmaktadır. (bk. Metin Akkuş, *Nef‘i Divânı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1993, s. 227- 230.)

- 2 Dilberüñ 'ahdi bütün ammā vefāsı süst olur
'Āşıkuñ göñli şikeste 'ahd ü peymānı dürüst
- 3 Cevşen-i pülād-ı çarhı çāk çāk itdüm velī
Tīg-i āteş bāri'üñ şemşir-i bürrānı dürüst
- 4 Āteş-i sūz-ı firākuñ bir harāret virdi kim
Nüş ider bir demde dil deryā-yı 'ummānı dürüst
- 5 Bākiyā fennüñde tutmaz kimse noķşānuñ senüñ
Ĥamdülillāh şab' mevzün 'aql mīzānı dürüst

Bākī Efendi

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Gel ey dil halka-i müşgīn-i zülf-i pür-şikenden geç
Beni anuñla bir görme ya andan geç ya benden geç
- 2 Saña cāy-ı hırām ey nahl-i bālā gülşen-i cāndur
Nesīm-i nev-bahārī gibi gel şaħn-ı çemenden geç
- 3 Neden bu menzil-i hākīde ārām ihtiyār itmek
Senüñ cāndur yerüñ ey tır-i dilber gel bedenden geç
- 4 Bu bāzār içre düşmez dāne-i eşküm gibi gevher
Sen ey cān riştesi şimden girü dürr ü 'adenden geç
- 5 Kemend-i zülfı ey Bākī saña çok bend geçmişdür
Velī sen gamze-i hūn-rīz-i cevrin gör geçenden geç

Ġazel-i Bākī

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Göñlin alup gonçe-veş āl ile dil-teng itdiler
Bülbül-i şürideye güller 'aceb reng itdiler
- 2 Kıldı murgān-ı çemen kıadd-i nihāl-i servi ħam
Muṭrib-i bezm-i bahāra gūyiyā çeng itdiler
- 3 Cān u dil baḥş-i kitāb-ı 'aşkda bülbülleri
Gonçe-veş söyletmeyüp dem-beste dil-seng itdiler
- 4 Dil derün-ı sīneden la'lüñle kıldı baḥş-i 'aşk
Birbiriyle iki bülbül gūyiyā ceng itdiler
- 5 Ruḥlaruñ medḥin ser-āğāz itdi Bākī bāğda
Düşdiler hep yanına bülbüller āheng itdiler

[101-b]

(Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün)

- 1 Cānāne cefā kılsa nola cāna şafādur
Ağyār elemin çekdügimiz yā ne belādur
- 2 Her tāc olımaz faqr ü fenā şāhına ser-tāc
Terk ehlinüñ ey ḥāce biraz başı kabādur
- 3 İzüñ tozına sürdi yüzün āyīne-veş dil
Maḫşüd benüm pādişehüm kesb-i şafādur
- 4 Hep derd ü belādur güzelüm mihr ü maḥabbet
'Älemde hemān mihr ü vefā ḥüsn-i edādur

- 5 Şevk ehline şol cām şunar sākī-i ‘aşkuñ
Kim ‘aqla cilā qalbe şafā rūḥa gıdādur
- 6 Vallāhi ğazel söylemeden çokdan uşanduk
Maqşūd hemān ḥāside bir pāre ezādur
- 7 Sākī mey-i Bākī’yi getür bezme şafā vir
Çün kār-ı cihān ‘ākıbetü’l-emr fenādur

Bākī Efendi

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Yārdan cevr ü cefā luṭf u kerem gibi gelür
Ğayrdan mihr [ü] vefā derd ü elem gibi gelür
- 2 Fırkat-i yār katı zār u zebün itdi beni
Doyamam miḥnet-i hicrāna ölem gibi gelür
- 3 Uydurup leşker-i ‘uşşāqını ol şāh-ı cihān
Nāz ile şalını şalını ‘alem gibi gelür
- 4 Dil-i pür-ḥün elem-i hecrüñ ile cūş ideli
Çeşme-i çeşmüm aqup şuları dem gibi gelür
- 5 Bākīyā kanķı gönül şehrine gelse şeh-i ‘aşk
Bile endūh-ı belā ḥayl ü ḥaşem gibi gelür

Ğazel-i Bākī

(Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün)

- 1 Kıddüñ katında kāmēt-i şimşād pest olur
Zülfüñ yanında revnaq-ı ‘anber şikest olur

- 2 Tāb-ı ruḥuñla la'lüñ iñen 'aqlın aldurur
Şevk ile içse kişi meyi ıatı mest olur
- 3 Reftāra gelse kām̄et-i 'ar'ar hırām ile
Bālā-yı yāre serv-i çemen zīr-dest olur
- 4 Zinhār eline āyīne virmeñ o kāfirüñ
Zīrā görünce şüretini büt-perest olur

[102-a]

- 5 Bākī çeker mi bāde-i engūr minnetin
Her kim ki mest-i cūr'a-i cām-ı Elest olur

Bākī Efendi

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Gerçi gāyet mestdür ol nergis-i ḥün-rīzler
Kıatı geçkindür velī ol gamze-i ser-tīzler
- 2 Sen yatarsın mesned-i ḥüsn içre ḥāb-ı nāzda
Halkı uyutmaz figān u nāle-i şebḥīzler
- 3 Yağdılar dil kişverin cev̄ ile tālān itdiler
Dilberān-ı şūḥ u şeh̄r-āşūb u şūr-engīzler
- 4 Meclis-i 'aşkuñda çengī Zühre deffāf āftāb
Neylesün raqş itmesün mi zerre-i nā-çīzler
- 5 Gam degil Bākī iñen açılmasa ol gül-'izār
Ser-girān olurlar ekşer gonçe-i nev-ḥīzler

Ġazel-i Bākī

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Leşker-i fitne saña hayl-i hat u hāl yeter
Tig lāzım degil ol ğamze-i kıttāl yeter
- 2 Fitneler kıaynadup ey düst nedür hāl ü hatuñ
Göñül almağa ruħuñ eyledügi āl yeter
- 3 Ayağuñ altına baķ eyle nażar ben hāke
Şeh-süvārum yeter itdün beni pā-māl yeter
- 4 Ġarazuñ şayd ise ey dil o hümā-pervāzı
Şāhbāz-ı nażar-ı himmetüñi şal yeter
- 5 Ehl-i dil cāme-i dībā ile zībālanmaz
Bākıyā ‘ārif olan kimseye bir şāl yeter

Bākī Efendi

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Göñül dāğ-ı ğamuñla sinede bir şem‘ uyandurmış
Çerāğ-ı ‘aşķa bir ğarrā kızıl altını yandurmış
- 2 Göñüller naķdin almış yār girmiş halka-i zikre
Bir iki derd-mend āvāreyi varmış tolandurmış
- 3 Dimeñ Mecnün’a gelmiş ‘ākıbet Leylā’dan istignā
Belā-yı ‘aşķ o ser-gerdānı cānından uşandurmış

[102-b]

- 4 Bulup saḳḳā-yı hicrān teşne-dil şahrāda Mecnūn'ı
Ecel peymānesin şunmuş ḥayāt ābına ḳandurmuş
- 5 Bugün Bāḳī'ye ol āfet vişālin va'deler ḳılmış
Yalanlar söylemiş miskīni gerçekden inandurmuş

Ġazel-i Bāḳī

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Şubḥ-dem bülbül niyāz itdükçe geldi tāze gül
Rāz-ı 'aşḳı der-miyān itdi açıldı tāze gül
- 2 Oldı şahn-ı bāğda tāze gül-feşānlar yine
Ḥāşılı döndi çemen bezminde āteş-bāze gül
- 3 Uymadı bir gün hevā-yı bülbül-i şūrīdeye
Meyl ider dā'im nesīm-i şubḥ ile pervāze gül
- 4 Bir yere cem'eylemiş evrāk-ı nāz u şiveyi
Rişte-i cānından itmiş bülbülün şīrāze gül
- 5 Göklere irgürdi Bāḳī ḡulḡul-ı 'aşḳuñ yine
Şalmanın rūy-ı zemīne ḥüsn ile āvāze gül

Bāḳī Efendi

(Mef'ülü Mefā'ilün Mef'ülü Mefā'ilün)

- 1 Şebnem gibi saçılısun ḳoñ eşk-i firāvānum
Güller gibi saçılısun tek gonçe-i ḥandānum

- 2 Ben āb-ı revān itmek cān üzre gözüüm yaşın
Tek meyl-i kenār itsün ol serv-i hırāmānum
- 3 Yād-ı ser-i zülfüñle gül-zār-ı dil ü cānda
Sünbüller ider peydā efkār-ı perīşānum
- 4 Cām-ı mey-i 'işretdür 'aşkuñda dil-i pür-ḥūn
Şem '-i şeb-i vuşlatdur dāğ-ı dil-i sūzānum
- 5 Sen gül gibi gülşende gülmekde açılmağda
İñler kafes-i tende murğ-ı dil-i nālānum
- 6 Yaz uyḥusına varmış 'ālemden olup fāriğ
Ādem mi görür şimdi ol gözleri mestānum
- 7 Döksün güher-i eşki Bākī reh-i kūyuñda
Maḥşül-ı dil ü dīde hep yoluña sultānum

[103-a]

Ġazel-i Bākī⁵⁹

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Giceler şanma sipihr üzre kamerdür görinen
Cāmımız 'aks geçer mihr-i münevver yerine
- 2 Görmese yār ğazab-nāk olıcağ ağıyārı
Ḥışm idüp 'aşıqın āzārlar itler yerine
- 3 Yār işiginde raqībūñ yerin umma şūfi
Bağlamaz ol çapuda kimse şeni ḥayr yerine

⁵⁹ Bu gazel *Bākī Dīvānı*'nda 7 beyittir. Gazelin matla beyiti mecmuada yazılmamıştır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dīvām*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 361-362.)

- 4 Işınurdum yerüme nār-ı firāka nisbet
Ben olaydum eger āteşde semender yerine
- 5 Kafes-i ğamda nola kaldum ise tūfī-vār
Vaşf-ı la'lüñ hele ağzumda ye şekker yerine
- 6 İşigüñ taşı ile hāk-i harīmüñ besdür
Bākī-i haste dile bāliş ü pister yerine

Ġazel-i Qabūlī

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Akıdup seyl-āb-ı eşki eyledi deryā Hüseyn
Dökilen her kaçre yire çağırup dir yā Hüseyn
- 2 Kıpmadı 'ālemde bir merd-i hüner illā 'Alī
Gelmedi dünyāda bir hūlk-ı Hāsan illā Hüseyn
- 3 Sākī-i Kevşer behişt içre 'Alī dirsen velī
İkiden hālī degildür yā Hāsan'dur yā Hüseyn
- 4 Teşne-leb Kerb-i belā-yı Kerbelā'da cān viren
Dimedi āvāze-i kālū belāya lā Hüseyn
- 5 Tās-ı çeşmin tıldurup her dem Qabūlī eşk ile
Cā-be-cā seyr eyleyüp dir tırmayup sakķā Hüseyn

Ġazel-i Bākī

(Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün)

- 1 Şarāb-ı bezm-i ğam zevķın ne mīr ü ne vezīr itdi
Anuñ keyfiyyetin benden su'al eyleñ faķīr itdi

- 2 Şaçıldı cür'a-i cām-ı maḥabbet bāğ-ı Rıdvān'a
Şuyın Kevşer nebātın ney-şeker ḥākin 'abīr itdi
- 3 Binā-yı 'aşqa tūfān-ı ḥavādiş kār-gīr olmaz
Esāsın gūyiyā binā-yı kudret kār-gīr itdi
- 4 Cüvānlık 'ālemi gitdi ne vaktin toğrılām yā Rab
Egildüm bār-ı 'aşq-ı yār ḳaddüm bükdi pīr itdi

[103-b]

- 5 Ne ğam endīşe-i zilletde ey Bākī bu menzilde
Hidāyet rehberi luḫfın aña kim dest-gīr itdi

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)⁶⁰

- 1 Ger ḳara taşı ḳızıl ḳan ile rengīn itseñ
Rengi tağyīr olur ammā la'l-i Bedahşān olmaz
- 2 Eyleseñ tuḫīye ta'līm-i kelīmāt-ı Ḳur'ān
Sözi insān olur ammā özi insān olmaz

⁶⁰ Bu kıt'anın bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı. Okunmayan kısımlar *Fuzûlî Dîvânı*'ndan tamamlanmıştır. Dîvânda bu kıt'anın başında ve sonunda birer beyit daha bulunmaktadır. (bk. Kenan Akyüz-Süheyl Beken-Sedit Yüksel-Müjgan Cunbur, *Fuzûlî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s. 304.)

Müfred

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

Sikender seyr isen de sedd-i nuṭṭ it pīş⁶¹

Felâtün-ı ḥakīkat-bīne naḳl-i mā-cerā olmaz

Ġazel-i Ḳabūlī

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Biz bu bāzār-ı fenā dellālına aldanmazuz
Ḥāce-i dünyā-yı dūnuñ mālına aldanmazuz
- 2 Reh-zen olmaz devlet-i dünyā bize ey bü'l-heves
Kā'inātuñ 'izzet ü iḳbāline aldanmazuz
- 3 Āl idüp çok şeikle girdi gerçi bāz-ı çarḥ-ı şavt
Biz anuñ eşkāl-i pür-işkāline aldanmazuz
- 4 Būse-i ruḥsār-ı alda 'arz ider ālüñ diyü
Sāḳi-i gül-çihrenüñ biz āline aldanmazuz
- 5 Ey Ḳabūlī ḳavlini uydurmayınca fi'line
Vā'iz-i şehrüñ ḳurı aḳvāline aldanmazuz

⁶¹ Bu müfredin ilk mısrasının son kelimesi silik olması nedeniyle okunamadı. Ahmet Talat Onay'ın *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü*'nde müfredin son mısrası "pîş-i kāmilde" olarak geçmektedir. (bk. Ahmet Talat Onay, *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü-Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*-Haz. Cemal Kurnaz, Ankara, 2013, s. 228.)

Gazel-i Bâkî

(Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün)

- 1 Etrâf-ı çemen-zârı yine âb tolandı
Gül-zâra girüp her yaña şalındı bulandı
- 2 Beñzetdi dehānuñda olan habb-ı nebāta
Şebnem göricek gönçe hemān ağzı şulandı
- 3 Bağlarsañ eger rişte-i reyhān ile tırmaz
Tā rişte-i cān tırrası tārına ulandı
- 4 Ārām-geh-i murğ idi dirler ser-i Mecnūn
Meydān-ı maħabbetde ne başlar yuvalandı
- 5 Bâkî'yi mey-i nāba yemīn itdi dimişler
Gül gibi ele sāğar alup içmez ol andı

Tahmīs-i Cevrî

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

- 1 Ne çeşm-i eşk-bārumdan benüm eksildi nem bir gün
Ne imkân oldı teskīn-i harāret eylesem bir gün
Derūnumdan idüp zāhir 'alevler sūz-ı ğam bir gün
Bu āteşdān-ı sīnemden çıkup nār-ı elem bir gün
Bu heft-evreng-i mīnā-rengi kōrkum bu yıķam bir gün

[104-a]

- 2 Cefādur 'aşık-ı dil-ħasteye mehveşlerüñ kārı
Sitemdür ħüsrevān-ı milk-i ħüsñüñ resm ü kirdārı
Vefā ümmīd idüp bīhūde kıлма nāle vü zārı
Dilā ħübān-ı 'ālemden elüñ çek añ vefādārı

Cefāya yüz tutar biñ yıl eger itse kerem bir gün

- 3 Çemen-zāra nazar kııl nüṣṣa-i ṣun‘-i ilāhīdür
Degil nergis Kūbād u Hüsrev‘üñ zerrīn külāhıdur
Çemen ṣaḥnında her gül bir otağ-ı pādṣāhīdür
Fenā deṣtinde her bir lāle bir Cem bār-gāhīdür
Var andan‘ibret al kıoyma elüñden cām-ı Cem bir gün
- 4 Tayanma müttēkā-yı zer-keṣ-i cāha ḥuzūr ile
Ṣaḳın kim ḥāk ider bālinüñi devrān mürūr ile
Alup cām-ı ṣafāyı deṣtüñe zevḳ-ı sürūr ile
İñen ayıqlama rāh-ı fenā ḳavmin ḡurūr ile
Niçe ser-kelle-i Cemṣīd olur ḥāk-i ḳadem bir gün
- 5 Benüm vaṣf-ı leb-i cānānedür Cevrī gibi kārüm
Anuñçün böyle ṣīrīn oldı ḡüftār-ı ṣeker-bārüm
Nola itse ḡüṣāde ḥāṭır-ı yārānı eṣ‘ārüm
‘Aceb mi ehl-i nazm içre ṣafā-baḥṣ olsa ḡüftārüm
Maḳālī düṣmez aḡzumdan benüm ol ḡonçe-fem bir gün

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

.....zāḡı ḳosañ ṭavūs-ı ḳudsī olsa⁶²

Cenneti ḥuld-ı berīn içre ḳosañ per itseñ

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

Mīve-i cennetle āb-ı kevṣer eyle⁶³

Zāḡdur peydā ola.....

⁶² Beytin bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı.

⁶³ Beytin bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı.

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

Çünkü ceyb-i hırkaya çekdüm seri şimden girü
Başına çalsun felek zıll-ı hü mā-yı devleti

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

..... bārān-ı ğam degül.....⁶⁴

Olur uş demde hār u hās güher

Tahmīs-i Raḥmī

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Tā ezel ḥāküm ki tahmīr oldı tıynet bağladı
Cevher-i 'aşka maḥall için liyākat bağladı
'Unşur-ı pākümde kudret bunca ḥikmet bağladı
Ana raḥminde tenüm şol dem ki şüret bağladı
Bir şanem yādına zünnār-ı maḥabbet bağladı
- 2 Cevher-i 'aql ile ḥalk olduğda ā'yān-ı cihān
Maḥzen-i dilde qarār itdi niçe rāz-ı nihān
Ḥıfz ider ağyardan her dem anı tığ-ı zebān
Genc-i cāna nefis-i ejderhāsın itdi pās-bān

[104-b]

Bu tılısm-ı ādemi üstād-ı ḥikmet bağladı

- 3 Tengnā-yı dehrde derd ehli çekdi çok cefā
'Aşq-ı 'Azrā ile Vāmıķ oldı pā-māl-ı 'anā
Bī-sütünda Kūhken Şīrīn'e kıldı cān fedā
Gördi Mecnūn yok benī Ādem'de āyīn-i vefā
Vardı ol dīvāne vahşīlerle ülfet bağladı

⁶⁴ Beytin bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı.

4 Dehre erbāb-ı nazar dirse nola dār-ı miḥen
Pāy-māl-ı deşt-i miḥnetdür nice nāzük beden
Ḥarc idüp yoḳ yerlere naḳd-i ḥayātın cümleten
Maḥmil-i tābūtda olur metā‘ı bir kefen
Şol ki bir kaç gün fenā şehrinde şöhret baḡladı

5 Ğarḳ-ı ḥün-āb olsa lāyıḳ Raḥmiyā bu çeşm-i ter
Şahid-i maḳşūdı görmez bu sipihr-i kīne ver
Pister-i ḥār-ı ‘anā bālinidür seng-i meder
Yād-ı la‘lūñle Ḥayālī nūş ider ḥün-ı ciĝer
Gör taḃīb-i hecr aña cānā ne şerbet baḡladı

Taḥmīs-i Cevrī⁶⁵

(Mefā‘ılün Mefā‘ılün Mefā‘ılün Mefā‘ılün)

1 Şorup ḥālüm o meh-rū kārüm efgān olduĝın bilmez
Derūnum āteş-i ‘aşḳıyla sūzān olduĝın bilmez
Diriĝā zaḥm-ı ĝam-ı dilde firāvān olduĝın bilmez
Fiĝān kim baĝrımuñ ol lāle-ruḡ ḳan olduĝın bilmez
Ciĝer pergālesinden dāĝ-ı pinhān olduĝın bilmez

2 İrişdi za‘fa cismüm nergis-i bīmārı devrinde
Yitürdüm ‘aḳlumı ḥayrān olup dīdārı devrinde
Perişān-ḥātır oldum zūlf-i ‘anber-bārı devrinde
Ḥabībüm göñlümi cem‘ eylemez ruḥsārı devrinde
Meger zūlfı gibi ḥālüm perişān olduĝın bilmez

3 Bilür ḳadr-i vişāl-i yārdan mehcūr olan ‘aşḳı
Ne fehm eyler anı fūrḳat ĝamından dūr olan ‘aşḳı

⁶⁵*Cevrī Divānı*’nda bu taḥmīs bulunmamaktadır. Hüseyin Ayan, *Cevrī: Hayatı, Edebî Kişiliĝi, Eserleri ve Divānının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, 1981.

[105-a]

Belā-yı hecri añmaz vaşl ile mesrūr olan ‘āşık
Güzeller devlet-i vaşlın bulup mağrūr olan ‘āşık
Neşāt-ı vuşlata endūh-ı hicrān olduğın bilmez

4 Olurken şevk-ı envār-ı cemālūñle cihān memlū
Bulurken āftāb-ı ‘aşk-ı pākūñle ziyā her sū
Derūnında kıyās eyler ki yođdur mihrūñ ey meh-rū
Şanur zāhid özin hāli hayālūñden ğalađdur bu
O hayrān olduğındandır ki hayrān olduğın bilmez

5 ‘Aceb mi çeşm-i ‘uşşāk olsa Cevrī giryeden bī-fer
İder bu kavli-i ‘adūya i ‘timād yār-i meh-peyker
Şadākatle yolında eyler iken terk-i cān u ser
Fuzūlī hasteye düşmen söziyle dūst cevri eyler
Zihī sāde mu‘arız kavli pinhān olduğın bilmez

Tahmīs-i Vālihī

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

1 Gül gibi halk-ı cihānuñ kimi handān ancağ
Hār-ı ğamda kimisi bülbül-i nālān ancağ
Kiminūñ lāle gibi dāđı firāvān ancađ
Hāl-i ‘ālem ezeli böyle perişān ancağ
Kimi handān kimi giryān kimi nālān ancağ

2 Kimi sevdā-zede-i sūnbül-i müşğīn-i nigār
Kimi dil-dāde-i şīrīn-harekāt-ı kad-i yār
Kimi āşüfte dil-i nergis-i çeşm-i bīmār
Kimi bülbül gibi nālān-ı gül-i ‘arız-ı yār
Kimi pervāne-i şem‘-i ruğ-ı cānān ancağ

- 3 Bezm-i devr içre kimi mest-i müdām-ı şaḥbā
Ser-girān itdi kimin miḥnet-i endūh u belā
Şadr-ı devletde kimi kimine cā-künc-i ‘anā
Bu cihān kimine ḳaşr-ı ṭarab-ı ‘ayş u şafā
Kiminūñ miḥnet ile başına zindān ancaḳ

[105-b]

- 4 Ğarḳ olup ehl-i dilūñ dīdesi her dem ḥūna
Şāh u dervīş düşüp miḥnet-i dehr-i dūna
Sitem-i çarḫ irişür her birine bir gūne
Pāy-māl olmada āḫir şütür-i gerdūna
Pādşāh ile gedāsı hele yeksān ancaḳ
- 5 Vālihī böyle giderse hele bu ḥalḳ-ı cihān
Niçe ‘āḳiller olur sālīk-i rāh-ı ṭuġyān
Hiçbir ferde ‘ayān olmadı bu sırr-ı nihān
Bāḳiyā ḥānḳah-ı ‘ālem-i ḫayretde hemān
Her gelen kimse bu esrār ile ḫayrān ancaḳ

Müseddes-i ‘Ulvī

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Şanemā sencileyin dilber-i ra‘nā bulamam
Bāġ-ı ḫüsnūñ gibi bir özge temāşā bulamam
Rāzumı açmaġa göñlüm gibi şeydā bulamam
Saña derdüm dimesem gerçi tesellā bulamam
‘Arz-ı ḫāl itmege cānā seni tenhā bulamam
Seni tenhā bulıcaḳ kendümi aşlā bulamam
- 2 Āh idersem açarum rāzumı ‘ārum ḳalmaz
Virürin ḫāke teni bāda ġubārum ḳalmaz
Ḫalḳa rüsvā olurun ‘ırz u vaḳārum ḳalmaz

Kūyuña ‘azm iderin şabr u qarārum qalmaz
‘Arz-ı hāl itmege cānā seni tenhā bulamam
Seni tenhā bulıcağ kendümi aşlā bulamam

- 3 Sūz ile nāme yazarsam saña hāmem tūtüşür
Söylesem ger sözüümüñ sūzı ile fem tūtüşür
Nice fem belki sözüüm işiden ādem tūtüşür
Kül olur hāme vü kâğıd dil-i pür-ğam tūtüşür
‘Arz-ı hāl itmege cānā seni tenhā bulamam
Seni tenhā bulıcağ kendümi aşlā bulamam

[106-a]

- 4 Seni ağıyār ile gördükde gelür qalbe melāl
Hayretümden olur ol demde dil-i nātıka lāl
Gün gibi yalnız eylesen eger ‘arz-ı cemāl
Başlasam hālümü taqrīre gider nuṭka mecāl
‘Arz-ı hāl itmege cānā seni tenhā bulamam
Seni tenhā bulıcağ kendümi aşlā bulamam

- 5 Hāl-i dil miḥnet-i ‘aşq ile dīger-gün olalı
Leylī-i zülfüne ‘Ulvī gibi Mecnūn olalı
Hasret-i la‘l-i lebüñle cigerüm hūn olalı
Hātırüm guşşa-i hicrān ile maḥzūn olalı
‘Arz-ı hāl itmege cānā seni tenhā bulamam
Seni tenhā bulıcağ kendümi aşlā bulamam

Müseddes-i Tıgı

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Meylüm benüm ol gānzesi mekkāre mi olsun
Yā ol müjesi qātile gaddāra mı olsun
Yā ol şacı miskīn ü siyeh-kāre mi olsun

Şad-çāk tenüm derd ile bī-çāre mi olsun
Her dilber için sīnede bir yāre mi olsun
Nitsün dil-i sevdā-zede biñ pāre mi olsun

- 2 Bir şerḫa çeküp sīneme her ğamzesi kıattāl
Eylar dil-i mecrūḫımı almaḫda niçe āl
Cism ise pūr-efkār dil-i zār ise meyyāl
Bilmem dil-i meyyālle āḫir nice olur ḫāl
Her dilber için sīnede bir yāre mi olsun
Nitsün dil-i sevdā-zede biñ pāre mi olsun

[106-b]

- 3 Gül-zār-ı melāḫatde kimi serv-i ser-efrāz
Gül gibi kimi bülbüle dem-sāz-ı ḫoş-āvāz
Nergis gibi dā'im kiminüñ ğamzesi ğammāz
Ve'l-ḫāşıl[1] her birisi bir vech ile mümtāz
Her dilber için sīnede bir yāre mi olsun
Nitsün dil-i sevdā-zede biñ pāre mi olsun

- 4 ḫāl-i ruḫı yaḫdı kiminüñ sīneme yüz dāğ
Şaldı ser-i zülfı kiminüñ gerdenüme bāğ
Mecnün gibi itdi kimisi meskūnumı tağ
Şemşir-i müjeyle ḫomayup bir yere mi sağ
Her dilber için sīnede bir yāre mi olsun
Nitsün dil-i sevdā-zede biñ pāre mi olsun

- 5 'Alemdede 'aceb miḫnet imiş derd-i maḫabbet
Bu derde düşen bulmaz imiş kimse melāḫat
Bir dilber ile dil idemez çünkü ḫanā'at
Tıḡı bu hevādan kesilüp eyle ferāgat
Her dilber için sīnede bir yāre mi olsun
Nitsün dil-i sevdā-zede biñ pāre mi olsun

Gazel-i Bâkî

(Mef'ülü Fâ'ilätü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

- 1 Berfüñ eritdi bād-ı şabā bağrı yağını
Yağdı çemende nergisüñ altun çerāğını
- 2 Gülşende lāle şanma 'arağ-nāk olup çemen
Bir āl dest-māl ile sildi yañağını
- 3 Yıllar durur ki şem'-i ruhuñ şevkına mehüñ
Hakkāk-i dehr çarha tutar şeb-çerāğını
- 4 Rez duhteriniñ adı çekilse 'aceb degül
Hinnālar öldi illere qarşu ayağını
- 5 Odlar yağardı başına murğuñ çemende gül
Şebnem şuvarmayaydı seherden kulağını

[107-a]

- 6 Bāğ-ı ruhuñda haṭṭı irişse beneşenüñ
'Ālemde kimse manķıra almazdı bāğını
- 7 Mestāne şoydı ol mehi Bâkî geçen gice
Nāzüklik ile çözdü muḳaddem kuşağını

Bâkî Efendi

(Fâ'ilätün Fâ'ilätün Fâ'ilätün Fâ'ilün)

- 1 Zülfüñe dil virmeyen hāṭır perīşān olmadı
Pâyüñe yüz sürmeyen hāk ile yek-sān olmadı

- 2 Ğonçe-i ümmîd-i bâĝ-ı 'ömri ĥandân görmedi
Dîde kim ebr-i bahârî gibi giryân olmadı
- 3 Toĝmadı ĥurşîd-i 'âlem-tâb-ı devlet 'âşıkâ
Dil-rübâ kim 'âlem-i vuşlatda 'uryân olmadı
- 4 Bir cevâb itdüm temennî ol dehân-ı tengden
Ĥâşılı söz geçmedi güftâra imkân olmadı
- 5 Derdine dil zaĥminuñ luţf ile dermân ol didüm
Şol kadar minnetler itdüm yâre dermân olmadı
- 6 Bâkiyâ germ oldı gerçi mihr-i 'âlem süz-ı 'aşk
Mîve-i bâĝ-ı ümîd-i vaşl-ı cânân olmadı

Ğazel-i Bâkî⁶⁶

(Mef'ülü Fâ' ilätü Mefâ' ilü Fâ' ilün)

- 1 Kıymet gerekse ĥavlüñe dürr ü Necef gibi
Bîhüde yire açma dehânuñ şadef gibi
- 2 Ğuş eyle râzı perde-i sâz u terâneden
Her yaña tut ĥulaĝuñı meclisde def gibi
- 3 Şol dil ki gül gibi el üzre tutardı Cem
Dest-i zamâne yerlere çaldı ĥazef gibi
- 4 Dilde ĥayâl-i ĥâl-i ruĥ-ı yâr der-miyân
Sevdâ-yı ĥatı gerçi biraz ber-ţaraf gibi

⁶⁶ Bu gazelin bazı kısımları sayfanın yirtik olması nedeniyle okunamadı. Gazelin okunmayan kısımları *Bâkî Dîvânı*'ndan tamamlanmıştır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 424.)

- 5 Vaşf-ı cemāl-i yār ile Bākī gazellerin
Biri birine şundı güzeller tuhaf gibi

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)⁶⁷

- 1

[107-b]

Göñli meyl itmez baña bilsem ki mermerden midür
Böyle ser-gerdānlıgum ol mäh-ı manzardan mıdur
Ṭālī'üm naḥs olduğı çarh-ı sitemgerden midür
Başuma bunca belālar dilden mi dilberden midür⁶⁸

- 2 Zülf-i kāfir-kīşidür kaçd-ı dil ü imān iden
Ḥaṭṭ [u] ḥālidür dil-i meftūnı ser-gerdān iden
Ġamze-i ḥūn-rīzidür bağrumı her dem kan iden
Leb mi yā şehd-i mükerrer mi beni ḥayrān iden
'Aşk mıdur yā gül midür bülbülleri nālān iden
Na'rası bezm ehlinüñ meyden mi sāğardan mıdur
- 3 Nālemi güş eyleyen pür-nāy-ı pür-şīven şanur
Üstühān üzre gören cismümi pirāhen şanur
Yā şeb-i gamda yanur fānūs şeb-i rüşen şanur
Āh o sengīn-dil dil-i sūzānumı āhen şanur
Düşmene uyma didigümçün beni düşmen şanur
Düstlar billāhi suç benden mi dilberden midür
- 4 İñledürsin dem-be-dem ben 'andelībi ṭotalum
Nāledür ey yüzi gül anuñ ṭotalum
.....itdüñ ğarṭbi ṭotalum

⁶⁷ Metindeki bazı kısımlar sayfanın yırtık olması nedeniyle okunamadı.

⁶⁸ Şiirin bu mısrasında vezin bozuktur.

Cānda çün çekmek derd ü cevri.....tutalum
.....'uşşāka yazmışsın rakībi tutalum
.....

5nālān ağlamak
Kūze çeşmümle itdūñ seyl tutalum ağlamak
.....
.....

[108-a]

Bī-ķarār olup müdām ser-geşte hayrān ağlamak
Kendü kendinden midür yoħsa güzellerden midür

Gazel-i Bākī

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Belürmez hüsniñe ķarşu çerāğ-ı şubħ-dem nūrı
Ne deñlü fer vire ħurşīd öñinde şem'-i kāfūrı
- 2 Raħīķ-i cām-ı la'lüñden ħarīm-i cānı rüşen kııl
Şarāb-ı bezm-i 'aşķuñdan yıķar bir kāse Fāğfūrı
- 3 Hezārān 'özr-i leng eyler kaçar meydāna gelmezdi
Eger Tātār-ı ğamzeñ da'vet itse cenge Tīmūr'⁶⁹
- 4 Kemend-endāz-ı dehrüñ kimse bendinden ħalāş olmaz
Zamāne gösterür Behrām olursañ 'āķıbet ğūrı
- 5 Añarlar devlet-i şāh-ı cihānda nāmuñ ey Bākī
Süleymān yād olınuķça bile mezkūr olur mūrı⁷⁰

⁶⁹*Bākī Dīvānı*'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır.(bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dīvānı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 400-401.)

Müseddes-i 'Alî

(Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün)

- 1 Yine hecrüñ dile mihmân oldu
Yine derdüñle ciger kıan oldu
'Aql u fikr ise perîşân oldu
Zecr ü kıahr ise firāvân oldu
Hâne-i dil kıatı vîrân oldu
Ġarazuñ cevır ise uran oldu
- 2 Niçe gündür ki cemâlüñ göremem
Gezerin tâze nihâlüñ göremem
Uyusam düşde hayâlin göremem
Kor kıaram rüz-ı vişâlin göremem
Hâne-i dil kıatı vîrân oldu
Ġarazuñ cevır ise uran oldu
- 3 Nola vaşluñla beni şâd itseñ
Bu yıķık göñlümi âbâd itseñ

[108-b]

- Yüri yad ol dimeseñ yâd itseñ
Adum añsan bir iyü ad itseñ
Hâne-i dil kıatı vîrân oldu
Ġarazuñ cevır ise uran oldu
- 4 Görmesem ger seni miħnet çekerin
Ger görem ğayr ile ğayret çekerin
Ġâh kıullâb-ı melâmet çekerin

⁷⁰*Bâkî Dîvânı*'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 400-401.)

Gāh ğam gāhī meşakḳat çekerin
Hāne-i dil ḳatı vīrān oldu
Ġarazuñ cevri ise uran oldu

- 5 Sendeki şīve vü nāz ise yeter
Bendeki sūz u güdāz ise yeter
Dil-i 'Ālī' de niyāz ise yeter
Hāşılı çoĝ ise az ise yeter
Hāne-i dil ḳatı vīrān oldu
Ġarazuñ cevri ise uran oldu

Müseddes-i Tiĝī

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Ne mümkindür turup ol şāhdan yolda selām almak
Ne ḳābildür varup vaşl için aĝzından peyām almak
Naşib olmaz çü la'l-i yārdan zevḳ-ı müdām almak
Olaydı bāri a'dād ğamına gül gibi cām almak
Egerçi hayli müşkildür kişi dünyāda kām almak
Bütün dünyā deger ammā 'adūdan intikām almak
- 2 Taḥammül ḳıl cefā vü cevriine aĝyār-ı mezmūmuñ
Meşeldür bu ezelden yerde ḳalmaz āhı maẓlūmuñ
Olursan şabr eyler ise cān-ı maĝmūnuñ⁷¹
Bir adı Münteḳım'dur Hāzret-i Ḳahhār u Ḳayyūm'uñ

[109-a]

Egerçi hayli müşkildür kişi dünyāda kām almak
Bütün dünyā deger ammā 'adūdan intikām almak

- 3 Murādātı ne kim itdiyse ḳassām-ı ezel ḳısmet
Naşibi oldu erbāb-ı dilüñ ol dem ğam u miḥnet

⁷¹ Bu mısranın bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı.

İrişmez gerçi kim taqdîre taqrîr eyleseñ himmet
Zen-i dehre başılmaz merd olan her gün çeker ğayret
Egerçi hayli müşkildür kişi dünyâda kām almak
Bütün dünyâ deger ammâ ‘adūdan intikām almak

- 4 Şağāl u hîle çü şol dem ki bozar Zāl-i devrānı
Düşürdi çāha qahrıyla idüp mekriyle Destān’ı
Varup cān-ı ‘adūya āhla bir tîr-i teber ānı
Bu ma‘nâyı diyüp olduĝda teslîm eyledi cānı
Egerçi hayli müşkildür kişi dünyâda kām almak
Bütün dünyâ deger ammâ ‘adūdan intikām almak

- 5 Beķā yoĝdur cihān mülkinde çün kim cümle fānîdür
‘Adūdan sonra bir dem zinde-gānî hayāt cāvidānıdur⁷²
Olanlar düşmene ĝālib cihānuñ pehlevānıdur
Dimişler Tîĝiyā anlar ki dehrüñ kām-rānıdur
Egerçi hayli müşkildür kişi dünyâda kām almak
Bütün dünyâ deger ammâ ‘adūdan intikām almak

Müseddes-i ‘Azmi

(Mefā‘lün Mefā‘lün Mefā‘lün Mefā‘lün)

- 1 Dilā her ne ümîd eylerseñ ol der-gāhdan iste
Dimezler sañma var bir mürşid-i güm-rāhdan iste
Ne baht u tāli‘-i bedden ne mihr ü māhdan iste
Ne şeyh-i şöhet-āyîn ü ne ehl-i cāhdan iste
Ne ‘ābidden ne zāhidden ne mîr ü şāhdan iste

[109-b]

Yüri yoĝdan seni var eyleyen Allāh’dan iste

⁷² Müseddesin bu mısrasında vezin bozuktur.

- 2 Niyāzı cānib-i der-gāh-ı Hakk'a it ki kādirdür
Degül a'māl u eşgāle kulüb-ı 'abde nāzırdur
Bu sözi gūş-ı hūşıyla işit bürhān-ı bāhirdür
Umūrında ser-ā-ser halk-ı 'ālem çünki kāşırdur
Ne 'ābidden ne zāhidden ne mīr ü şāhdan iste
Yüri yokdan seni var eyleyen Allāh'dan iste
- 3 Hūdā'nuñdur cihān halkına hod mebzül olan ni'met
Naşbüñ irişür gūşışle virme kendüñe zaḥmet
Güzel aç 'ayn-ı cānuñ kaplamasun perde-i gaflet
Sözün harc eyleyüp yok yere itme kimseye minnet
Ne 'ābidden ne zāhidden ne mīr ü şāhdan iste
Yüri yokdan seni var eyleyen Allāh'dan iste
- 4 Elüñ çek halk-ı 'ālemden idin bir gūşe-i me'vā
Dimişler kimseden hīç kimseye yok fā'ide aşıla
Kelāmum gevherin taḥ gūş-ı cāna eyleyüp ıṣgā
Tazarru'lar idüp baş aç du'āya kaldur el ammā
Ne 'ābidden ne zāhidden ne mīr ü şāhdan iste
Yüri yokdan seni var eyleyen Allāh'dan iste
- 5 Vücūduñ cāmesin 'Azmī iñen teng eyleyüp kaçma
Atup tır-i murādātı nişāne yayuñı yaşma
Kılıcuñ mihmānum diyü sen el dīvārına aşma
Münāşib isteyüp kimse kapusına ayaḥ başma
Ne 'ābidden ne zāhidden ne mīr ü şāhdan iste
Yüri yokdan seni var eyleyen Allāh'dan iste

[110-a]

Ġazel-i Mollā Fuzūlī Raḥimehullāh

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Reng-i rüyuñdan dem urmuş sāğar-ı şahbāya baḥ
Āftāb ilen kıılır da'vā dutulmuş aya baḥ
- 2 Şem' başından çıkarmış düd-ı şevk-ı kākülüñ
Böyle kütēh 'ömr ile başındaki sevdāya baḥ
- 3 Ey selāmet ehli ol ruḥsāra baḫma zīnhār
İhtirāz eyle melāmetden men-i rüsvāya baḥ
- 4 Bildi 'aşkıñdan nemed-püş olduğum āyīne-veş
Raḥm idüp bir kez baña baḫmaz bu istiğnāya baḥ
- 5 Sīnemi çāk eyle gör dil ıztırābın 'aşkıñdan
Revzen aç her dem hevādan mevc uran deryāya baḥ
- 6 Ey diyen kim şām-ı iḳbālüñ ne yüzden tīredür
Sāye şalmış aya ol gīsü-yı 'anber-sāye baḥ
- 7 Ey Fuzūlī her nice men' eylese nāşih seni
Baḫma anuñ ḳavline bir çihre-i zībāya baḥ

Ġazel-i Bağdādī Rūḫī

Berāy-ı Ta'rif-i Şām-ı Şerīf

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Zīr ü bālāsına baḫ ol ḫaḫ-ı 'anber-fāmuñ
Cennet altında ya üstinde dimişler Şām' uñ

- 2 Bu işāret dinür evvel-i şām u āhīr-i şām
Zülfine haṭṭınadur ol meh-i sīm-endāmuñ
- 3 Ehl-i ‘aşka bu imiş remz-i ‘aleyküm bi’ş-şām
Zülfine bend olalar sen büt-i hūn-āşāmuñ
- 4 Kalmadı zannı görince seni Gök Meydān’da
Gökde olduğına ‘İsā-yı zevi’l-efhāmuñ
- 5 Şām’dan Ka‘be’ye gitmek gibidür zülfüñden
Şafha-i ‘arızuña ‘azmi dil-i nā-kāmuñ
- 6 Ey gönül şām-ı garībān diyü düşdük Şām’a
Çekdi ammā gam u endūh ile şubh u şāmuñ
- 7 Rūhiyā şaklasun Allāh gözinden felegüñ
Māh-rūlarla ‘aceb revnaķı vardur Şām’uñ

[110-b]

Kaşīde-i Nef’i Efendi Der-Sitāyiş-i Merhūm Sultān Murād Hān
(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Şükr kim bī-minnet ü bī-iztirāb-ı rūzgār
‘İzzet ü rif’atle oldum kām-yāb-ı rūzgār
- 2 Baht-ı hāb-ālūdı bīdār itdi gūyā hābdan
Nāle-i dūlāb-ı çarh-ı āsyāb-ı rūzgār
- 3 Tāli‘ümde baht uyandı hāba vardı yā meger
Ġamze-i pür-fitne-i nā-dīde hāb-ı rūzgār

- 4 İtdi cümle çekdügüm cevruñ telāfisin kaçā
Gitdi dilden yād-ı zulm-ı bī-hisāb-ı rüzgār
- 5 Gitdi ol demler ki eylerdi perīşān hātırurum
Bir yaña ğam bir yaña cevr ü ‘azāb-ı rüzgār
- 6 Geldi ol demler ki ola hıdmetümde der-miyān
Peyk-i himmet gibi dāmān-ı şitāb-ı rüzgār
- 7 Luṭf-ı Hāḳ’dur bu ‘ināyet yoḫsa mānī’dür buña
Muḳtezā-yı hük-m-i devr-i nā-şavāb-ı rüzgār
- 8 Şükri tekrār eylemek vācib degül mi dem-be-dem
Görmedüm zīrā bu güne inḳılāb-ı rüzgār
- 9 Rüzgār-ı dūna ben nāz eylerin şimden girü
Baña te’sīr eylemez nāz u ‘itāb-ı rüzgār
- 10 Ser-te-ser ‘ālemde şimdi var ise ancak benüm
İrtifā’-ı şān ile şāhib-nişāb-ı rüzgār
- 11 Bundan a’lā rif’at olur mı ki ol dem sāye-vār
Çihre-sāy-ı hāk-pāy-ı Cem-cenāb-ı rüzgār
- 12 Ol ki itmiş naḳş-ı elḳābını ressām-ı kader
Zīnet-i ṭāḳ-ı revāḳ-ı nüh-ḳıbāb-ı rüzgār
- 13 Ol ki berḳ-ı cevher-i şemşīr-i ‘ālem-tābıdur
Nūr-baḫş-ı āftāb u māh-tāb-ı rüzgār
- 14 Ol şehensāh-ı mu’azzam ki aña ta’zīm ile
Böyledür dā’im ḫitāb-ı müsteṭāb-ı rüzgār

- 15 Kāhramān-ı Cem-ḥaşem şāhib-kırān-ı muḥteşem
Zübde-i şāhān-ı ‘ālem intiḥāb-ı rūzgār
- 16 Kām-kār-ı heft-kişver pādşāh-ı baḥr u berr
Dād-güster dāver-i devlet-me’āb-ı rūzgār

[111-a]

- 17 Şehr-yār-i şeh-nişān zıll-ı Hudā-yı müste’an
Kıḫb-ı devrān Mehdī-i bī-irtiyāb-ı rūzgār
- 18 Şeb-çerāğ-ı dūd-mān-ı salṭanat sulṭān Murād
Şem’-i Cem’-i bezm-i ‘ālem āftāb-ı rūzgār
- 19 Hüsrev-i zī-şān ki ḥayl-i ‘askerinüñ her biri
Erdşīr ü Behmen ü Efrāsiyāb-ı rūzgār
- 20 Emrine rām itdi hep gerden-keşān-ı ‘ālemi
Şimdi devletle odur mālīk rīḫāb-ı rūzgār
- 21 Tāze revnaḫ virdi ‘adli kār-gāh-ı ‘āleme
Oldı yine muntaẓam ḥāl-i ḥarāb-ı rūzgār
- 22 Dīn ü devlet böyle revnaḫ mı bulurdı olmasa
Reşḫ-i kilki berḫ-ı tīğī āb u tāb-ı rūzgār
- 23 Rīşte-i ‘adliyle ger bend itmese şīrāzesin
Tār-mār olurdu icrā-yı kitāb-ı rūzgār
- 24 ‘Ahd-i ‘adli ‘āleme faşl-ı bahār-ı hoş dili
Devr-i luḫfı dehre eyyām-ı şebāb-ı rūzgār

- 25 Hıvıf-ı ŐemŐiri cihāna yād-ı merg-i nā-gehān
Feyz-i cūdı kā'ināta fetĥ-i bāb-ı rūzgār
- 26 Çeşm-i baĥt-ı lā-yenāımı pās-bān-ı Őarĥ u ğarb
Dest-i ĳahr-ı iĳtidārı niçe tāb-ı rūzgār
- 27 Bōyle ser-gerdān olup devr eyler idi 'ālemi
Olsa ĥāk-i dergehine intisāb-ı rūzgār
- 28 Kām-kārā Şehr-yārā Hüsrevā ŐāhenŐahā
Ey cihān-dāver Őeh-i gerdūn-cenāb-ı rūzgār
- 29 Dergehūfde bir dilim nānı baĥna çoĳ ğördiler
Uydılar uluŐdılar birĳaç kilāb-ı rūzgār
- 30 DūŐmen-i erbāb-ı dil bir niçe ĥar-tab'-ı le'im
Kim sitemde her biri nā'ib-menāb-ı rūzgār
- 31 İĳtizā itdi biraz yāve anuñçün neyleyin
Yoĥsa dā'im böyledür baĥna ĥiĳāb-ı rūzgār
- 32 'Urfi-i Rūm Enveri-i 'aŐr u Hākānī-i 'ahd
Feyzi-i mu'ciz-dem ü vaĥy-iktisāb-ı rūzgār

[111-b]

- 33 Hüsrev-i evreng-i nazmum ki zamānumda benüm
Naĳd u ĥayŐ-ı ma'rifetle behre-yāb-ı rūzgār
- 34 Őüretā fermān-dih-i ma'müre-i milk-i suĥen
'Ālem-i ma'nāda bir ĥāne ĥarāb-ı rūzgār

- 35 Bıkr-i fıkrüm Őehr-i bānū-yı Őebıstān-ı hayāl
Tab‘-ı Őūhüm ğamze-i hāzır-cevāb-ı rūzgār
- 36 Vechi var dinse sevād-ı hağda bıkr-i fıkrüme
Őahid-i meh-đal‘at u müŐğın-nıķāb-ı rūzgār
- 37 İrdi söz pāyāna ey Nef‘ı bu da‘vā niĶe bir
Lāfı ķo Őimden ğirü ey bı-ħıceb-ı rūzgār
- 38 BaŐla Őıđķ ile du‘ā-yı devlet ü iķbāline
Cān ile āmın diye tā Őeyh u Őāb-ı rūzgār
- 39 İde tā kim nuķre-ħınk-i Ķarh ile cevlan-ğeri
Hüsrev-i seyyāre-i zerrın-rikāb-ı rūzgār
- 40 Sāye-i ‘adli ola pāyında fark-ı ‘āleme
Tā Ķura ber-pā bu Ķetr-i bı-đınāb-ı rūzgār
- 41 ‘Ālemi ma‘mūr u ābād eyledükĶe ‘adl ile
Ola Ķaķķında du‘ā-yı müstecāb-ı rūzgār
- 42 Ola Őıhhatle serır-i salđanatda ĶaŐr[e] dek
Müstedām-ı ‘ömr ü devlet kām-yāb-ı rūzgār

Ķazel-i Cevrı

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Ķarha baş egmem eğer pāy-ğehüm zillet ise
Bahta yalvarmam eğer vāŐıta-i ‘ızzet ise

- 2 İltifât eylemezem devlete de zerre kadar
Zümre-i ehl-i dile şīve iden devlet ise
- 3 Ne kadar alçağ isem himmete de nāz itdüm
Esfeli pāye-i a'lāya çeken himmet ise
- 4 İ'tibār eyler isem şöhrete kim nām olayın
Merdüm-i bī-hünere şān viren şöhret ise
- 5 İmtinān üzredür aḥbāb yine ey Cevrī
Ne kadar luḫ u mürüvvetleri bī-minnet ise

[112-a]

Nev'ī Efendi⁷³

(Mef'ülü Fā'ilatün Mef'ülü Fā'ilatün)

- 1 Ṭālī' bu vech ile dūn serkeş nigār böyle
Bī-çāre 'āşığı gör baḫt öyle yār böyle
- 2 Vaşlında bīm-i hicrān hicrānda āfet-i cān
Derd-i firāḫ öyle vaşl-ı nigār böyle
- 3 Dil-dār tünd ü serkeş aḡyār ise cefākār
Nitsün yā bülbül-i dil gül öyle ḫār böyle
- 4 Ten zevraḫın düşürme girdāb-ı inḫılāba
Şabr it göñül ki ḫalmaz bu rüzgār böyle
- 5 Nev'ī niçe getürsün hicrān yükine ṫāḫat
Cism-i nizār öyle cān-ı figār böyle

⁷³ Mecmûada bu gazelin ilk 3 beyiti 120-b'de bulunmaktadır.

Ġazel-i Bākī

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Giceler kākül-i sevdası ile dil-dāruñ
Hadd ü pâyānı mı var dūr u dirāz efkārūñ
- 2 ‘Āşıkuñ āh u enīn olsa ‘aceb mi kārı
Nāle vü zār olur eglenceleri bīmārūñ⁷⁴
- 3 Gülşene nergis ü gül hayli leṭāfet virdi
Şimdi açıldı dahı yüzi gözi gül-zārūñ
- 4 Mā’ il olmaz gül ü şimşād u çemen seyrine dil
Görelî gülşen-i hüsnüñde kad ü ruhsārūñ⁷⁵
- 5 Bākīyā söyle lebi yādına rengīn ğazeli
Demidür nüş-ı meyūñ mevsimidür eş‘ārūñ

Ķabūlī Güyed

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Gerçi kim kāşāneme çok kāmēt-i bālā gelür
Ol sehī-ḳad baña ammā cümleden a‘lā gelür
- 2 Çok dolaşma ey göñül zülf-i siyāh-ı dilbere
Çok perīşānlıḳ çekersin başuña ğavgā gelür
- 3 Kimseye dünyā içün baş egmeyen ‘arīflerūñ
Baş egmez pāyına ayāğına dünyā gelür

⁷⁴ *Bākī Dîvânı*'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dîvânı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 270.)

⁷⁵ *Bākī Dîvânı*'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dîvânı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 270.)

- 4 Şu gibi hüsn-i cemāl-i bā-kemālin görmeyen
Nergis-āsā 'āleme a'mā gider a'mā gelür⁷⁶
- 5 Ey Kabūlī gün gibi hercā'idür gerçi o māh
Nāz ile ğam-hāneme gelse hele tenhā gelür

Bākī Fermāyed

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Ol şeh-i hüsnüñ gözi üzre bağanlar kaçına
Sāye-i perr-i hümā düşmiş şanurlar başına
- 2 Ğayırdan hālī anuñçün eyledüm dil hānesin
Tā senüñ raht-ı ğam-ı 'aşkuñ içine taşına

[112-b]

- 3 Şüret-i zībāya meyl itsem baña ta'n eyleme
Var su'al it böyle dil-keş naşş iden naşşkāşına⁷⁷
- 4 Meclis-i cānāneye sākī çok eyle bādeyi
Başka bir desti gerek zīrā rahtbūñ başına
- 5 Naşş-ı hüsnüñ kimse Bākī gibi taşvīr itmeye
Şafha-i eş'ārda anca kalemler aşına

⁷⁶*Kabūlī Dīvānı*'nda bu beyitten sonra iki beyit daha bulunmaktadır. [bk. Mustafa Erdoğan, *Kabūlī İbrahim Efendi-Hayati, Edebî Kişiliği ve Dīvānı (İnceleme- Tenkitli Metin- Dizin)*, Doktora Tezi, Ankara, 2008, C. 2, s. 60.]

⁷⁷ *Bākī Dīvānı*'nda bu beyitten sonra iki beyit daha bulunmaktadır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dīvānı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 360-361.)

Fehim Çelebi

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Semender eyle Hüdâ 'andelîb-i cânımızu
Hücüm-ı şu'le-i dil tıtdı gülsitânımızu
- 2 Mübârek ola derûnında ma'den-i elmâs
Ġidâ iderse hümâ mağz-ı üstühânımızu
- 3 O kebg-i bü'l-'acebüz girye-nâk u hânde-eşer
Ki za'ferân iderüz hâr-ı âşiyânımızu
- 4 Zebân-ı hâmuşî-i râz-ı 'aşk ile Manşür
Beyân ider ser-i dâr üzre dâstânımızu
- 5 Fehim pîrehehin itdi vaqf-ı şu'le-i dâğ
Hüdâ bizüm dahı mehtâba vir ketânımızu

Nazîre-i Güftî

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Terâne-perver iden 'andelîb-i cânımızu
Firâz-ı şu'le-i gam kılmış âşiyânımızu
- 2 Yanardı dâmeni süz-ı derûn-ı bülbül den
Güzâr iderdi şabâ taraf-ı gülsitânımızu
- 3 O âteşîn-nefes-i 'andelîb-i pür-süzuz
Ki şu'le-zâr iderüz şahn-ı büstânımızu
- 4 Töküp hemîşe bu hünîn sirişki rüyumuza
Bahâr-hîz iderüz mevsim-i hazânımızu

- 5 Nişâne cūy-ı dehān-ı bütānuz ey Güfti
‘Aceb mi çeşm-i ‘adem görmese nişānımızı

Müseddes-i Cinānī

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ber-çarār olmaz dilā aḥvāl-i dehr-i pür-sitem
Menzilin eyler kişinüñ gāh zīr ü gāh bem

[113-a]

- Rūzgāruñ şiddetin ḥazm eyleyüp mānend-i yemm
Kısmet-i taq̄dīre ol rāzı ne gelse bīş ü kem
Vuşlata ḥandān olup hicrān için çekme elem
Böyledür aḥvāl-i ‘ālem gāh şādī gāh ğam
- 2 Sürmedin bir iki gün ‘āşık şafā-yı vuşlatı
Bī-ḥuzūr eyler anı yārüñ cefā-yı fūrkatı
Çün bu üslüb üzredür devr-i zamānuñ ‘ādeti
Sen de el çek dā‘imā fikr eyleyüp bu ḥāleti
Vuşlata ḥandān olup hicrān için çekme elem
Böyledür aḥvāl-i ‘ālem gāh şādī gāh ğam
- 3 Nice zevk idüp vişāl-i yār ile ḥandān olup
‘Ālemi seyr eyledük hem-şoḥbet-i yārān olup
Hecre düşdükse ne var bir iki gün nālān olup
Böyle ḳalmaz ğam yime āşüfte vü ḥayrān olup
Vuşlata ḥandān olup hicrān için çekme elem
Böyledür aḥvāl-i ‘ālem gāh şādī gāh ğam
- 4 Ehl-i ‘aşkuñ ḥātır-ı zārın bu dehr-i kīne-ver
Vaşl ile geh şād idüp hecr ile geh nālān ider
Her ne gelse nīk ü bed bāḳī degül eyler güzer

Virme anuñçün gönül mir'âtına jeng ü keder
Vuşlata handân olup hicrân için çekme elem
Böyledür ahvâl-i 'âlem gâh şādī gâh gam

- 5 'Älemüñ hâli budur itme şikâyet ol hamuş
Geh naşibi nîş olur halk-ı cihānuñ gâh nüş
Geçme teslīm ü rızādan var ise başında hüş
Hālüne şükr it Cinānī'den bu pendī eyle güş

[113-b]

Vuşlata handân olup hicrân için çekme elem
Böyledür ahvâl-i 'âlem gâh şādī gâh gam

Gazel-i Üstādü 'ş-Şu'arā Fuzūli-i Bağdādī
(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Zā'ir-i mey-hāneyüm muğ secdesidür tã'atüm
'Aşk pīrüm naqd-i cān nezrüm tevekkül niyyetüm
- 2 Her yaña baqsam şurāhī-tek sücüd itmek işüm
Kānde olsam bāde-tek düşmek ayāğa 'ādetüm
- 3 Tavruma zāhid eger şüretde eyler i'tirāz
İhtilāf itsem anı şermende eyler sīretüm
- 4 Bes ki cām-ı mey gibi şāfī dil ü hoş-meşrebüm
Hürmetüm vācib tutar her kim bilür keyfiyyetüm
- 5 Mu'teberlikdür gurūr aşlı ben andan fāriğüm
İ'tibāre çün degül qābil muhaqqar hey'etüm

6 'Aşk erbāb-ı vefādan zā' il itmiş mihrümi
Faqr esbāb-ı 'alā' iğden götürmüş ragbetüm

7 Ey Fuzūlī faqr tofrağında devlet iste kim
Sāye ol tofrağa şalmışdur hümā-yı himmetüm

Merhūm Yahyā Efendi Nevverallāhu Kıabrehu

(Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün)

1 Cān-bağş-ı şadāñ ile bize feyz-i hayāt it
Bülbül ne ğamuñ var ne şurursın nağamāt it

2 Hağğ ile virildi saña ey hüsn-i melāhat
Dīvān-ı şeh-i fitnede var anı berāt it

3 Vir kalbe cilā mühre-i mihriyle o māhuñ
Mir'āt-ı dil-i pāküñi āyīne-i zāt it

4 Düşdüñ çü göñül zülf-i ham-ender-ham-ı yāre
Şimden girü var imdi temennā-yı necāt it

5 Evrāk-ı sipihri qarala her gice Yahyā
Āh-ı dil-i sevdā-zedeñi kilik-i devāt it

Kafzāde Fā'izī Çelebi

(Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün)

1 Olmuş şatalum mīve-i ümmīd resīde
Murğān-ı belā kor mı anı itmege çīde

[114-a]

2 Ol nağl-ı belāyuz ki dağı bārdan evvel
Berg-i ğam ile kıāmetimüz oldu hamīde

- 3 Dil tıflı ki āvāreligüñ lezzetin aldı
Hıyar itmez o bir dahı debistān-ı ümīde
- 4 Çokdur aña derc olınacak kışsa-i hicrān
Kātib hıat-ı nāmemde saķın çekme keşīde
- 5 Lāzım mı idi kūha çıkup nāleler itmek
Mecnūn sebep olup bu kadar güft ü şanıde
- 6 Bir gūşe mi var Fā' iziyā bāğ-ı cihānda
Murğ-ı dilimüz itmeyeler anda remīde

Kaşīde-i Bākī Efendi

(Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün)

- 1 Hıat-ı müşg-fāmuñla ey gönçe-i ter
Şekerdür o lebler mūmessek mükerrer
- 2 Ne zībā yaraşmış o leblerle dendān
Ne hūb imtizāc eylemiş şır ü şekker
- 3 Göñül naķdini aldı 'ayyār-ı ğamzeñ
Ğamuñdan virüp cāna dārū-yı hüşber
- 4 Egerçi ser-āmed geçer şāh-ı sünbül
Mu'anber şaçuñla kaçan ola hem-ser
- 5 Tolar būy-ı müşgīn-i zūlfüñle 'ālem
Döner nāfe-i miske çarķ-ı müdevver

- 6 Meger ç̄in-i zülfünde pinhân olupdur
Ġubâr-ı der-i şeh-r-yâr-i muzaffer
- 7 Cihân-ı kerem H̄ân Süleymân-ı Ġâzî
Şeh-i âsmân-baht u hurşîd-efser
- 8 H̄udâvend-i kâmil şehensâh-ı ‘âdil
Cihân-dâr-ı muḳbil şeh-i dâd-güster
- 9 Vücûd-ı şerîfiyle dünyâ müşerref
Zamîr-i münîriyle ‘âlem münevver ⁷⁸
- 10 Rikâbında kürsî gerek tâc-ı Kısra
Ola şol zamân kim süvâr-ı tek-âver
- 11 Mülûk-ı zamâne öñince revâne
Rikâb-ı hümâyûnda H̄âḳân-ı Ḳayşer

[114-b]

- 12 Ne yaña buyursa revâdur getürmek
Devâtın Aristo silâhın Sikender
- 13 Eger peyk olursa sezâvâr öñince
İnüp tâc-ı zerrîn ile heft aḳter
- 14 Şaçar bezme nûrı döker rezme nârı
O tâc-ı muraşşa‘ o tîġ-ı mücevher

⁷⁸ *Bâkî Dîvânı*’nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 12-14.)

- 15 Haṭ-ı nazm-ı pāki çemenzār-ı cennet
Elinde kalem çeşme-i āb-ı Kevşer
- 16 Buḥār-ı bahūrıyla ‘ālem demāğın
Kılupdur mu ‘aṭṭar o kilik-i mu ‘anber
- 17 Zamān-ı kitābetde kilik ü mürekkeb
Elinde olur gūyiyā ‘ūd u ‘anber
- 18 Nazar ehline mīl-i kuḥlū’l-cevāhir
Reg-i cān-ı bed-ḥāhına tīz ü neşter
- 19 Nesīm-i revān-baḥş-ı şubḥ-ı şafādan
Suḥan gülşeninde ḥırāmān şanavber
- 20 O güftār-ı mevzūn u reftār-ı dil-keş
O sīmā-yı maṭbū’-ı bālā-yı hoş-ter
- 21 Selāṭine dīvān olur çünki lāzım
Nola kılsa tertīb-i dīvān ü defter
- 22 Debīr-i felek yazmağa vāridātın
Eşi‘‘a getürmişdür altun kalemeler
- 23 Yazınmağa mānend-i nazm-ı Şüreyyā
Varaḳlar zer-efşān ider çarḥ-ı aḥḍar
- 24 Yanar şem’-i Nāḥīd öñinde şihābuñ
Çeker her gice şubḥa dek cedvel-i zer
- 25 Aña cild-i garrā müzehheb muṭallā
Heme ‘ālem-ārā vü ḥürşīd-i Enver

- 26 Suhan maṭla'ından güneş gibi toğsun
Kosunlar şerîf adını genc-i gevher
- 27 Feşâhat gülistânı içre dem-â-dem
Şu gibi revân ide bülbüller ezber
- 28 Şenâsında Bâķî-şıfat ola 'âciz
Hezârân ola 'andelîb-i suhan-ver

[115-a]

- 29 Du'â idelüm rûy-ı iķbâl ü bahtı
Dem-â-dem ola gül gibi tâze vü ter
- 30 İlahî be-âb-ı ruķ-ı âl-i Aķmed
Be-nûr-ı cebîn-i mübîn-i peyember
- 31 Be-dîn-i güzîn nebiyy-i mûkerrem
Be-rûķ-ı revân-ı resûl-i muṭahhar
- 32 Ümîdin revâ eyle 'ömrin ziyâde
Mühimmin müheyyâ murâdın müyesser

Ėazel-i Üstâdü's-Şu'arâ Bâķî Efendi
(Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Sînesin tûrûñe tutardı siper
Göbegin kesdüğinde âhen-ger
- 2 Başumuñ yazısını hep gördüm
Benüm erbâb-ı 'aşķa ser-defter

- 3 Yazdı sevdāñı başımızda kazā
Kıyd olındı rü'ūsa hükmi-kader
- 4 Tābı gitmez o zülf-i şeb-rengüñ
Oldı hem-sāye-i meh-i enver
- 5 Gice sākī delīl-i rāh oldı
Āl fānūs elindeki sāğar
- 6 Bākīyā hem-dem ü hevā-dāruñ
Cām-ı gül-reng ile habāb yeter
- 7 Biri hūrşīd gibi rüşen-dil
Biri Nāhīd gibi pāk-nağar

Şeyhü'l-İslām Ebū Sa'īd Efendi

(Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün)

- 1 Gülüñ gūşına girmez bülbülüñ āh-ı ciger-süzü
Budur rüz-ı ezelden 'āşık-ı bī-çareye rüzü
- 2 Açılşak bāde-i gül-fāmı görsek sākīyā biz de
Ele alsak yine gül gibi cām-ı meclis-efrüzü
- 3 Nişān-ı tūrini ol kaşı yā dūr eylemez dilden
Dil-i mağzūnı gözler nāvek-i müjgānı ebrūsı
- 4 Kızarmış ğamze-i hūn-rīz-i dilber kıana meyl itmez
Humār-ālūde gördüm dün o çeşm-i fitne-āmüzü

[115-b]

- 5 Sa'îdâ sāğar-i hürşîd şalmış 'āleme pertev
Bahār irdi yine germ itdi bezmi şāh-i nevrūzî

Naẓîre-i Bahāyî Efendi ve Tezyîl-i Cemîl
(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Füzün itse nola haṭun o ḥüsn-i 'ālem-efrūzı
Bahār eyyāminuñ varduqça artar revnaq-ı rūzı
- 2 Yine sultān-ı iqlīm-i çemen 'arz-ı cemāl itdi
Qabā-yı sürh dūşında başında tāk-ı zer-dūzı
- 3 Ferāmūş eylemişdi bülbül-i şeb-ḥîz oradan
Anı tekrārdur şimdi aña kār-ı şebān rūzı
- 4 Dıraht-ı lāne-sāzı gül nihāli şekline koydı
Çemende bülbül-i şeydānuñ āh-ı āşiyān sūzı
- 5 Bahāyî gülşenuñ bu āb u tābın görmedük hergiz
Çerāğ-efrüz-ı şahn-ı bāğ olaldan bād-ı nevrūzı
- 6 Seḥāb-ı nev-bahāra var ise imdād-ı feyz itmiş
Cenāb-ı Bū Sa'îdüñ reşh-i ṭab'ı dāniş-efrūzı
- 7 O sultān-ı serîr-efrüz-ı 'ilm ü faẓl u dāniş kim
Fezā'il kişverin fetḥ itdi kilik-i ḥikmet-endūzı
- 8 Benānı bir nefesde müşkilāt-ı dehri ḥall eyler
Beyānı keşf ider bir laḥzada biñ rāz-ı mermūzı

- 9 Gül-i gül-zâr-ı devlet zîver-i destârı olduĸça
Naşîb-i pîster-i dil-dûzı olsun ħâr-ı dil-dûzı

Ėazel-i Müfti Ebû Sa'îd

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Ėad-i mevzûn-ı sâķî bir nihâl-i nâz-perverdür
Mey-i gül-fâm ile sâĸar elinde bir gül-i terdür
- 2 Mu'attardur meşâm-ı bâde-nüşân büy-ı şahbâdan
Fürûĸ-ı âteş-i meyle ĸadeĸ bir sîm-i micmerdür
- 3 Ėadeĸ devr eylesün pervâne-âsâ bezm-i 'işretde
Şurâĸî şu'le-efrûz oldu bir şem'-i münevverdür
- 4 Muķîm-i tekye-i meyhâne ol bir neşve taĸşîl it
Dilâ pîr-i muĸândan feyz olur maķşûda rehberdür

[116-a]

- 5 Sa'îdâ şoĸbet-i peymânedен dür olma 'âlemde
Nedîm-i pâk-meşreb şâf-i dil var ise sâĸardur

Fuzûlî Ėüft

(Müfte'îlün Müfte'îlün Fâ'îlün)

- 1 Şubĸ şalup mâh-ı ruĸuñdan niķâb
Çıķ ki temâşâyâ çıķa âftâb
- 2 Rişte-i cânım yeter it pür-girih
Şalma ser-i zülf-i semen-sâya tâb

- 3 Mest çıkup şalma nazār her yaña
Görme revā kim ola ‘ālem ḥarāb
- 4 Kesme nazār cānib-i ‘uṣṣāqdan
Nāle-i dil-sūzdan it ictināb
- 5 Şāmlar encüm şayarum şubḥa dek
Ey şeb-i hecrüñ baña rüz-ı ḥisāb
- 6 Dūzaḥa girmez sitemüñden yanan
Ḳābil-i cennet degül ehl-i ‘azāb
- 7 Şaldı ayaqdan ğam-ı ‘ālem beni
Vir baña ğam def‘ine sākī şarāb
- 8 Raḥm kıl üftādelerüñ ḥāline
Hiç gerekmez mi saña bir şevāb⁷⁹
- 9 Yār su’āl itse ki ḥālüñ nedür
Ḥaste Fuzūlī ne virürsün cevāb

‘Azmizāde Çelebi Güft

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Ey dil dime yāre beni öldürme amān vir
Gerçekden eger ‘āşık iseñ ölmege cān vir
- 2 Merhemle oñulmaz gül-i cennet gibi şolmaz
Derdüñle ilāhī baña bir dāğ-ı nihān vir

⁷⁹ *Fuzûlî Dîvânı*'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (bk. Kenan Akyüz, Süheyl Beken- Sedit Yüksel- Müjgan Cunbur, *Fuzûlî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s. 143.)

- 3 Dil çıkmaz efendi anı cānı gibi şaqlar
Havf eyleme ben ‘āşıkuñ ağızına zebān vir
- 4 Vir t̄alibine sīm ü zeri cāhile cāhı
Yā Rab baña bir sīm-beden-i t̄āze cūvān vir
- 5 Ferhāduñ olan H̄āleti’ye kūh-ı belāda
Şīrīn lebūñ ey h̄üsrev-i h̄übān-ı zamān vir

[116-b]

Zekeriyyāzāde Yahyā Çelebi⁸⁰

(Mef’ülü Mefā’lū Mefā’lū Fe’ülün)

- 1 Yok dime lebūñ ağızuma ey şehd-i zebān vir
Cān ile şun ‘āşıkuña sen dağı cān vir
- 2 Göster baña naḥl-i ḳadi serv olduğı ānı
Yā Rab uzun ‘ömr naşīb eyle zamān vir
- 3 H̄aḫ gelmedin ola ki emem la’lin ilāhī
Luḫf eyle ecelden baña bir laḫza imān vir
- 4 Çeşmüñ göre ey ḳaşları yā neyledi ḫalkā
Kim didi ki bir mest eline t̄ir ü kemān vir
- 5 Yahyā’ya lebūñ dünyāda emdürmedüñ āḫir
‘Uḳbāda anuñ şorisin ey ḡonçe-dehān vir

⁸⁰ *Şeyhülislām Yahyâ Divânı*’nda bu gazel bulunmamaktadır. Rekin Ertem, *Şeyhülislām Yahyâ Divânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1995.

ı'a-i Bk Efendi Der-Fez'il-i Nazm- Sherif-i Sultn
(Mef'iln Mef'iln Fe'ln)

- 1 Cihn- ma'delet kn- mrvvet
Penh- mlk  devlet nuret'd-dn
- 2 Şeh-i 'dil Sleyman Hn- Gz
Mu'izz'd-devle Sultn's-seltn
- 3 Ne ho ıldı grn sr- luf
Cihn u Őuret  ma'ny tezyn
- 4 Virp fazl u kemli hsrev-ne
Ma'n mlkine tertb  yn
- 5 Yine nazm eylemiş bir 'ad-i gevher
der bi kerre hassn grse tahn
- 6 MiŐl-i hurde-i prze hat
Mucell Őafhas bir levh- smn
- 7 Ya hd zb ter  tze benefşe
Der-gŐ eylemiş gl-berg- nesrn
- 8 Beyz gurre-i Şubh- sa'det
Sevd srme- eŐm- cihn-bn
- 9 Sevd- hat iinde notalardan
Şeb- trk iinde Őekl- pervn
- 10 Egeri notadur Őuretde anlar
Vel ma'n yzinde hl- mŐgn

[117-a]

- 11 Edāsı Selsebīl-i bāğ-ı Rıd̄vān
Hurūfī ravzadan gülşen-i reyāhīn
- 12 Ne deryādur bu şī' rüñ baħri yā Rab
Ki andan kā' ināt olmuş güher-çīn
- 13 Niçe nāzūkdür ol şī' r-i şeker-bār
Leb-i dīlber gibi şīrīn ü rengīn
- 14 Pes ol āyīne-i ta'bumdan itdī
Yine tūṭī-şīfat Bākī' ye telķīn
- 15 Şikār itmek nedür ma'nā hümāsın
Bulınsa ṭab'-ı şāhī gibi şāhīn
- 16 Kemālin añlayup bir bir öñinde
Çomışlar yüz yire şāhān-ı pīşīn
- 17 Cihānda geydūgince şāh-ı encüm
Zümüröd taħtı üzre tād-ı zerrīn
- 18 Hudā virsün serīr-i salṭanatda
Sa'adet tādı birle 'izz ü temkīn
- 19 Belālardan emīn olsun cihānda
İlāhī 'izzetūñ haķķ için āmīn

Sultānū'ş-Şu'arā Bākī Efendi

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Berg-i gülden ruḥ[1] ol lāle-'izāruñ terdür
Nükte fehmi eyle begüm ḥaylice rengin yerdür
- 2 Murg-ı dil nağmeleri şevkine gül ruḥlarınıñ
Ne şafā-baḥş edālar ne güzel yerlerdür
- 3 'Aynına şanma gubārı ala erbāb-ı nazar
Bizi ḥayrān iden esrār-ı leb-i dilberdür
- 4 Mīve-i vaşlına bir kāmēt-i tūbā güzelüñ
Zāhidā her kim irişdiyse yetişmiş erdür
- 5 Cüy-ı ḥüsn ābı taşup çıkmış o servüñ biline
Bākīyā şanma miyānında tūran ḥançerdür

Gazel-i Bākī

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Cüy-bārı vādī-i gam eşk-i çeşm-i ter yeter
Rüy-ı zerd ol cüy-bāra berg-i nīlüfer yeter

[117-b]

- 2 Ağzı la'līn ḥoḳḳa yāḳūt-ı müferriḥ lebleri
Cevherī terkīb isterseñ leb-i dilber yeter
- 3 Ḥāce ursun başına destār-ı mermer şāhını
Lāubālī 'āşıḳuñ farkında bir sāgar yeter

- 4 Pādşāh-ı 'aşka besdür güşe-i külhen-serîr
Bister-i sincâb ise maşşud hâkister yeter
- 5 Bâkiyâ meyl eylemez ârâyiş-i dünyâya dil
Rûy-ı zerd ü gevher-i eşküm zer ü zîver yeter

Ġazel-i Bâkî Fermâyed

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 İllere mihr [ü] vefâsı hoş gelür
Bendeye cevri ü cefâsı hoş gelür
- 2 Almazın kuhl-i cilâyı 'aynuma
Hâk-i pâyuñ tütüyâsı hoş gelür
- 3 Bir 'aceb dârü'ş-şifâdur kûy-ı yâr
Haste varan mübtelâsı hoş gelür
- 4 Hür u ğilmân aîma kim her 'âşîka
Kendü yâr-ı bî-vefâsı hoş gelür
- 5 Mülk-i ğamda eşk ü âh egler beni
Ol yerüñ âb u hevâsı hoş gelür
- 6 Ġayrı dermân istemez Bâkî kuluñ
Zahmına derdüñ devâsı hoş gelür

Bâkî Efendi

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 Rindler câmuñ habâb-âsâ yüzine baqdılar
Mey gibi sâkî-i bezmüñ ayâğına aqdılar

- 2 Keşti-i deryā keşākeşden hālāş olmaz dağı
Tutdılar qanlı gibi muhkem resenler taqdılar
- 3 Raht u baht[un] zevraqın hışm āteşine yaqmağa
Vardılar gāmmāzlar şāh-ı cihāna qaqdılar
- 4 Bir iki mismārına var ise göz dikdün diyü
Başına gāmmāzuñ erbāb-ı zarāfet qaqdılar
- 5 Bāqiyā kılsun mu‘aṭṭar bezm-i āfākı diyü
Pādşāhuñ micmer-i ‘adlinde şandal yaqdılar

[118-a]

Ġazel-i Nev‘ī⁸¹

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

- 1 Vaşluñ baña huldī firāquñ odı dūzağ
Ol dūzağa şaldı beni bu ‘ālem-i berzağ
- 2 Ey ṭayy-ı mekān itmede dil teşne vü gümrāh
Vey Ka‘be-i maqşūd uzamağda niçe fersağ
- 3 Nādān sözi zāhidle ‘aceb geldi vücūda
شنان عجيبان هما ابر دمن يخ
- 4 Gördükde didüm pīr-i muğānı o şanemle
شيخ تيصباو صبي تيشيخ
- 5 Ki ḥar u gam-ı sīneme taht eyledi Nev‘ī
Tennūr-ı ciger olsa yiridür aña maṭbağ

⁸¹ *Nev‘î Dîvânı*’nda bu gazel bulunmamaktadır. Mertol Tulum-M. Ali Tanyeri, *Nev‘î Dîvân Tenkidli Basım*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1977.

Ġazel-i Fuzūlī

(Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün)

- 1 Ey mezāķ-i cāna Őevķuñ Şehd ü Şekker tek lezīz
Dem-be-dem ķahr-ı ğamuñ ķand-i mükerrer tek lezīz
- 2 ĀteŐ-i berķ-ı firāķuñ nār-ı dūzah tek elīm
Cür'a-i cām-ı viŐālūñ āb-ı KevŐer tek lezīz
- 3 Őerķ-i aķvālüm saña meste naŐihat gibi telķ
Telķ-i ğüftāruñ baña maķmūra sāğar tek lezīz
- 4 Dāğ-ı 'aŐķuñ virdi zevķ-i salţanat tek dil-pezīr
Ĥāk-i kūyuñ seyri fetķ-i heft kiŐver tek lezīz
- 5 Nola bulsam zevķi köydürdükķe ğöğsüm üzre dāğ
Ehl-i derde dāğ olup bī-derde zīver tek lezīz
- 6 Tāze tāze dāğ-ı derdüñdür dil-i sūzānuma
Fi'l-meşel hırş ehline cem' iyyet-i zer tek lezīz
- 7 Ey Fuzūlī 'ālemüñ ğördüm ķamu ni' metlerin
Ĥiķ ni' met ğörmedüm dīdār-ı dilber tek lezīz

Ġazel-i Bākī

(Mef' ūlü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün)

- 1 Kūyuñ yolında niķe kez ey mihr-i bī-nazīr
Şeb-rev diyü tütildi giceyle meh-i münīr
- 2 Ĥüsnüñ zekātınuñ eger ey ğāce-i zamān
Bir müstaķiķķin ister iseñ işte ben faķīr

[118-b]

- 3 Fi'l-cümle öykünürdi senüñ ğamzeñ oqına
İller kınadı ile uçar olmasaydı tır
- 4 Hađdan zarar ne ğüsne yārüñ ki mürdan
Olmaz nizām-ı mülk-i Süleymān ğalel-pezır
- 5 Bir pādşāh-ı ğüsne kıul oldum ki Bākıyā
Anuñ esır-i aşkı olupdur cüvān ü pır

Ġazel-i Emrī

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Ne 'izz ü devlete rāğıblaruz ne mālımız vardur
Ne bir müy-miyānı kıoçmak ister ğālımız vardur
- 2 Şafā kesb ideli āyīne-veş şāfī nemed içre
Temāşā-yı ruğ-ı yār itmeden ihmālımız vardur
- 3 Şoyunmuş dest-i şevk-i cezbe-i pır-i mağabbetle
Fenā ocağına düşmüş niçe ābdālımız vardur
- 4 Faķır-i zıkr çekem ammā ğınā-yı kıalb ile bizi
Ġören kimse şanur yer ğök ğötürmez mālımız vardur
- 5 Bugün şehr-i belāğatda biz Emrī ğāce-i nazmuz
Metā'-ı şı'r alur şatar niçe dellālımız vardur

Kaşide-i Hazāniye-i Bākī Efendi Der-Fezā' il-i Hāce-i 'Alī-Kadr
(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Gülşene altun varaklar zeyn idüp bād-ı hazān
Güyyā zer-kūblar dükkānı oldu gülsitān
- 2 Rişte-i bārān gümüş tel sīm-keş ebr-i harīf
İki çarha döndiler güyā zemīn ile zamān
- 3 Berg-i bīdi bāğda āb-ı revān üzre görüp⁸²
Şandum altun tebsiler konuşmuş bisāt-ı hüsrevān
- 4 Bād-ı gerdān itdürür evrākı şanmañ gird-bād
İndiler seyyāreler kıлмаğa seyr-i büstān
- 5 Perr ü bāl açmış yeşil tūṭī iken berg ü çenār
Zerd olup ser-pençe-i şehbāze dönmişdür hemān
- 6 Rāygān aldum şanurdı la'l-i yāḳūtī velī
Şimdi naḳd altun tutar elde nihāl-i ergavān
- 7 Kaşlu yaşın ruḥ-ı zerd [ü] gubār-ālūdına⁸³
Var ise dehrüñ fenāsın añdı mīr-i 'āşīḳān

[119-a]

- 8 Salṭanat tācın giyen 'ālemde mağrūr olmasun
Niçe sulṭān bōrkin almışdur begüm bād-ı hazān

⁸² *Bākī Dīvānı*'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. Dīvānda yer alan beyitin ikinci mısrası bu beyitin ikinci mısrasıyla yer değiştirmiştir. (bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dīvānı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 55- 58.)

⁸³ Kasidenin bu mısrasında vezn bozuktur. Dīvānda mısranın ilk kelimesinden sonra "yaş dökmüş" ibaresi yer almaktadır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dīvānı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 55- 58.)

- 9 Gerçi meydāna Őoyındı girdi merdāne dıraht
Geldi kış başdı velīkin virmedi ařlā emān
- 10 Dest-berd-i řarřarı āher sūrūp řāh-ı řenār
Didi el arķası yerde āferīnler pehlevān
- 11 Jāle vū berg ũ semenden pūr-zer ũ gevher řemen
Gūřene varın niřār itdi meger deryā vū kān
- 12 Gevher-i sīr-āb řebnem gūř-vāre her varak⁸⁴
řāh-n-ı būstan oldı gūyā řārsū-yı zer-girān
- 13 Hāce-i ‘ālī nařar ser-çeřme-i fazl u hūner
Hāzret-i baba efendi kām-başş ũ kām-rān
- 14 Āftāb-ı ‘ālem-ārā-yı sipihr-i fazl o kim
Buldu rāy-ı feyz ile nūr-ı fer-i rūy-ı cihān
- 15 Ayađı toprađıdır kuhl-ı cevāhir encūme
Āsitān-ı hākīdūr iklīl-i farķ-ı Farķadān
- 16 Rūzgāruñ řiddetinden gūřen-i bahtı mařūn
Nitekim bād-ı hazāndan bāđ-ı gūl-zār-ı cinān
- 17 şafha-i āyīne-i ‘ālem-nümā-yı şab‘ına
Cümle-i dūnyā vū mā-fihā muřavverdūr hemān
- 18 Rāh-ı bāđa berg-i zer dūřmiř degildūr serverā
Reh-güzārunda yūzin ferř itdi māh-ı āsmān

⁸⁴ *Bākī Dīvānı*'nda bu beyitten sonra iki beyit daha bulunmaktadır. (bk. Sabahattin Kūçük, *Bākī Dīvānı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 55-58.)

- 19 Eyleyüpdür feyz-i cūdından kemāl-i sun' ile
Zāt-ı pākūñ gevherin perverdgār-ı kün fe-kān
- 20 Meclisüñde albi altun gibi řāfī olmayan
āl ocağında alāř olmaz iderseñ imtiān
- 21 Āfet-i bād-ı azāndan tā ebed mafūz olur
Bāğ-ı dehre üsn-i tedbīrūñ olursa bāğbān
- 22 şarşar āhum fikrüm evrāın perīřān eyledi
ıhre-i zerdüm belādan buldı reng-i za'ferān
- 23 Cür'a-i cām-ı belā-encām-ı ğam bī-hūř idüp
'Āıbet ıldı umār-ı derd ü minet ser-girān

[119-b]

- 24 Cür'a-veş ayakda odı sākī-i devrān beni
Dest-gīr ol ey emīr-i meclis-i āır zamān
- 25 Himmetūñ řimřādınuñ řā-ı bülendi var iken
ande yapsun řāhbāz-ı şab'-ı Bākī āřiyān
- 26 Destüme alsam alem nazm-ı bedī'ümle benüm
Tīr-bāz-ı 'arşa-i mülk ü me'ānī vü beyān
- 27 Ben kemend-endāz-ı meydān-ı belāğat olalı⁸⁵
alka-i teslīme gemişdür ser-i gerden-keřān

⁸⁵ *Bākī Dīvām* 'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (Bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Dīvām*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 55- 58.)

- 28 Muttaşıl şî'rüm yazarken hāme tırmaz deprenür
Nider anı gūyiyā lerzān idüp bād-ı hazān
- 29 Bāğ-ı büstān içre tā ola bisāt-ı sebzeve
Şubh-dem berg-i hazāndan kaçre-i şebnem çekān
- 30 Her seher-geh ki zümürürd gūn-ı gerdūn üstine
Āftāb altun tabağda ola tā gevher-feşān
- 31 Mesned-i rif'atde genc-efşān-ı ihsān olalı
'Ömr ü devlet pāy-dār iqbāl ü 'izzet cāvidān

Ġazel-i İshāk

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Cefā vü cevri arturdı görüñ ol bī-vefā gelmez
Güzelden her ne dirseñ hep gelür illā vefā gelmez
- 2 Sitārumda temāşā bu kim ol hurşid-i meh-ṭal'at
Cüvān her yaña seyr eyler hemān bizden yaña gelmez
- 3 Bizümle çün kaçır aḥşamlamağdan ol meh-i tābān
Seher vaqtinde gün gibi niçün bir gün çıka gelmez
- 4 O yüzi muşhaf varur oğurdum korqaram ammā
Sözüm geçmez hümādur yüksek uçar o kıya gelmez
- 5 Nigāruñ çünki sözinden gele gibi bugün İshāk
Şımazdı 'ahdini ammā unutmışdur aña gelmez

Ġazel-i 'Ulvī

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Her kimi görse gönül kendüsine yār şanur⁸⁶
Her vefāsuz güzeli yār-ı vefādār şanur
- 2 Gördügi hūba olur cān-ı gönülden mā' il
Bī-vefālarda haqīkat eşeri var şanur
- 3 Aldanur hāndesine 'ākıbet-i fikr itmez
Ehl-i dünyā felegūñ hālını hem-vār şanur
- 4 Künc-i ğamda ne bilür faqr u fenā aḥvālın
Hāce her gördüğünü mālīk-i dīnār şanur
- 5 Nola 'Ulvī kılına virmese ol şāh selām
Za' f-ı cismin göricek şüret-i dīvār şanur

[120-a]

Ġazel-i Bākī

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Gönül tekmil-i fenn-i 'aşq iden üstād-ı kāmıldür
Anuñ yanında kimdür Kūhken Mecnūn ne cāhıldür
- 2 'İzār-ı yāre ay ile yanaşdı zūlf-i Hindūsı
Velī ayrılmadı yanından anuñ bir niçe yıldur
- 3 Şurāḥī üstür-i ser-mestdür gerden-firāz olmuş
Lebūñ şevḳı ile cām-ı şarāb-ı nāb kānzıldür

⁸⁶ Mecmûada bu gazelin bu beyitten sonraki kısmı 121-a'da bulunmaktadır.

- 4 Degül dāğ-ı siyehler nüshalardur hırz-ı cān için
Nişān-ı çarb-ı tīğüñ sīnede bend-i hamā'ıldür
- 5 Nola rahm eylemezse Bākiyā ahvāl-i 'uşşāka
Dil-i sengini cānānuñ raqībe katı mā'ıldür

Bāki Efendi

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Derd ü gam bezmine kıddüm gibi bir çeng olmaz
Nāylar nālelerüm sāzına āheng olmaz
- 2 Kıanķı gündür ki senüñ seng-i gamuñ zahmından
Günbed-i çarķ-ı felek başımuza teng olmaz
- 3 Olamaz meşreb-i rindāna muvāfiķ şol kim
Cām-veş bāde-i gül-gün ile hem-reng olmaz
- 4 İçeyin 'āleme rüsvāy olayın nolsa gerek
'Āşıkam 'āşık-ı bed-nāma gam-ı neng olmaz
- 5 Āl ile ruķlaruñ alsun dil-i Bāķī'yi hemān
Aña ey şüh-ı cihān böyle güzel reng olmaz

Ġazel-i Bāki

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Pür-hevādur ney gibi 'aşķuñla tab'-ı pür-heves
Derd-i dilden bā-ķaber 'ālemde yok bir hem-nefes
- 2 Çāk çāk itsün beni şemşir-i 'aşķuñ şāne-vār
Zülfüñe tek 'āķıbet olsun müyesser dest-res

- 3 'Aşkuñuñ deryāsına nisbet vücūd-ı kâ'ināt
Mevc-i baħr-ı bî-kerān üzre bir avuç ħār u ħas
- 4 'Āķil oldur gelmeye dünyā metā'ından ğurūr
Müddet-i devr-i felek bir demdür ādem bir nefes

[120-b]

- 5 Devr elinden Bāķiyā ğam çekme 'ālem böyledür
Gül naşīb-i ħār u ħas bülbül giriftār-ı kafes

Bāķī Efendi

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Dilā cihānı sirişkümler pür-şarāb itdüñ
Behey ħarāb olası 'ālemi ħarāb itdüñ
- 2 Şarāb şoĥbetin illerle eyledüñ varduñ
Fırāķuñ āteşine baĝrumı kebāb itdüñ
- 3 Ne sende mihr [ü] vefā var ne bende şabr u qarār
O yoķ bu yoķ ne 'aceb bizden ictināb itdüñ
- 4 Şemīm-i nāfe-i ħālinden ey nesīm-i seĥer
Demāĝ-ı 'ālemi pür-büy-ı müşk-nāb itdüñ
- 5 Şaçı kelāmın o deñlü unutduñ ey Bāķī
İki şaĥīfe yeri başķa bir kitāb itdüñ

Ġazel-i Bāķī

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Kemāl u fazl ile 'ālemde iftiĥārum yoķ
Melāmet eylese 'aşķuñ cihānda 'ārum yoķ

- 2 Hezār mertebe ‘aşkuñda ğālibem Kays’a
Nihāyet ey şanem ol deñlü iştihārum yok
- 3 Huzūr-ı pīre irişdüm egerçi her fende
Velī güzelleri sevmekde ihtiyārum yok
- 4 Çemende ğonçe-i dil niçe gülsün açılsun
Yanumda sencileyin şüh-ı şivekārūm yok
- 5 ‘Adem diyārına çoğdan giderdüm ey Bākī
Şarāb-ı ‘aşk ile reftāre iktidārūm yok

[121-a]

Bākī-i Üstād

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün)

- 1 Riyāz-ı cennetüñ ey reşk-i hūrī
Bulunur kūyuña nisbet kuşūrı
- 2 Deger bir kez yüzün görmek o māhuñ
Güneş kurşı gibi yüz biñ filori
- 3 Hezārān mülk ü māl ü cāhdan yeg
Cihānda bir nefes kalbūñ huzūrı
- 4 Düşürdi efser-i iqbāli serden
İçüp bī-huş olan cām-ı gurūrı
- 5 Cihān mülküñden ey Bākī ne hāşıl
Bilürsin behre-i Behrām-ı Gurı

Bākī Gūyed

(Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün)

- 1 Çerāğ-ı bezm-i vaşl olmağa bir şeb 'arız-ı nūrı
Kefīli boynıdır ol meh-liķānuñ şem'-i kāfūrı
- 2 Taķılup yanına her gün bile şalınuğı yitmez
Ayağın öpmege şarķar nigāruñ şāh destūrı
- 3 Güvāhī zūr-ı bāzūsın getürmiş Kūh-ken 'aşķa
Bu devr içre ķabūl itmezler ammā şāhid-i zūrı
- 4 Fenāsın bildi dünyānuñ çekildi dār-ı 'uķbāya
Sa'adet mülkine Bārī muzaffer ķıldı Manşūrı
- 5 Virildi cāna ey Bākī nigāruñ manşıb-ı 'aşķı
Elifler dāğlardur sīne[de] tuğrā-yı menşūrı

Bahāriye-i Şerīf Şefī'ī Çelebi⁸⁷

(Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün)

[121-b]

- 1 Nevrüz irişdi şāhn-ı çemen oldı lāle-zār
Güldürdi rüy-ı arzı yine luţf-ı Kird-gār
- 2 Bāğ-ı cināna döndi çemen serv-i 'ar'arı
Gösterdi nahl-ı Tübā'ya hem-düş-ı cüy-bār

⁸⁷ İsmail Belig'in tezkiresinde bu gazel beş beyit olarak yer almaktadır. (bk. Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *İsmail Belig-Nuhbetü'l-Āsār Li Zeyli Zübdetü'l-Es'ar*, AKMY, Ankara, 1999, s. 178.)

- 3 Ezhār ile ʔonansa nola ʕārsū-yı bāğ
Cünd-i Һazānı bozdı yine ʕāh-ı nev-bahār
- 4 Oldı ʕüküfte ğonçe-i nev-Һız-i ğülsitān
Açıldı ҡalb-i pür-girih-i ‘andelīb-i zār
- 5 Āteş-fürüz olmasa lāle ʕemende ger
Bihüde dūd-ı sünbül olur mıydı aşikār
- 6 Mest olmasaydı bŷy-ı ʕarāb-ı benefşeden
Çāk itmez idi cāmesini lāle ğonçe-vār
- 7 Yansam ʕenār-veş nola sŷz-ı derŷn ile
Dāmānuña el irmez eyā serv-i ğül-‘izār
- 8 Hem-vāre ‘ayş olmayıcağ ‘aşığa naşīb
Hergiz tesāvī-i şeb ü rŷza ne i‘tibār
- 9 Olur Şefī‘ī şüret-i ğam yine cilve-ger
MİR‘āt-ı Һatırum ne ҡadar olsa pür-ğubār

Şerif Halim Der-Ta‘rif-i Hişār⁸⁸

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 Hişāruñ seyri Һağğā bir ‘aceb cāy-ı temāşādur
Fezāsı reşğ-i cennet selsebīl mevvāc-ı deryādur
- 2 Müferrih dil-ğüşā kāşāne-ğüşā ğüşe ‘işretler
Müheyyā dil-rübālar mübtelālar nŷş-ı şahbādur

⁸⁸ Bu gazelin tezin inceleme kısmında biyografiler başlığı altında verilen Halimî mahlaslı şairlerden hangisine ait olduğu bilinmemektedir.

- 3 Şurāhī şem‘-i bezm-efrūz meclis gūyiyā sāgar
Pey-ā-pey devr ider eṭrāfını pervāne-āsādur
- 4 ‘Aceb mi ‘andelīb-i nağme perdāzı hezār olsa
O ğonçe-fem gül-i nev-bāde-i gül-zār-ı şekvādur
- 5 Cinānı zāhidā görmek dilerseñ gel temāşā it
Nişimen ҡasr-ı vālā dil-rübālar hūr-ı ra‘nādur
- 6 Hūşūşā bahri ҡalb-i pāk-i ‘āşık gibi şafvetden
Görinür ‘aks-i hūsn-i mehveşān mir’āt-ı zībādur
- 7 Halīmā tā-be-key ‘uzlet-nişin olmağ bu mevsimde
Temāşa ҡıl hişārı gör ne zevķ-ı hālet-efzādur

[122-a]

Der-Sitāyiş-i Ḥazret-i Muḥammed Resūlullāh ‘Aleyhi’s-Şalat⁸⁹
(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

سوره و الیل دیدم وصف کیسوی شماسست
والضی خواندم سر آ سر نسخه روی شماسست

آیت آیت تا بسوی قاب قوسن آمده
چون نظر کردم صفات طاق ابروی شماسست

نیک وادیدم هم تفسیر مازآخ البصر
شرح چشم مست شور انکیز و جادوی شماسست

بانک طبتم قاد خلوهاالدين اندر جهان
چون بکوش جان شنیدم از سر کوی شماسست

⁸⁹ Bu gazelin tezin inceleme kısmında biyografiler başlığı altında yer alan Özri mahlaslı şaire ait olup olmadığı bilinmemektedir.

حرف حرف وسور سره يوسف قروور قتم بسی
ذره از آفتاب حسن دلجو ی شماسست

شاهد لولال بز دل غمزز ملوم شد
آدم وعالم طفیل یک سر موی شماست

کر نیاید هیچ عذری گفت تا بو دم درین
خاطر خامش محمد الله ثنا کوی شماسست

Gazel-i Mergüb Fehim Güyed

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Nev-bahār oldı çemen cāme-i haḍrā giysün
Açılup lāle-i şahrā yine hārā giysün
- 2 Sünbül olsun yine mestāne perīşān-destār
Ergavān kāmēt-i bālāsına vālā giysün
- 3 'Andelībān-ı çemen yine 'abā-pūş olsun
Şāhid-i gonçe-i gül hil'āt-ı zībā giysün
- 4 Āhirü'l-emr şoyar çünki k̄abā-yı cismın
Şu'le devrinde ço pervāneyi dībā giysün
- 5 Zāhidā ehl-i melāmet bugün olsun 'uryān⁹⁰
Hulle-i cenneti şabr eyle ki ferdā giysün
- 6 Dir Fehīmā ki benüm dāğ-ı cünün tācumdur
İdüñ ibrām bahār oldı ki hālā giysün

⁹⁰ Gazelin bu kısmı (5 ve 6. Beyitler) yırtık olması nedeniyle okunamadı. Beytin okunmayan kısımları *Fehim-i Kadim Divanı*'ndan tamamlanmıştır. (bk. Tahir Üzgör, *Fehim-i Kadim-Hayati, Sanati, Divan'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, AKMY, Ankara, 1991, s.626-628.)

[122-b]

Ḳaṣīde-i Nef'ī Efendi Der-Şıfat-ı Behişt-Āşiyān-ı Sultān Aḥmed Ḥān
(Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün)

- 1 Şanmañ ki felek devr ile şāmı seḥer eyler
Her vāḳı'anuñ 'āḳıbetinden ḥaber eyler
- 2 Bir düş gibidür ḥaḳ bu ki ma'nāda bu 'ālem
Kim göz yumup açınca zamānı güzer eyler
- 3 Bir yerde ki ārāma bu miḳdār ola mühlet
Erbābı nice kesb-i kemāl ü hüner eyler
- 4 Olmuş tūalum müddet-i ārāmīde mümtedd
'Ākil nice temyīz-i reh-i ḥayr u şer eyler
- 5 Teşḥīş-i reh-i ḥayr u şer olur mı o dilde
Kim leşker-i ḡam birbirini bī-siper eyler
- 6 Bulmaz reh-i ḥaḳḳı meger ol kimse ki aña
Tevfīḳini Hādī-i ezel rāh-ber eyler
- 7 Tevfīḳi refīḳ olmayıcaḳ fā'ide yoḳdur
Her kim burada 'aḳla uyarsa zarar eyler
- 8 'Aḳluñ hüneri vādī-i hikmetedür ancak
Taḥḳīḳ ile ḥikmet nice bir dilde yer eyler
- 9 Ḥikmet ger o 'ilm ise ki aḥkām-ı felekden
Endīşe-i 'aḳl-ı beşeri bā-ḥaber eyler

- 10 Düşmez dil ü tab' ehli bu endîşeye zîrâ
Teşvîş-i dil ü tab'ı bu dahı beter eyler
- 11 Zu'munca olur her kişinüñ redd ü kabûli
Hağ söyleyeni şanma felekden hazer eyler
- 12 Rindân-ı Hudâ-perver-i ma'nâ bu maħalde
Ne çarħa ne kavlı-i hükemâya nazâr eyler
- 13 Virmez felegüñ devr-i çep-endâzına hükmi
Çor hikmeti teslîm-i kazâ vü kader eyler
- 14 Gerdün meger âsûde midir kendi kederden⁹¹
Devrân aña da mihrini pür-nîşter eyler
- 15 Gün başına bir hil'at-i dîbâ verür ammâ
Dâmânını âlûde-i hûn-ı ciger eyler
- 16 Ol kimsedür âzâde elemden ki vücûdın
Gûy-ı ħam-ı çevgân gibi bî-pâ vü ser eyler

[123-a]

- 17 Yâ ol kişidür tîr-i ciger-düz-ı kazâyâ
Ĥaşmâne çeküp tîğ-i zebânın siper eyler
- 18 Yâ ol kişi kim ħırz için aqsâm-ı belâdan
Endîşe-i evşâf-ı şeh-i dâd-ger eyler

⁹¹ Kasîdenin bazı kısımları (14,15 ve 16. beyitler) yırtık olması nedeniyle okunamadı.Kasîdenin okunmayan kısımları (14,15 ve 16. beyitler) *Nef'i Dîvânı*'ndan tamamlanmıştır.(Bk. Metin Akkuş, *Nef'i Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara,1993, s. 76-80.)

- 19 Ol şeh ki cihān mevsim-i ‘adlinde şafādan
Devrān-ı ʔarab-nāk Cem’e ʔandeler eyler
- 20 Ol şeh ki ğubār-ı süm-i yek-rān sipāhi
Deryā-yı muḥiṭ-i felegi pür-keder eyler
- 21 Ol şeh ki kef-i himmeti hengām-ı keremde
Dünyâyı ğanī kāmı tehī baḥri ber eyler
- 22 Hān Aḥmed-i ‘ādil-i ʔazā na‘l-i semendin
Māh-ı ‘alem-i rāyet-i fetḥ ü zafer eyler
- 23 Cemşīd-i kerem-pīşe ki seyrāna ʔıķınca
Ḥurşīd gibi ḥāk-i rehin ferş-i zer eyler
- 24 Ḥurşīd-i kevākib-ḥaşem-i rüy-ı zemīn kim
‘Askerle cihānı ḥaşr-ender-ḥaşr eyler
- 25 Māh-ı felek-ārā-yı sa‘ādet ki zamāne
Eyyāmını ārāyiş-i devr-i ʔamer eyler
- 26 Bir himmete ʔādir ki nice bī-ser ü pāyı
Bir demde murād itse şeh-i tāk-ver eyler
- 27 Bir ʔudrete mālīk ki niçe taḥt-nişīnün
Alur küleh ü efserini derbeder eyler
- 28 İķbāline vā-beste felek tā o ʔadar kim
Tedbīri ile devrini zīr ü zeber eyler
- 29 Bir mihr-i celī şa‘şadur rāyı ki dā‘im
Evc-i felek-i salṭanatı müstaķarr eyler

- 30 Şāmil yine hep dā'ire-i 'āleme nūrı
Ne maşrıkı ne mağribi var ne sefer eyler
- 31 Ger luṭfi mühim-sāz-ı bahār olsa dıraḥtuñ
Her şāhını bir şūḥ-ı muraşsa'-kemer eyler
- 32 Ger tāb-ı temūz-ı ğazabı itse sirāyet
Her kaṭre-i bārānı hevā pür-şerer eyler

[123-b]

- 33 Āb üzre vezān olsa eger şarşar-ı hıfzı ⁹²
Emvācını zencīre-i naqş-ı ḥacer eyler
- 34 Māhiyyeti ger olsa cemādāta mürebbī
Taşvīr-i ḥacer kesb-i kemāl-i beşer eyler
- 35 'Adli ki müsellemdür aña ḥüsn-i tedārik
Gör ḥikmeti her yerde nice kār-ger eyler
- 36 Olsa meşelā rābıṭ-ı pervāz-ı mükāfāt
Pervāneye gül-bergi telāfi-i per eyler
- 37 Ta'bīr idemem tıynet-i pāküñdeki luṭfi
Gör ḥāşiyet-i feyzi ne miḳdār eşer eyler
- 38 Gāhī ki ḥayāl-i şiken-i ṭurra-i ḥulḳı
Eşnā-yı tefekkürde dilümden güzer eyler
- 39 Endişem olur būy-ı laṭfiyle mu'aṭṭar
Andan kalemüm 'ālemi bir müşg-i ter eyler

⁹² *Nef'i Dîvânı*'nda bu beyit bulunmamaktadır. (bk. Metin Akkuş, *Nef'i Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara,1993, s. 76-80.)

- 40 Ey Hüsrev ü Cem kevkebe-i memleket-ārā
Kim salṭanatuñ 'ālemi pür-zīb ü fer eyler
- 41 Evşāfuña ḥad yok ṭotalum sihr ile tab'um
Biñ ma'nāyı bir şekle koyup muhtaşar eyler
- 42 Kaşd itse ḥuşūşā ki güher-senc-i ḥayālüm
Bir nüktesini şerḥ-i kitāb-ı Dürer eyler
- 43 Taḅ'umdur o deryā-yı güher-pāş-ı ma'ānī
Kim sāhilini ma'den-i lülū-yı ter eyler
- 44 Endişem o şüret-ger-i i 'cāz-nümādur
Kim cevher-i ferd üstine tarḥ-ı şuver eyler
- 45 Hāmemdür ol ebr-i çemen-ārā-yı suḥan kim
Bir kaṭresi bir gülşeni şādāb-ter eyler
- 46 Rengīn ü lezīz oldı kelāmum o kadar kim
Kām u leb-i endişemi pür gül-şeker eyler
- 47 Ammā yine bir söz ne kadar nāzük olursa
Daḥli aña erbāb-ı ḥased ol kadar eyler
- 48 Üstād olıcaḥ sözde ḥasedden kaçılır mı
Zirā hüneri reşk ü ḥased mu'teber eyler
- 49 Yetmez mi bu devlet ki baña reşk ide dā'im
Bir tā'ife kim dā'vī-i faẓl u hüner eyler

[124-a]

- 50 Zu'mı o kadar her birinün sözde ki gūyā
Endiŕesi taĝyır-i azā vü ader eyler
- 51 Ammā giricek ma'reke-i ma'nıye evvel
ŖemŖiri or endiŖe-i zırh u siper eyler
- 52 Nuk ile Mesihā geinür her biri ammā
HāŖŖiyet-i Ŗohbetleri insānı har eyler
- 53 Ğavĝā-yı suhandur bu faziletde nemüz var
Fazl ehli bizüm baŖımız üstinde yer eyler
- 54 Söz ben didigüm cevher-i 'ulvı ise anı
Devrān Ŗadef-i sem'-i abüle güher eyler
- 55 Söz midür o kim nüŖhasını nükte-Ŗināsān
HāŖv-i Ŗikem-i raĝne-i dıvār u der eyler
- 56 Hāumda ne dirlerse o gūne süfehānuñ
ĀŖār-ı abı'atlarına kim nazar eyler
- 57 Lāzım gelicek ol müteŖā'irlere ab'um
Her ma'rekede neyledi daĝı neler eyler
- 58 Ol Ŗaf-der-i dūŖmen-küŖ-i nazmum ki huŖuŖā
ŖemŖir-i zebānumdan ehıbbā hazer eyler
- 59 Olursa eger himmet-i Ŗāhen-Ŗeh-i 'ādil
HāŖā ki bu endiŖede Nef'ı zarar eyler

- 60 Zīrā ki dem-i güşte-i endīşesin ekşer
Şer'-i kerem-i hikmet-i Bārī heder eyler
- 61 Hem haşma zafer bulmağičün medh ü senāñı
Taqdīm-i du'ā-yı şeb ü vird-i seher eyler
- 62 Tā cilve-geh-i rāyetini hüsrev-i encüm
Geh memleket-i hāver ü geh bāhter eyler
- 63 Manşūr ide her yerde Hudā rāyet- i bahtuñ
Tā hüsrev-i seyyāre felekde sefer eyler

Ġazel-i Re'is Kadrī Efendi⁹³

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Dest-būsuñla toluñ nüş iden oldı şöyle mest
Kim gören anı şanur mest-i mey-i bezm-i elest
- 2 Turma ey sākī ayaklandur neşāt erbābını
Bezm-i fānī-i cihān çünkim degül cāy-ı nişest

[124-b]

- 3 Serv-қadler bahş ider ol pençe-i hurşid ile
Anı bilmezler ki dirler dest ber-bālā-yı dest
- 4 Olsalar nola ser-āvāz-ı 'azāb-ı dest-hīz
Secde-i hāk-i derüñ koyup olanlar büt-perest
- 5 Ta'ne taşın eksük itmiş şūfi ammā Kadrīyā
Hamdülillāh yine olmaz revnaқ-ı sāgar-şikest

⁹³ Bu gazelin tezin inceleme kısmında biyografiler başlığı altında verilen Kadrī mahlaslı şairlerden hangisine ait olduğu bilinmemektedir.

Ġazel-i Nef'ī

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Rū-be-rūdur ʔab'umuñ Һurşid ile āyīnesi
Reşk ider  arġ aña dā'im baña oldur kīnesi
- 2 Kim baġar mir'āt-ı Һurşide  ururken rūy-ı yār
Rūy-ı dil göstermede şāfidür andan sīnesi
- 3 Oldı 'aşġ-ı bıkı-i fikrümle bir abdāl āftāb
Zūlf-i Zühre tār u pūd-ı Һırġa-i peşmīnesi
- 4 'Āşıġa bir tāze dilber de gerekdür mā-ġaşal
Köhne mey 'aşġ-ı İlahī hem-dem-i dīrīnesi
- 5 Kāmran-ı mülk-i nazm olsam nola Nef'ī gibi
Bir dükenez kāna beñzer ʔab'umuñ gencīnesi

Ġazel-i Veysī

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Dil-i aġyāra nola itmez ise teressüm
Ġulunuñ ġatırını gözler o şāh-ı 'ālem
- 2 Dehen-i teng ile dilerse nola ġātem-i la'l
Ĥaġ budur ki ele girmez aña beñzer ġātem
- 3 Baġmaduñ ġāl-i dil-i 'āşıġa dūnyādur bu
Olma maġrūr-ı cemāle baġa sulţān-ı kerem
- 4 Duġter-i rez ki şāfā-baġş-ı dil-i 'ālemdür
Bu 'acebdür baña güldük e olur māye-i ġam

- 5 Şāh-ı pür-mīve-i büstān-ı hünerdür Veysī
Ser-nigūn olsa nola bāğ-ı belāgatda qalem

Ġazel-i Nef'ī

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 Giriş-i kākülüne dilleri bend itdi şabā
Qadr-i erbāb-ı dili hayli bülend itdi şabā

[125-a]

- 2 Ne 'aceb kendi de ger dāma giriftār olsa
Dilleri dāne vü zülfini kemend itdi şabā
- 3 Bağladı boynına zülfini hamā'il yerine
Bu bahāneyle 'aceb def'-i gezend itdi şabā
- 4 Bir ğazel oqıdı mecmū'a-i gülden bülbül
Lehce-i şūhını ğāyetde sened itdi şabā
- 5 Şoşbet-i bāde için gülşene teklif iderek
Tab'-ı Nef'ī ide bir rind-i levend itdi şabā

Velehu Nef'ī-i Rengīn-edā

(Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün)

- 1 İki zülfin ki biri birine bend itdi şabā
Dil-i Cibril'i giriftār-ı kemend itdi şabā
- 2 Tār-ı zülfinde kaşār oldu o deñli diller
Bir girihle niçe biñ qāfile bend itdi şabā

- 3 İz̄tırāb-ı dil-i ‘uṣṣāk ile ṭurmaz hem-vār
Şanma gīsūlarını pest ü bülend itdi şabā
- 4 Kesdi bīhūde fiġān eylemeden gülşende
Gūş-māl-i gül ile bülbüle pend itdi şabā
- 5 Dise Nef‘ī bu zemīnde nola tekrār ġazel
Ṭarḥ-ı vādīsini çün ḥayli pesend itdi şabā

Enīsī Efendi⁹⁴

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Ben mi isterdüm ġam-ı zülfüñle giryān olmaġı
Ben mi isterdüm esīr-i bend-i zindān olmaġı
- 2 Sen niġāh-ı kerem ile şem‘-i dili nerm itmeseñ⁹⁵
Ben mi isterdüm yanup ‘aşķ ile sūzān olmaġı
- 3 Sen ġubār-ı ḥaṭṭ-ı la‘lūñ remzini keşf itmeseñ
Ben mi isterdüm bu esrār ile ḥayrān olmaġı
- 4 Sen tezerv-i ḥoş-ḥırām-āsā nümāyiş kılmasañ
Ben mi isterdüm bu vādīlerde pūyān olmaġı
- 5 Ol perīşān zülf-i pūr-çīnin perīşān kılmasa
Ben mi isterdüm Enīsī dil-perīşān olmaġı

⁹⁴ Bu gazelin tezin inceleme kısmında biyografiler başlığı altında verilen Enīsī mahlaslı şaire ait olup olmadığı bilinmemektedir.

⁹⁵ Gazelin bu mısrasında vezin bozuktur.

[125-b]

Der-Medh ü Şenā-yı Merhūm u Mağfūr Sulţān Ahmed Hān
(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Suhan oldur ki bilā-vāsiṭa-i ṭab‘-ı selīm
Ola maqbūl-ı dil-i nādire-sencān-ı fehīm
- 2 Ya‘ni yā vaḥy ola maẓmūnı anuñ yā ilhām
Bunı faşl itmede aḥbāb ideler baḥş-i ‘azīm
- 3 ‘Aqd-i gevher gibi manzūm ola ṭab‘a vārid
Çekmeye nāzım olan zaḥmet-i kayd-ı tanzīm
- 4 Silk-i tesbīḥ-i dil-i ‘arif-i billāh gibi
Ola pür-gevher-i esrār-ı ḥudāvend-i ‘alīm
- 5 Kim okursa ide feyz-i nefesi dünyāya
Neşr-i āşār-ı dem-i nuṭk-ı Mesīhā-yı kelīm
- 6 Āferīn ol suhan-ārā-yı niẓām-ı tab‘a
Ki ola fikri bu gūne dūr-i i‘cāz-ı nazīm
- 7 Böyle bir mu‘cize-perdāz-ı maḥal-gūye sezā
Olsa ger meclis-i ‘irfān-ı ilāhīde nedīm
- 8 Söz midür ol ki çep ü rāst düşe ta‘bīri
Niçe ma‘nā-yı dūrüstün boza bir lafz-ı saķīm
- 9 Düşe bir semt-i ġarībe reh-i fikr-i nazmı
Ne ṭarīķ-i reviş-i tāze ne vādī-i ķadīm

- 10 Çekme mazmūnını fehm itmede pūr-ehl-i ūinās
Ne kadar diĭkat iderse o kadar renc-i elīm
- 11 Kendi fehm itse de biñ fikr ile bir nūktesini
Nuṭṭı ‘āciz ḳala yārāna idince tefhīm
- 12 Bōyle ūāhib-suḥanuñ bundadır a ‘lālīgı kim
Sōzi pest iken ola kendūsi maĭrūr u za ‘īm
- 13 ‘Özri maĭbūle geĉer yine ġarābet bunda
Gūū-ı inūāf ile ger diñlese her fehm-i selīm
- 14 Vāḳı ‘ā bōyle ḳavī ‘özr ile ḥaūm olsa cihān
Yine olmaz birinūñ reddi ḳabūle taḳdīm
- 15 Bu kadar naṣma da mu ‘ciz dinilür bōyle iken
ūımf-ı ehl-i dil ü ṭab ‘a kerem ĉarḥ-ı le ‘īm
- 16 Bōyle ḳalursa eger rāh-ı telāfī mesdūd
Bu ḥuūūūa felek itmezse mūkāfāt-ı ‘amīm

[126-a]

- 17 Bıkr-i ma ‘nā daḥı bir ṭab ‘a ġörinmez ne kadar
İtse eūk ü ruḥ-ı endīūesi ‘arz-ı zer ü sīm
- 18 Ṭotalum eylememiū ol daḥı dīdārı ‘azīz
Eylemiū seyr-i cemāline ūalā-yı ta ‘mīm
- 19 Meyl-i ebkār-ı ma ‘ānī kim ider bu demde
Olsa ger her biri bir ḥūr-ı melek ḥūy-ı besīm

- 20 Çihre-perdâz-ı 'arūsân suhân ola meger
Kalem-i mâşîta-ı luğf-ı şehenşâh-ı kerîm
- 21 Ol ki kilik-i kef-i ihşân-ı gedâ perveridür⁹⁶
Eyleyen şâhlara mülk-i cihânı taqsîm
- 22 Ol ki itmiş yed-i ikbâline te'yîd-i ezel
Kâbza-i tîğ-i cihân-gîr-i kazâ-yı teslîm
- 23 O hüdâvend-i mu'azzam ki yazar elkâbın
Levh-i ta'zîme bu ta'bîr ile kilik-i tekrîm
- 24 Dest-gîr-i 'azamet dâver-i dîn ü devlet
Revnağ-ı salâtanat-ârâyiş-i tâc [u] dîhîm
- 25 Şüret-i cevher-i âyîne-i şun'-ı taqdîr
Ma'nî-i rahmet ü luğf u kerem-i Rabb-i rahîm
- 26 Şem'-i hürşîd-i eşer encümen-i çâr-erkân
Ser-i tāvûs-hurâm-ı çemen-i heft-iklîm
- 27 Şâh-ı Cem-câh u felek-mertebe Sulţân Aḥmed
Ki ider kevkebe-i câhına dünyâ ta'zîm
- 28 Kâhramân-ı felek evreng-i 'adalet ki olur
Bîm-i kâhırıyla vücûd-ı sitem ü fitne 'adîm
- 29 Rûy-ı bahtıyla cihân manzara-i hür-nişîn
Bûy-ı hulқыyla felek micmere-i nâfe-şemîm

⁹⁶ *Nef'î Dîvânı*'nda bu beyit bulunmamaktadır. (bk. Metin Akkuş, *Nef'î Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1993, s. 65-69.)

- 30 Āftāb efser-i iḳbāline yektā-gevher
Āsmān eblāḳ-ı cāhına zer-endūda geḳīm
- 31 Ka‘be-i ‘iṣmetine nūr-ı hüdā ṣem‘-i ḫarem
Ḫarem-i devletine perr-i hümā ferṣ-i ḫarīm
- 32 Rūzgār eylese ger kiṣver-i cūdında sefer
Āftāb olsa eger sāye-i cāhında muḳīm

[126-b]

- 33 Biri ṭurduḳça bulur kevkebe-i rüz-efzün
Biri gitdükçe olur muḡtenem-i nāz u na‘īm
- 34 Ebr-i kilki ṣadef-i keffini pür-gevher ider
Vaṣf-ı baḫr-i keremin her kim iderse terḳīm
- 35 Keṣṭī-i ‘āleme endīṣesi bir lenger olur
İtse bir ṣā‘ir eger medḫ-i vaḳārın taṣmīm
- 36 Çeṣm-i düṣmenden eger geḳse ḫayāl-i tīḡi
Merdüm-i dīdesi Cevzā gibi olurdu dü-nīm
- 37 Luṭfi bir mertebe kim itse kef-i desti eger
Resm-i cūd-ı keremi ebr-i bahāra ta‘līm
- 38 Kīse-i ḡonçe nice pür-zer ise feyzinden
Kāse-i lālede bī-ṣebnem olurdu pür-sīm
- 39 Ḳahrı bir mertebe kim olsa ger ednā ṣereri
Meṣ‘al-efrüz-ı reh-i ḳāfile-i bād-ı nesīm

- 40 Ne gülistāna güzār eylese bir demde ider
Gönçe vü lālesini aḥker-i sūzān-ı caḥīm
- 41 Āsmān dā'ire-i cāhını olurdı muḥīt
‘Ālemi itse iḥāṭā girih-i ḥalkā-i nīm
- 42 Ṭab ‘ı bir āyīne-i rāst-nümādur ki girür
Anda bir şūrete ‘aks-i elif ü peyker-i çīm
- 43 Kevkeb-i ṭālī ‘i ol mertebeden ‘ālīdür
Ki yazup bildüre aḥkāmını erbāb-ı necīm
- 44 ‘Adli kim memleket-ārā-yı cihāndur itse
Emn-i āsāyiş için ‘āleme fermān-ı ‘amīm
- 45 Def ‘i bīm-i dil-i ‘uşşāk için eyler eşeri
Ḳahramān-ı nigh-i ḡamze-i ḥübānı ḥalīm
- 46 Şāh-ı encüm-sipehā māh-ı zemīn cilve-gehā
Ey seḥenşāh-ı şūreyyā-‘alem-i heft-iḳlīm
- 47 Devletüñde benüm ol ḥüsrev-i ma‘nī ki ider
Ḳuvvet-i ṭab ‘uma Ḥallāk-ı Ma‘ānī teslīm
- 48 Ḳalemüm nāṭıka-bend-i dehen-i siḥr ü füsün
Suḥanum ‘uḳde-güşā-yı girih-i fikr-i ḥakīm
- 49 Ḳayd-ı taḥrīrüm ile pāy-ı suḥan der-zencīr
Dāḡ-ı fermānum ile cebhe-i endīşe vesīm

[127-a]

- 50 Eşer-i luṭf-ı kelāmumla eḥibbā hoş-dil
Yād-ı şemşîr-i zebānumla ‘adū pür-ğam u bīm
- 51 Feyz-i endîşe-i rengînüm ile bād-ı şabā
İtse ger geşt ü güzār-ı çemen-i bāğ-ı na‘īm
- 52 Hüküm-i nabzın ider ol mertebe cārī ki döner
Şîşe-i bāde-i gül-rengē ḥabāb-ı tesnīm
- 53 Taḅ‘um ol baḥr-ı suḥandur ki kef-i mevci tutar
Penbeler içre nihān subḥa-i lülū-yı nazīm
- 54 Hızr-ı ser-çeşme-i nazmum ki bulur tāze ḥayāt
Reşḥa-i feyz-i nem-i ḥāmem ile ‘azm-i remīm
- 55 Büt nigār-ı ḥarem-i deyr-i ḥayālüm ki ḳomuş
Bende bir sırr-ı eşer şun ‘-ı ḥudāvend-i ḳavīm
- 56 Reşk-i kilik-i kef-i Mānī olur alsam elüme
Deste çüb-ı teber-i büt-şiken-i İbrāhīm
- 57 Söz tamām oldu temeddüh niçe bir ey Nef‘ī
Ḳadrüñ erbāb-ı dile sen mi idersin tefhīm
- 58 Tırma şimden girü şıdḳ ile du‘āya el açup
Eyle deryüze-i dergāh-ı ḥudāvend-i kerīm
- 59 Feyz-i ilhām ile tā kim ola ehl-i nazmuñ
Raḥm-ı Meryem gibi taḅ ‘ı şadef-i dürr-i yetīm

60 Dür-i medhîyle müzeyyen ola silk-i eyyâm
Gevher-i zâtı ile fahr ide tâc u dîhîm

61 Mîdhat-ı zâtını fikr itmeyen ehl-i tab' uñ
Ola endîşesi nâhîd-i felek gibi 'aķîm

Ėazel-i Fehîm Ėelebi Berâ-yı 'İd-i Ta' rîf
(Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün)

1 Bezm-i 'ayşı eyleyüp pîrâste Ėemşîd-i 'İd
Şunmada bir câm her dem yerine ĥurşîd-i 'İd

2 Birbirinden olmada ĥübân yine gülĖîn-i bûs
'Āşîķa olsun mübârek ĥasret-i câvid-i 'İd

3 Bârekallâh ey nüh-âbâ veyĥek ey ćâr-ümmühât
İtdiñüz tıfl-ı yetîm-âsâ beni nevmîd-i 'İd

[127-b]

4 Ārzü-yı vaşl-ı 'İd eylerse itsün bü'l-heves
Rûze-dâr-ı ĥasretem ben eylemem ümmîd-i 'İd

5 'İd-gehde ol perî-rû eylese def' -i niķâb
Yalîñız 'İd-i Fehîm olmaz olurdu 'İd-i 'İd

Rubâ' iyyât-ı Şâ'ir-i Pâkîze-Gü Riyâzî Efendi Raĥmetullâhi Te'âlâ
'Aleyh

(Ahreb)

Bâr-ı ĥam-ı 'aşķ herkese bâr olmaz
Her gele gećen o dâra berdâr olmaz
Zâhid hele sen ćekme ĥam-ı sîlî-i 'aşķ

Zirā añā her kafa sezā-vār olmaz

Velehu Riyāzī

(Ahreb)

Vādī-i belāda Kays ile hem-pāyuz
Derd ü ğama şabr itmede bī-pervāyuz
Pergār mişāl gözlerüz merkezimiz
Biz ‘aşkda sergeşte-i pā-ber-cāyuz

Rubā‘ī-i Riyāzī

(Ahreb)

Pā-māl-ı belā-yı ‘aşk olan pest olmaz
Kıy-ı heves-i vişāle pā-best olmaz
Ağyār ile ‘āşık eylemez ceng ü cidāl
Nüşende-i cām-ı ‘aşk bed-mest olmaz

Velehu Riyāzī

(Ahreb)

Dil sālīk-i rāh-ı mürşid Şan‘ān’dur
Fermān-berüz zünnār u büt ü ruhbāndur
Bir muğbeçedür şimdi gönül virdüğümüz
Kim ‘aşkı delil kuvvet-i imāndur

Rubā‘ī-i Riyāzī Efendi

(Ahreb)

Her dem olurun cām-ı ğam-ı ‘aşkla mest
Bī-derd-i humār olur mı bezm-i Elest
Seng-i reh-i ğam-ı pāyı şikest eylerse

Bāri ser-i kūyuñda iken itse şikest

[128-a]

Terkīb-i Bendü'l-Merḥūm Rūḥī-i Bağdādī Raḥmetullāhi Te'ālā 'Aleyh
(Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ülün)

I

- 1 Şanmañ bizi kim şire-i engür ile mestüz
Biz ehl-i ḥarābātdañuz mest-i Elestüz
- 2 Ter-dāmen olanlar bizi ālūde şanur līk
Biz mā'il-i būs-ı leb-i cām-ı kef-i destüz
- 3 Şadrın gözedüp neyleyelim bezm-i cihānuñ
Pāy-ı ḥum-ı meydür yerimiz bāde-perestüz
- 4 Mā'il degülüz kimsenüñ āzārına ammā
Ḥatır-şiken-i zāhid-i peymāne-şikestüz
- 5 Erbāb-ı garaż bizden ırağ olduğı yegdür
Düşmez yere zīrā oқımız şāhib-i şaştüz
- 6 Bu 'ālem-i fānīde ne mīrüz ne gedāyuz
A'lālara a'lālanuruz pest ile pestüz
- 7 Hem-kāse-i erbāb-ı dilüz 'arbedemüz yok
Meyḥānedeyüz gerçi velī 'aşq ile mestüz
- 8 Biz mest-i mey-i mey-gede-i 'ālem-i cānuz
Ser-ḥalka-i cem'iyet-i peymāne-keşānuz

II

- 1 Sākī getir ol bādeyi kim dāf'i-i ğamdur
Şaykal ur o mir'āta ki pür-jeng-i elemdür
- 2 Dil-bestelerüz bizden ıraĝ eyleme bir dem
Ol bādeyi kim nūr-ı dil ü dīde-i Cem'dür
- 3 Ey hāce fenā ehline zinhār ululanma
Dervīşi bu mülküñ şeh-i bī-ḥayl ü ḥaşemdür
- 4 Ḥāk ol ki Ḥudā mertebefi eyleye 'ālī
Tāc-ı ser-i 'ālemdür o kim ḥāk-i ḳademdür
- 5 Gel ṭoĝrılalum mey-gedeye raĝmına anuñ
Kim bār-ı riyādan ḳad-i ber-geştesi ḥamdur
- 6 Mey şun bize sākī birüz ol ḳavm ki dirler
Rindān-ı şabūḥī-zede-i bezm-i ḳıdemdür
- 7 Bu nazmı Peyāmī'den işit ḥāle münāsib
Kim zübde-i yārān-ı suḥandān-ı 'Acemdür

[128-b]

- 8 Mā-rind-i şabūḥī-zede-i bezm-i elestüz
Pīş ez heme derdi keş-i Pīş ez heme mestüm

Rūhî Bağdādî⁹⁷

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)⁹⁸

- 1 Bî-‘amel ‘ilm ile kâmil geçinen cāhildür
Kim ki haṭṭ-ı ruḥ-ı hūbānı okur kāmildür⁹⁹
- 2 “Yevke lā-yenfa‘u mālün” didi çün mevlāmuz
Bu sözi kim ki ta‘aḳkul ider ol ‘āḳildür
- 3 Dā’ima Ḥaḳḳ’a ‘ibādet ider ol kâmil kim
“Men ehabba haceren” nüktesine ḳā’ildür
- 4 Oḳumaḳla kişi kâmil mi olur lāvallāh
“Men ‘aref” sırrına her kim ki irür kāmildür
- 5 Sālīkān reh-i ḥaḳḳ-ı cennete meyl itmezler
Neylesün cenneti dīdāra o kim vāşıldur
- 6 Kimi bāṭında ider seyri kimi zāhirde
Kiminüñ menzili deryā kiminüñ sāḫildür
- 7 Dotalum mümkin imiş devlet-i dünyāya vuşul
‘Āḳil olan nider ol devleti kim zā’ildür
- 8 Ma‘rifet olmayıcaḳ bir kişide ey Rūhî
Cāh ile başı göge irse yine cāhildür

⁹⁷ Şiirin başlığı silik olması nedeniyle okunamadı.

⁹⁸ Şiirin bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı. Şiirin okunmayan kısımları, *Bağdatlı Rūhî Dīvânı*’ndan tamamlanmıştır. (bk. Çoşkun Ak, *Bağdatlı Rūhî Dīvânı -Karşılaştırmalı Metin-*, Uludağ Üniversitesi, 2001, C. 1, s. 551-552.)

⁹⁹ *Bağdatlı Rūhî Dīvânı*’nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (bk. Çoşkun Ak, *Bağdatlı Rūhî Dīvânı-Karşılaştırmalı Metin-*, Uludağ Üniversitesi, 2001, C. 1, s. 551-552.)

III

- 1 Hoş gūşe-i zevk idi şafâ ehline 'âlem
Bir hâl ile sürseydi eger 'ömrini âdem
- 2 Şoḥbet soñı derd olmasa vuşlat soñı hicrân
Nüş âḥiri nîş olmasa sūr âḥiri mâtem
- 3 Bu 'âlem-i fânîde şafâyı ol ider kim
Yeksân ola yanında eger zevk [ü] eger ğam
- 4 Dâ'im ola hem-şoḥbet-i rindân-ı kadeḥ nüş
Varın kıoya meydâna eger bîş ü eger kem
- 5 Şüfî ki şafâda geçinür mâlik-i dînâr
Bir dirhemini alsañ olur ḥâṭırı derhem
- 6 Zâhir bu ki âḥir yeri ḥâk olsa gerekdür
Ger dirheme mâlik ola ger mâlik-i dirhem
- 7 Mey şun bize sâķî içelüm raĝmına anuñ
Kim cehli ile bilmedüĝi yerden urur dem
- 8 Her münkir-i keyfiyyet-i erbâb-ı ḥarâbât
Öz 'aķlı ile ḥaķķı diler kim bula heyhât

IV

- 1 Gör zâhidi kim şâhib-i irşâd olayın dir
Dün mektebe vardı bugün üstâd olayın dir
- 2 Meyḥânedede ister yıķılup olmaya vîrân
Bî-çâre ḥarâbâtıda âbâd olayın dir

- 3 Elden kıomasun gül gibi cām-ı meyi bir dem
‘Alemdede şu kim guşşadan āzād olayın dir
- 4 Bir serv-ķadūñ bende-i efgendesı olsun
Her kim ki bu ğam-ķānede dil-şād olayın dir
- 5 ‘Ömrin geķirüp kūh-ı belāda dil-i şeydā
Ber-hem-zen-i hengāme-i Ferhād olayın dir
- 6 Vaşl istemeyüp hecr ile hoş geķdüĝi bu kim
Miskīn ğam-ı cānāneye mu‘tād olayın dir

[129-a]

- 7 Gezdı yürüdi bulmadı bir eĝlenecek yer
Min-ba‘d yine ‘āzim-i Baĝdād olayın dir
- 8 Baĝdād şadefdür güheri dürr-i Necef‘dür
Yanında anuñ dürr ü güher seng ü hazefdür
- V
- 1 Ol gevherye yektā ki bulunmaz aña hem-tā
Gelmez şadef-i kevne bir öyle dür-i yektā
- 2 Ol zāt-ı şerīfe yaraşur da‘vī-i himmet
Kim oldı ne dünyā aña maķşüd ne ‘uķbā
- 3 Kim derk ider anı ki ola zātına ma‘lūm
Remz-i kütüb-i medrese-i ‘ālem-i bālā
- 4 Ol zāhidūñ aĝlar yer ü gök ħāline yarın
Kim içmeye destinden anuñ cām-ı muşaffā

- 5 Bir noқта durur sırrı didi çār kitābuñ
K'ol çārdadur sırr-ı kütübhāne-i eşyā
- 6 Ol noқта benem didi dönüp remzini seyr it
Ya'ni ki benem cümle-i esmāya müsem mā
- 7 Çün hisşe imiş kışşadan ehl-i dile maqşūd
Maqşūd nedür añla bil ey 'ārif-i dānā
- 8 Hep mağlaţadur laqlaqa-i bāţın u zāhir
Bir noқта imiş aşl-ı suhan evvel ü āhir

VI

- 1 Ey şāhib-i kudret kanı inşāf ü mürüvvet
Rindān-ı mey-āşāma niçün olmaya şefkat
- 2 Kısmetleri dirseñ ezelī cevr ü cefādur
Cevr ola niçün zevk ü şafā olmaya kısmet
- 3 Dirseñ ki bugün eylemeyen yarın ider zevk
Çok mı iki gün bendeleri eyleye 'işret
- 4 Hācetlerimiz kādır iken kıлмаğa hāşıl
Şalmağ kereminden bizi ferdāya ne hācet
- 5 Nāçār çeker halk bu miñnetleri yoksa
Ādem kara tağ olsa getirmez aña tākat

[129-b]

- 6 Hālūñ kime açsañ saña dir hikmet[i] vardur
Öldürdi bizi āh bilinmez mi bu hikmet

7 Bihūde dönüp neyler ola başımız üzre
Halkuñ bu felek didügi dülāb-ı meşakķat

8 Bihūde yeter döndi hemān terkīni kılsa
Kim 'aksine devr eylemeden yegdi yıķılsa

VII

1 Çarķuñ ki ne sa'dında ne naķsında beķā var
Dehrüñ ki ne hāşında ne 'āmında vefā var

2 Aldanma anuñ sa'dına naķsından alınma
Naķsında dime miķnet ü sa'dında şafā var

3 Meyl itme bunuñ hāşına 'āmından üşenme
'Āmında dime hisset ü hāşında 'atā var

4 Cehd eyle hemān ğayr eline bakmayı gör kim
Benden ne saña fā'ide senden ne baña var

5 Egninde görüp ğayrılarıñ atlas u dībā
Ġam çekme ki egnümde benüm köhne 'abā var

6 Geç cümle bu efkārdan u 'ārif-i vaķt ol
Ser-geşte bil anı ki serinde bu hevā var

7 Ferdā elemin çekme mey iç baķ ruķ-ı hūba
'Āşıklara ferdāda daķı va'd-ı liķā var

8 El virse şafā fırsatı fevt eyleme bir dem
Dünyā aña degmez ki cefāsın çeke ādem

VIII

- 1 Giryeñ kıpar ey hāce meger kim cigerüñden
Kim çıkdı ciger-pāreleri çeşm-i terüñden
- 2 Biñ girye iderseñ seni āhır ayırurlar
Ferzend ü zen ü tañtana-i sım ü zerüñden
- 3 Bu mülk-i fenāya ki 'ademden sefer itdüñ
Süduñ nedür ancağ anı bilseñ seferüñden
- 4 Yoğ çıkmağā gönlüñ der-i dünyā-yı deniden
Billāh ya hoşnüd mısın yoğsa yerüñden

[130-a]

- 5 Bu mezbeleden öyle güzer eyleyü gör kim
Bir zerre gubār ırmeye tā reh-güzeründen
- 6 Sım ile zeri kendüñe kat kat siper itdüñ
Merg okını geçmez mi şanursın siperüñden
- 7 'Ağl adın añup kendüñi teklife birağma
Dīvāne olup ref'-i kalem kııl üzerüñden
- 8 Ey hāce eger kim sen iseñ 'āğıl ü dānā
Şeydālığı biñ 'ağla değışmez dil-i şeydā

IX

- 1 Vardum seheri tā'at için mescide nāğāh
Gördüm oturur halkā olup bir nice güm-rāh
- 2 Girmiş kemer-i vahdete almış ele tesbīh
Her birisinüñ vird-i zebānı çil ü pençāh

- 3 Didüm ne şayarsuz ne alursuz ne virürsüz
Aşlā dilüñüzde ne nebī var ne hōd Allāh
- 4 Didi biri kim şehrimüzüñ hākim-i vaḳti
Ḥayr itmek için ḥalkā gelüp mescide her gāh
- 5 İhsānı yā pencāh yā çildür fuḳarāya
Şabr it ki gele vaḳtidür ol mīr ü felek-cāh
- 6 Geldüklerini mescide bildüm ne içündür
Yüz döndürüp anda didüm ey ḳavm oluñ āgāh
- 7 Sizden kim ırağ oldı ise Ḥaḳḳ'a yaḳındur
Zīrā ki ḫalālet yolıdur gitdigiñüz rāh
- 8 Taḫḳīḳ bu hep itdigiñüz zerḳ [u] riyādur
Taḳlīddesüz ḫā'atıñüz cümle hebādur

X

- 1 Dünyāda denīlerden idersüz ḫaleb-i kām
Ey ḫām-ı ḫama' niçeye dek bu ḫama'-i ḫām
- 2 Bir nā-ḫalefi cübbe vü destār ile görseñ
Eylersün anuñ cübbe vü destārına ikrām
- 3 Naḳşın çıkarup eylemedin zātını ma'lūm
Başlarsın aña eylemege faḳruñı i'lām

[130-b]

- 4 Cerrār diyü virmez olur Tañrı selāmın
Şerminden iderse saña bir cübbe ger in'ām

- 5 Vay er olasın hırkada nāmuñ ola dervīş
Mülhid diyü yandurmağa eyler seni iqdām
- 6 Yazık saña kim eyleyesin hırş u tama‘dan
Bir cübbe için kendüñi ‘ālemlere bed-nām
- 7 Yoğ sende kanā‘at gözüñ aç olduğı oldur
Yoğsa irişür rızkuñ eger şubh [u] eger şām
- 8 Et loğması lāzım mı toyurmaz mı seni nān
Zehr olsun o loğma k’ola pes-mānde-i dūnān

XI

- 1 Ebnā-yı zamānuñ talebi nām u nişāndur
Her biri taşavvurda fülān ibn-i fülāndur
- 2 Güftāre gelüp söylesele cehl-i mürekkeb
Zu‘minca velī her biri bir kuṭb-ı zamāndur
- 3 Erbāb-ı hıred zerre kadar mu‘teğid olmaz
Ol mürşide kim mu‘teğid-ı bī-hıredāndur
- 4 Taqlīd ile seccāde-nişīn olmuş oturmuş
Taḥḫīḳde amā ḥar-ı be-küsiste ‘ināndur
- 5 Dirmiş baña keşf oldı hep esrār-ı ḥaḳīḳat
Vallāh yalandur sözi billāh yalandur
- 6 Kendinden ırağ ol düşüp ardına yorulma
K’ol bī-ḥaberüñ gitdüğü yol zann u gümāndur

7 Ey ʔālib-i taḥkīk eger var ise derkūñ
Gūş it bu sözi kim ḥaber-i bā-ḥaberāndur

8 Zinhār unut bildüğini düşme ‘ināda
Bir pīre yapış kim iresin sırr-ı ma‘ādā

XII

1 Şüretde nola zerre isek ma‘nīde yoḥuz
Rūḥu’l-ḳudusūñ Meryem’e nefḥ itdigi rūḥuz

2 Peymāne-i ḥurşīd ile her şubḥ iderüz ‘ayş
‘İsā ile peymāne-keş ālāy-ı şabūḥuz

[131-a]

3 İtdükse şarāb içmege biz tevbe güzelsiz
Şābit-ḳademüz tevbemüz üstine naşūḥuz

4 Mār ise ‘adū biz yed-i beyzā-yı kelīmüz
Ṭufān ise dünyā ğamı biz keştī-i Nūḥ’uz

5 Mollā oḳusun medresede şerḥ-i meṭālī‘
Metn-i ḳadeḥi şun bize biz ehl-i şurūḥuz

6 Şūfi bizi sen rūḥ gözi ile göremezsün
Aç cān gözini eyle nazār gör ki ne rūḥuz

7 Pür-gūlara leb-beste görünmekdeyüz ammā
Rindān-ı Mesīḥā-deme miftāḥ-ı fütūḥuz

8 ‘İsā-dem ü Rūḥī-laḳab u Hızr-ḥayātuz
Deryā-yı şifāt içre nihān gevher-i zātuz

XIII

- 1 Āyā niçe bir devr ide bu çār-‘anāşır
Kim aña ne evvel ola ma‘lūm ne āhır
- 2 Gāh eyleyeler ‘ālem-i tefrīdde seyrān
Gāhī olalar ‘ālem-i terkībde sā’ir
- 3 Tefrīdde çār olsa vü nāçār ola devri
Terkīne gelince se-mevālīd ola zāhır
- 4 Bu cümle mezāhirden ola mu‘teber insān
İnsānuñ ola cümle tufeyli bu mezāhır
- 5 Nefsini bilenler getüre Hālīk’a ĩmān
Bilmezlere ĩmān getürenler diye kāfir
- 6 Kāfir ki yerin düzağ ider cehlden eyler
Çün cehl-i haqīkatde ola küfr-i ‘aceb sır
- 7 Dünyā vire cāhillere el kāmīl olanlar
Ayağda qalup olmayalar hābbeye qādir
- 8 Çün cehldedür zevq kemāli nidelüm biz
Qāl ehli şafā eyleye hāli nidelüm biz

XIV

- 1 Şūfī ki riyā ile ide kendüyi mevşūf
Evqāf-ı şerīfī ola taqlīd ile maşrūf

[131-b]

- 2 Mınberde haţīb ola vü maḥfilde mu‘arrif
‘Ār eylemeye olduğına cehl ile ma‘rūf

- 3 Āyīne-i albini k d ret ide t re
R şenger-i feyz-i Ha ile olmaya mekş f
- 4 C n u dilin n mihr   mehi olmaya p r-n r
D 'im biri maşs f ola anu n biri meks f
- 5 Cem '-i k t b itmekle ne m mkin ola v ıf
Esr r-ı H d 'ya ki ola ol m rşide mevķ f
- 6 Z tında ki  ş r-ı kem l olmaya ardur
Y  ş l-ı siyeh egnine giymiş y  yeşil ş f
- 7 ' lemdede ki k mil eke am zevķ ide c hil
Yerden g ge dek y f ba a ger dimez isem y f
- 8  n a diyeni eylediler z lm ile berd r
B tıl s ze  g z idel m biz da ı n  r

XV

- 1 Y f  rına dehr n g l-i g l-z rına hem y f
Agy rına y f y r-i cef -k rına hem y f
- 2 Bir 'ayş ki mevķ f ola keyfiyyet-i amra
'Ayy şına y f amrına amm rına hem y f
- 3 Z -iyemet olunca nidel m c h u cel li
Y f anı şatan d na arid rına hem y f
- 4  n ehl-i v c du n yeri şahr -yı 'ademd r
Y f  file v   file-s l rına hem y f

- 5 'Älemde ki bengîler ola vâkıf-ı esrâr
Hayrânına yûf anlaruñ esrârına hem yûf
- 6 'Ärif ki ola müdbir-i nādân ola muqbil
İqbâline yûf 'âlemüñ idbârına hem yûf
- 7 Çarh-ı felegüñ sa'dine vü nahsına la'net
Kevkeblerinüñ şâbit ü seyyârına hem yûf
- 8 Çün ola harâm ehl-i yaqa dünyâ vü 'uqbâ
Cehd eyle ne 'uqbâ ola hâtırdâ ne dünyâ

Rûhî-i Nâdire-Sencüñ Sözüdür¹⁰⁰

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

- 1 Şanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler
"Yevme La yenfa'u"da kalb-i selîm isterler
- 2 Berzah-ı havf u recâdan geçegör nâ-kâm ol
Dem-i âhîrde ne ümmîd [ü] ne bîm isterler
- 3 Unudup bildügüni 'ârif iseñ nādân ol
Bezm-i vahdetde ne 'ilm ü ne 'alîm isterler
- 4 'Älem-i bî-meh ü hurşîd ü felekde dâ'im
Ne müneccim ne mühendis ne hakîm isterler
- 5 'Älem-i keşf ü ma'ânîde çok esrâr açılır
Varamaz nefsi-gâzûb anda halîm isterler

¹⁰⁰ Şiirin bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı. Şiirin okunmayan kısımları *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*'ndan tamamlanmıştır. (bk. Çoşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı-Karşılaştırmalı Metin*- Uludağ Üniversitesi, 2001, C. 1, s. 581-582.)

- 6 'Älem-i ma'nide bġġāneye yol virmezler
Äřinā-yı ezeli yār-i kādīm isterler
- 7 Sākin-i dergeh-i teslīm ü rıza ol dā'im
Ber-murād itmege hıdmetde muķtım isterler
- 8 Dergeh-i faķra varup dirligini 'arz itme
Anda hergiz ne sipāhī ne za'im isterler

[132-a]

- 9 Cürmüñe mu'terif ol tã'ate maġrūr olma
Ki řifāhāne-i hikmetde saķtım isterler
- 10 'Äřik ol şerbet-i vaşl ister iseñ kim 'uřřāķ
Çāresiz derd arayup renc-i elīm isterler
- 11 Ni'met-i zāhire dil-beste olan ġürsineler
Müzd-i nān-pāreye cennāt-i na'im isterler
- 12 Kıble-i ma'nīyi fehmi eylemeyen kec-revler
Sehv ile secde idüp ecr-i 'azım isterler
- 13 Ezber it kıřřa-i esrār-ı dili ey Rūhī
Hāzır ol bezm-i İlähī'de nedim isterler

XVI

- 1 Dünyā talebiyle kimisi hāķuñ emekde
Kimi oturup zevķ ile dünyāyı yemekde
- 2 Yoķ derdüñe bir çāre ider mīr ü gedādan
Sen çekdüġüñ ālāmı gerek söyle gerek de

- 3 Ā'yān-ı cihāndan kerem umma anı şanma
Āşār-ı 'atā ola yā pāşāda yā begde
- 4 Maṭbahlarına aç varan ādem degenek yer
Derbānları var göz kapuda el degenekde
- 5 Bir devrde geldük bu fenā 'āleme biz kim
Āşār-ı kerem var ne beşerde ne felekde
- 6 Ağyār vefādan dem urur yār cefādan
Ādemde vefā olmaya vü ola köpekde
- 7 Evc-i felege başdı kadem cāh ile cāhil
Erbāb-ı kemālūñ yeri yok zīr-i felekde
- 8 Yā Rab bize bir er bulunur himmet ider mi
Yohsa günümüz böyle felāketle gider mi

XVII

- 1 Virdük dil ü cān ile rızā biz ki kazāya
Ġam çekmezüz ugrarsak eger derd ü belāya
- 2 Girdük vaṭan-ı ğurbete bu fikr ile çığduk
Kim renc-i sefer bā'ış olur 'izz ü 'alāya
- 3 Devr eylemedük yer kōmaduk bir niçe yılda
Uyduğ dil-i dīvāneye dil uydı hevāya
- 4 Olduk nereye varduk ise 'aşka giriftār
Alındı göñül bir şanem-i māh-liķāya

- 5 Bağdād'a yolun düşse ger ey bād-ı seher-ḥīz
Ādābla var ḥizmet-i yārān-ı şafāya
- 6 Rūḥī'yi eger bir şorar ister bulunursa
Dirlerse buluşduñ mı o bī-berg ü nevāya
- 7 Bu maṭla'-ı ġarrāyı okı ebsem ol andan
Ma'lūm olur aḥvālimüz erbāb-ı vefāya
- 8 Ḥālā ki biz üftāde-i ḥübān-ı Dımışk'uz
Ser-ḥalka-i rindān-ı melāmet-keş-i 'aşkuz

[132-b]

Naẓire-i Cevrī Çelebi Terkīb-i Bend-i Mollā Rūḥī Raḥimehullāh

(Mef'ülü Mefā'ülü Mefā'ülü Fe'ülün)

I

- 1 Şanmañ bizi şūfī gibi seccāde perestüz
Biz mescide bir gūşe-i miḥrāb-ı Elestüz
- 2 Evḳāt-ı 'ubūdiyyeti fevt itmezüz ašlā
Farḳ eylemezüz rüz [u] şebi gerçi ki mestüz
- 3 Maḥsūb idecek yoḳ nidelüm sübhayı elde
Biz rind-i tehī kīse-i peymāne bedestüz
- 4 Biñ şūret ile cilve ider ġam dilimüzde
'Aşḳ ehline āyīneyüz ammā ki şikestüz
- 5 Hep üstimüze sāye şalur nūr-ı ilāhī
Tā cūr'a gibi ḥāk-i ḥarābātda pestüz

- 6 Āsāyişe yer yoğ bize bārān-ı belādan
Bu hāne-i virānede bī-cāy-ı nişestüz
- 7 Şīven-gede kılsağ nola ‘işret-geh-i dehri
Mehcūr-ı şafā-yı ıarab-ı bezm-i Elestüz
- 8 Ol hasret ile hūn-ı ciger nūş iderüz biz
Muırib yerine nāle-i dil-gūş iderüz biz

II

- 1 Dūr itdi kazā çünki bizi bekdādan
Bir ‘āleme düşdük ki eşer yoğ o şafādan
- 2 Bulduđ göz açup rūhımızı maıbes-i tende
Biñ silsile-bend olmuş aña renc ü ‘anāda
- 3 Ol bülbül-i kıdsī kafes-i miınete düşmiş
Lerzende vü pür-havf yine dām-ı hevādan
- 4 Olmuş hem anuñ hem-demi bir mār-ı gezende
Kim her nefesi būy virür zehr-i belādan
- 5 Bülbül per açup eylemede uçmağa pervāz
Mār istemez ayrılmağa bir şāı-ı fenādan
- 6 Ol hasret-i gül-zār-ı hağıkatle fiğānda
Geçmez bu mecāzı heves-i berg ü nevādan
- 7 Kılduğ arasında bu iki zıdd-ı kavīnüñ
İş müşkil olur ger meded irmezse Hudā’dan

[133-a]

- 8 Ol bülbüli āzād idecek kudretimüz yok
Ol mārı helāk eylemege kuvvetimüz yok

III

- 1 Bir şeb ki bu sūzişle idüp nāle vü zārı
Āteşlere yaqdum dil-i bī-mār u figārı
- 2 Sürdüm yüzümi āb gibi hāk-i niyāza
İtdüm hem o dem kâ'ide-i giryemi cārı
- 3 Derd ile idüp derüñe Mevlā'ya münācāt
Didüm ki eyā hastelerüñ mūnis ü yārı
- 4 Mecrūhlara senden irür merhem-i şāfı
Hoş dillere senden yitişür 'illet-i sārı
- 5 Ben nefsi ğavī bendine düşmiş bir esīrüm
Kim bulmadum aşlā taraf-ı rāh-ı firārı
- 6 Yandurma beni āteş-i kahrında o dīvüñ
Ey düstına gülşen idici tūde-i nārı
- 7 Ben sūz u güdāz ile iderken bu niyāzı
Oldı bu nidā cān u dilüñ gūş-ı güdāzı
- 8 Ger rāh-ı necāt ister iseñ baħr-ı belādan
Himmet taleb it zümre-i merdān-ı Ĥudā'dan

IV

- 1 Oldum nice dem t̄alib-i merdān-ı ilāhı
Gezdüm düşürüp mescid ü meyhāneye rāhı

- 2 İtdüm nice dem şavma 'a-i halvetiyānda
Perhīz ü riyāzātla ten-i zerdümi gāhī
- 3 Düşdüm hem o sevdāya ki şūfī gibi ben de
Tekmīl idüp esmāyı görem nūr-ı siyāhī
- 4 Evhām u hayālātla çok vākı 'a gördüm
Seyr itdi gözüm enfüs ü āfākı ke-mā-hī
- 5 Zannum bu ki keşf oldı baña şüret-i esrār
Oldum bu gümān ile mecālisde mübāhī
- 6 Lāzım gelicek da 'viye ma 'nī nażar itdüm
Gördüm ki benüm gāfil ü güm-rāh-ı tebāhī

[133-b]

- 7 Bir dāma düşürmiş beni şayyād-ı hevā kim
Her dānesi bir toħm-ı ma 'āşī vü menāhī
 - 8 Oldum niçe tehbīr ile ol dāmdan āzād
İtdi bu hevā hırmen-i ümmīdümü ber-bād
- V
- 1 Oldum niçe dem post-nişīnān ile hem-ħāl
Şandum ki ola anları ben daħı ābdāl
 - 2 Kıtıb anladuğum merkez-i ğafletde bulındı
Kim dā'ireden hāric idi itdüğü ef'āl
 - 3 Pırüm diyü himmet taleb itdüklerimüñ ğod
Ta 'n eyledi eṭvārına nā-bālig ü eṭfāl

- 4 Taklîd ile evzâ'ını tağyîr iden eşrâr
İtmiş niçe biñ bencileyin ahmağı ıdlâl
- 5 Girmek diledüm hırka giyüp kisve-i fakre
Gördüm ki bu bârı çekenüñ ekşeri hammâl
- 6 Bildüm ki medâr olmaz imiş kesb-i fenāya
Destâr-ı fenâ köhne kabâ şemle vü hem şâl
- 7 İtdi giderek secde-i şüfî gibi şübhe
Ser-rişte-i endişemi pür-'ukde-i eşkâl
- 8 Yüz döndürüp ol tâ'ifeden 'akibet-i kâr
Oldum müteveccih-i taraf ahîre nâçâr

VI

- 1 Erbâb-ı harâbâta idüp cân ile rağbet
Kıldum nice dem zümre-i rindân ile şoğbet
- 2 Aldum elüme âyîne-i sâğarı itdüm
Ol tâ'ifenüñ şüret-i ahvâline diğkât
- 3 Almış kimini mest-i mey-i 'aşk-ı mecâzî
Almış kimini neşve-i şahbâ-yı haqîkat
- 4 Şalmış kimini cezbe-i keyfiyyet ayağda
İtmiş birini cür'a gibi hâk-i mezellet
- 5 Meydâna koyup varını etmekte gedâlar
Şahâne külâhın kec idüp nâz ile 'işret

[134-a]

- 6 Meşrepleri birbirine hem-vāre muvāfık
Şundukları hep birbirine cām-ı maḥabbet
- 7 Biñ cām içilür gerçi bağılsa yine ammā
Mestāne iden cümleyi bir neşve-i ḥikmet
- 8 Her birini bir şekle ḳomış ḥālet-i mesti
Yād eyledüm ol ḥāli görüp Bezm-i Elest'i

VII

- 1 Bir şubḥ-dem ol şevḳ ile alup ele şāğar
İtdüm yine āyīnemi ḥurşīde berāber
- 2 Ol şubḥ-ı mübārek-dem ü ol cām-ı şafānuñ
İtdi eşeri cān u dile feyz-i mükerrer
- 3 Ol feyz ile āyīne-i dil oldu mücellā
Dīdārımı 'arz eyledi bir rūḥ-ı muşavver
- 4 Ruḥsāre-i pür-şevḳ-ı cihān-tābına baḳdum
Yanında anuñ zerre degül mihr-i münevver
- 5 Çeşminde mey-i nahvet ü destinde piyāle
Olmış dü-cihān luḫfina vü ḳahrına mazhar
- 6 Ervāḥ-ı mücerred ser-i zülfinde muḳayyed
Ecnād-ı melek ḡamzesinüñ küştesi yek-ser
- 7 Ta'rīf idemem naḳş-ı cemālin o perīnüñ
Bu ḥüsn ile yoḳ nev'-i beşerde aña beñzer

- 8 Bir şīve ile kıldı beni hūsnine meftūn
Oldı dil-i şūrīdemūñ aḥvāli dige-gūn

VIII

- 1 Germ itdi dili neşve-i şahbā-yı maḥabbet
Düşdi ser-i pür-şūruma sevdā-yı maḥabbet
- 2 Çaldum başına ‘akluñ o dem şīşe-i nengi
İtdüm dil-i dīvānemi rüsvā-yı maḥabbet
- 3 Geh cilve-gehüm gūşe-i bāzār-ı melāmet
Geh cāy-ı qarārüm ser-i şahrā-yı maḥabbet
- 4 Geh hem-nefesüm nāle-i pür-süz demādem
Geh mūnisüm endūh-ı ğam-efzā-yı maḥabbet

[134-b]

- 5 Geh seyl-i beyābān-ı belā ile revānum
Geh ğavṭa-ḥūr-ı lücce-i deryā-yı maḥabbet
- 6 Meydāna koyup başımı Ferhād-veş itdüm
Çok bī-ser ü sāmān ile da‘vā-yı maḥabbet
- 7 Şimden girü cān oynadurın ‘aşk ile zīrā
Günden güne germ olmada ğavġā-yı maḥabbet
- 8 Dünyā yıkılıp başuma ger çopsa kıyāmet
Gelmez yine bu ma‘rekeden baña ferāġat

IX

- 1 'Älemde ki tā zinde-i feyz-i dem-i 'aşkam
Ser-germ-i hevā-yı çemen-i hurrem-i 'aşkam
- 2 Ğam-gīn-i dem-i 'ayş-ı tarab-nāk-ı neşātam
Hurrem dil-i endūh u belā-yı ğam-ı 'aşkam
- 3 Hāk-i reh-i cānāne cebīn sāy-ı gedāyam
Baş egmezin eflāka şeh-i 'ālem-i 'aşkam
- 4 Tā fark-ı sipihre şaşarın cür'a-i cāmı
Eyvān-ı harābāt-ı fenāda Cem-i 'aşkam
- 5 Tūfān ile hem-ser geçinür mevc-i belāyam
Deryāları bir kaçtreye şaymaz yem-i 'aşkam
- 6 Hürşid ü mehe tāb viren zerre-i derdem
Nām-ı felege sāye şalan tārem-i 'aşkam
- 7 Fehm eyledüm esrār-ı nihān- ı dil-i 'aşkı
Bī-gāne isem 'aql ile ger maḥrem-i 'aşkam
- 8 Hallāl-i rumūz-ı haber-i müşkil-i 'aqlam
Dīvāneyem ammā yine dā'im dil-i 'aqlam

X

- 1 'Aql āyet-i hikmet-i haber şun'-ı Hudā'dur
'Aşķ 'āfet-i endīşe-i 'aql-ı hükemādur
- 2 'Aqluñ şeref-i hikmet[i] keşf-i nazarıdur
'Aşķuñ eşer-i cāzibesi perde-güşādur

- 3 'Aql eyleyemez derd-i dil-i 'aşıka çäre
'Aşk ise devā-yı hafākān-ı 'uqalādur

[135-a]

- 4 'Aql āb-ı ruḥ-ı cevher-i āyīne-i şüret
'Aşk ise ol āyīnedeki tāb u cilādur
- 5 'Aqluñ irişür cevherine gāhī keşāfet
'Aşkuñ dile feyz itdügi hem-rāh-ı şafādur
- 6 'Aqluñ haberi mesele-i ma'nī-i mübhem
'Aşkuñ hüneri ḥall-i rumūzāt-ı kazādur
- 7 'Aql oldı reh-i 'ālem-i taḥkīkde güm-rāh
'Aşk ol ṭarafuñ sālīkine rāh-nümādur
- 8 'Ākil aña dırlar ki ola 'aşk ile hem-rāh
Dīvāne odur kim yürüye 'aql ile her-gāh

XI

- 1 Mağrūr ola ey 'ākil-i dānā dil ü munşif
Oldıysa bu ma'nīde sözüüm 'aqla muḥālif
- 2 Ben 'aşıq-ı dīvāne-i bīhūde kelāmum
Mümkin mi ki dīvāne ola ḥikmete vāqıf
- 3 Ben Vāmık u Ferhād ile hem-ḥāl-i cünūnum
Sen Āşaf u Loqmān ile hem-rāz-ı ma'ārif
- 4 Ben mevķif-ı ḥayretde ziyān-beste vü mebhūt
Sen ehl-i kelām ile şebāk-ḥān-ı mevākif

- 5 Ben nefsumi derk eylemede 'āciz ü k̄āşir
Sen mes'ele-i vācib[i] ü mümkini 'ārif
- 6 Ben 'aşk ile āteş-zen-i hār u has-i evhām
Sen 'aql ile vādī-i hayālātda hā'if
- 7 Ben bī-ḥaber-i ma'rifet-i 'ālem-i hestī
Sen vākıf-ı rāz-ı dil-i eşyā vü mekāşif
- 8 Da'vāyı ko itme baña bürhānuñı tefhīm
Bī-ḥüccet ider 'ārif olan vaḥdete teslīm

XII

- 1 'Ākil sözi maṭbu' u pesendīde güherdür
Ammā dil-i 'ārifde olan özge ḥaberdür
- 2 Biz 'ākil ü 'ārif sözine itmezüz inkār
Ol zevkıñı idrāk idene şīr ü şekerdür

[135-b]

- 3 Cāhil sözini diñlemezüz 'ilmi de olsa
Bāzār-ı ḥaḳāyıkda anuñ sūdı zararđur
- 4 Cāhil ne bilür nükte-i taḥkīk u mecāzı
'Ālimde bu ma'nāda giriftār-ı ḥaṭardur
- 5 Biz ehl-i dilüz 'ālim ü cāhilde nemüz var
Dil nev'-i diğer şahs-ı beşer nev'-i digerdür
- 6 Her nev'-i beşer fehm idemez dil ne dimekdür
İnsāna bu 'irfān-ı şeref 'ilm ü hünerdür

7 İnsân ki bu 'irfânı eger itmeye taḥşîl
Dânişle Felâṭûn-ı zamân olsa da ḥardur

8 Ne 'âlim ü ne 'ârif [ü] ne vâkıf-ı ḥâlüz
Cevrî gibi her ḥâl ile bîhüde maḳâlüz

XIII

1 Yâ Rab bizi de vâkıf idüp ma'nî-i ḥâle
Dil-beste ḳoma ṭab'imuzı nükte-i ḳâle

2 Yâ Rab bize şevḳ-ı ṭaleb-i ma'rifetüñ vir
Cehd eyleyelüm fazluñ ile kesb-i kemâle

3 Yâ Rab bize ḳıl şüret-i taḥḳîḳi nümâyân
Baḳmaḳdan uşandı gözimiz naḳş-ı ḥayâle

4 Yâ Rab bize tevfiküñ ile eyle hidâyet
Tâ yol yañılıp gitmeyelüm semt-i zılâle

5 Yâ Rab bizi ol 'âşîḳ ile eyle mülâḳî
Kim vâsıtasız dâḥil ola bezm-i vişâle

6 Yâ Rab dilimiz eyle o mir'âte muḳâbil
Kim maḫhar ola pertev-i envâr-ı cemâle

7 Yâ Rab bizi ol sâlik-i âgâha refîḳ it
Kim rehber ola fırḳa-i efrâd-ı ricâle

8 Envâruñ ile dîde-i idrâke ziyâ vir
Dîdâruñ ile âyîne-i ḳalbe cilâ vir

Kelām-ı Bākī

(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

Şi‘r-i Bākī’ye kulağ tutmasa zāhid ne ‘aceb
Söz güherdür ne bilür kıadrini nādān güherüñ

[136-a]

Ġazel-i Bākī Efendi Redif-i Ħançer

(Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün)

- 1 İderken tır-i müjgānuñ gibi hükmin revān ħançer
Görüp şemşir-i ġamzeñ kendüden geçdi hemān ħançer
- 2 ‘Adūnuñ tığ-i kāfir gibi lertzān itdi endāmın
Miyānına taķındı ħüsrev-i şāhib-kırān ħançer
- 3 Çemende berg-i süsen gökde māh-ı nev degül peydā
Çeker a‘dā-yı dīn üzre zemīn ü āsmān ħançer
- 4 Şehā bir dem ney-i ħāmeñ cihān bezminde diñlensün
İçürsün düşmene cām-ı fenāyı bir zamān ħançer
- 5 ‘Adūnuñ kılsun endāmın ser-ā-pā kıana müstagrıķ
Bitürsün bāğ-ı nuşretde nihāl-i ergavān ħançer
- 6 Nişār itdi ġazā yolına dergāh-ı şehensāha
Muraşsa‘ bir kemer gerdün meh-i nev zer-nişān ħançer
- 7 Tazarru‘ demleri geldi Cenāb-ı Ħaķķ’a ey Bākī
İdüp Feth āyetin ezber dilin kılsun revān ħançer

Velehu Bâkî

(Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün)

- 1 Dīvān ider vaqt-i seher nev-rüz-ı sulţānī meger
Devrān ufuqdan gösterür taht-ı zümürüd tēc-ı zer
- 2 'Ālem müzeyyen pertev-i hürşīd-i 'ālem-tāb ile
Naţ'-ı ser-ā-ser şaldılar rüy-ı zemīne ser-be-ser
- 3 Faşl-ı şitāda beyza-i sīmīn idi rüy-ı zemīn
Aldı kanadı altına sīmurğ-ı zerrīn-bāl ü per
- 4 Hġāb-ı 'ademden dīde-i ezharı peydā eyledi
Taħrīk-i bād-ı şubġ-dem āvāze-i murğ-ı seher
- 5 Bâkî nişār-ı maqdem-i sulţān-ı 'ālī-şān için
Destinde şāġ-ı gül tutar la'līn tabaq lūlū-yı ter
- 6 Sulţān Murād-ı tēc-ver-i fermān-revā-yı baħr ü berr
Şāġib-ķırān-ı dād-ger şāhenşeh-i 'ālī-nazar
- 7 Destān-serāy-ı midġati şāġ-ı tarabda naġme-sāz
Tāvūs-ı baġt u devleti bām-ı felekde cilveger

[136-b]

Ġazel-i Bâkî

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Gören dil ān [u] ġüsnin va'de-i cānāne katlanmaz
Belī 'āşıkda şabr olmaz gönül ol āne katlanmaz

- 2 Hevādan men' ider pendüñi muhkem şanma ey zāhid
Kırar zencir-i pülâdı dil-i dīvāne kıatlanmaz
- 3 Naşıhat diñlemez t̄alib olınca şevk-i dil ğalib
Vücüdın şu'le-i şem'a şalar pervāne kıatlanmaz
- 4 Göñül çeng-i maħabbetde yine şabr itse mümkündür
Reg-i cān lık zahm-ı nāhun-ı hicrāne kıatlanmaz
- 5 Yiter haıt u ruh-ı sākı bu bezme zinet ey Bākı
Kadeh nüş eyle ki vaıt-i gül ü reyhāne kıatlanmaz

Velehu Bākı

(Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün)

- 1 Āyine-i cemāl-i haııkat-nümā yüzüñ
Āb-ı zülāl-i çeşme-i şıdk u şafā sözüñ
- 2 Sen yüz virelden āyine buldı çü şüreti
Hasret degildi şüretine halk o yüzüzüñ
- 3 Bā'ış cemālüñ oldı cihānuñ zuhūrına
Hırşiddür bahāne vücūdına gündüzüñ
- 4 Şāhın eline düşmişe döndi tezerv-i dil
İndi süzüldi üstine iki kara gözüñ
- 5 Kimi ayığüñ öpmege şarşar kimi elüñ
Bākı'ye besdür ey gül-i handān güler yüzüñ

Bākī Efendi Redīf-i Lām

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Leb-i la'lin hayāl it gūşe-i 'uzletde pinhān ol
Dilā hem kān-ı gevher kıl özüñ hem gevher-i kān ol
- 2 Eger taḥşıl-i derd itdünse düş kūy-ı ḥarābāta
Seni genc itdiler çünkim muķım-i genc-i vırān ol
- 3 Toķınsa tūr-i miḥnet ger mübāhāt ile gögsüñ ger
Şoyıduñ 'arşa-i rindāne girdüñ merd-i meydān ol
- 4 Ko emvāc-ı belā gelsün naşıbin rüzgār alsun
Derünüñ derdini keşf itme sen deryā-yı 'ummān ol

[137-a]

- 5 Düşer bir 'uķdeye gāhı küdüret kesb ider ṭālī'
Gerekse māh-ı tābān ol gerek mihr-i dirahşān ol
- 6 Zamāne eylemez ḥürmet amān virmez dem-i furşat
Gerek dervīş-i dil-rīş ol gerek şāh-ı cihān-bān ol
- 7 Yüzüñ ey gönçe-leb dürme bize cevır eyleyüp ṭurma
Açıl gül gibi ḥandān ol şalın serv-i ḥırāmān ol
- 8 Nola ḥurşīd-veş başuñ göge irdiyse ḥüsn içre
Ser-efrāz-ı cihān ol çāre-sāz-ı derd-meydān ol
- 9 Şeref virmez dür ü gevher kemāl olmaz zer ü zīver
Hüner kesb it hüner baḥr-i fazīlet kān-ı 'irfān ol

- 10 abā-yı cāh ile ādem geünsün her abā cāhil
Güher göster güher meydāna gir sen tīg-i ‘uryān ol
- 11 Yine rüz-ı vişālinden dem urdı bād-ı şubḥ ey dil
ul olduñ nie yıllardur bugün ‘ıd irdi urbān ol
- 12 Dilā āhuñla yaduñ milket-i Rüm’ı nedür derdüñ
Gedā-yı kūy-ı yār olmak dilerseñ Mısr’a sulṭān ol
- 13 İrişdüke seḥer-gāha münācāt eyle der-gāha
Devām-ı devlet-i şāha du‘ā-gūy u şenā-ḥān ol
- 14 Degülsün medḥine ādir ne deñlü ıtsalar māhir
Gerekse Rüm’da Bāı ‘Acem mülkinde Selmān ol

Bāı Efendi Nevverallāhu abrehu

(Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün)

- 1 Cāme-ḥāb ol āfeti aldua tenhā oynına
Şanuram ebrüñ girür māh-ı şeb-ārā oynına
- 2 Şubḥ-dem ey fāḥte bīhüde efgān eyleme
ün girürsün her gice bir serv-i bālā oynına
- 3 Niün aqlarsın felekden bilsem ey şebnem seni
ün girürsün her zamān bir verd-i ra‘nā oynına
- 4 Dür dişüñ vaşfinda şi‘rüm defterin gördi meger
Kim şadef mecmū‘asını şaldı deryā oynına

- 5 Ruħlaruñ şevķiyle pür-dāğ itdi Bākī sīnesin
Bir avuç berg-i gül-i ter ҡoydı gūyā ҡoynına

[137-b]

Қаşıде-і Nef'і Efendi Berāy-ı Ta'rif-i Merhūm Muħammed Paşa
(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Benüm ol nādire-gū şā'ir-i ma'nī-perdāz
Reşk ider mertebe-i şī'rūme siħr ü i'cāz
- 2 Feyz-baħş olsa eger ıab'-ı suħan-gūyam olur
Қışша-perdāz-ı ma'ānī şuver-i perde-i rāz
- 3 Şevķ-i taķrīrüm ile hātır-ı mazmūn hurrem
Hüsn-i ta'bīrüm ile şāhid-i ma'nī ıannāz
- 4 Şīve-i nazmuma erbāb-ı feşāhat meftūn
Nağme-i kılküme ҡānūn-ı belāgat dem-sāz
- 5 ıab'-ı rüşen-güherüm āyīne-i şūret-i çīn
Bıkr-i fıkr-i suħanum reşk-i 'arūsān-ı ıırāz
- 6 Buldı şöhret o ҡadar hüsn ile bıkr-i fıkrüm
Kim aña tālib olan istemez esbāb-ı cihāz
- 7 Oldı nāzūk-suħanum Muħteşem ü 'Urfī'den
Nola reşk eyleseler Rūm'a 'Irāķ u Şīrāz
- 8 'Ar ider almağa çengāline nesr-i felegi
Şayd için eylese şebbāz-ı hayālüm pervāz

- 9 Niçe şayyād-ı suhan var ise devrümde nola
Bir midür hîç şikâr almada bāz u şehbāz
- 10 Raḥş-ı endişem eger başlasa cevlāna çıkar
Evc-i eflāk-ı ma'āniye gubār-ı tek ü tāz
- 11 Beyt-i nazmumla şeref buldı zemīn-i eş'ār
Nitekim Ka'be ile hıttā-i iqlīm-i Hicāz
- 12 İderin da'vī-i tezvīrini ḥaşmuñ ibtāl
Eylesem ḥüccet-i mazmūn-ı kelāmum ibrāz
- 13 Gelmedi daḥı benüm gibi cihān-ı nazma
Devre āgāz ideli nüh-felek-i dā'ire-sāz
- 14 Nükte-senc-i suhan-ārā vü ma'ānī-perver
Kıt'a-pīrā-yı gazel gūy u ḳaşīde-perdāz
- 15 Yā niçün vaşf idüp olmaya zebānum her dem
O şehensāh-ı diyār-ı kereme vaḥy-tırāz
- 16 O hūner-mend ü hümā-sāye ki isti'dādı
Eylemiş dāniş ü iz'ān ü kemāli iḥrāz

[138-a]

- 17 Māh-ı mihr-efser ü encüm-ḥaşem ü çarḥ-ı serīr
Şadr-ı dīn-perver ü ḥaşm-efken ü aḥbāb-nevāz
- 18 Ma'delet-kīş ü kerem-pīşe Muḥammed Paşa
Revnaḳ-efrüz u şeref-baḥş-ı serīr-i i'zāz

- 19 Āsmān-pāye hūdāvend-i cihān kim yaraşur
Eylese añā felek aţlasını pāy-endāz
- 20 Sīreti şūret-i elţāf-ı Hūdā'ya ma'nā
Hāţırı hāzin-i esrār-ı kazāya hem-rāz
- 21 Evvel-i devleti eyyām-ı zevāle encām
Ġāyet-i himmeti devrān-ı kemāle āġāz
- 22 Rīze Ćīm-i ni'āmı sofra-güşā-yı himmet
İmtilā-yı keremi dīv-i şikem-perver-i āz
- 23 Nūkhet-i gülşen-i ahlāķı nesīm-i gül-bün
Berķ-ı ebr-i ġazabı şā'ikā-i kūh-güdāz ¹⁰¹
- 24 Bir mühendis yine fark eyleyemez noķşānın
Ne ķadar fenn-i mesāhatda olursa mümtāz
- 25 Hükmi bir mertebe kim istese devrinde olur
Āşiyān tutmada şāhīn ü kebūter-enbāz
- 26 İrse nehyinden eger 'ālem-i bālāya haber
Zühreye rişte-i tesbīh olur ebrīsem-sāz
- 27 'Adli ger muhteseb-i kişver-i hüsn olsa dahı
Ćeşm-i maħmūr-ı bütān çekmez idi sāġar-ı nāz
- 28 Şanmañuz şa'sa'sıdur görinen hūrşidüñ
Kim olur anuñ ile her tarafa tāb-endāz

¹⁰¹ *Nef İ Dîvânı*'nda bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır. (bk. Metin Akkuş, *Nef İ Dîvânı*, Akçaġ Yay., 1993, s. 240-242.)

- 29 Her seher dehre tulū' itmege āb-ı zer ile
Destine re'y-i münirinden alur hıttā-cevāz
- 30 Āsafā baħr-kefā gevher-i gerdūn-şadefā
Ey nīgū-kār-ı melek-ħulķ u mekārim perdāz
- 31 Medhūñi böyle mi eylerdüm eger hātırda
Olmasa āteş-i sūzān ğam-ı endişe-ğudāz
- 32 Āh elinden felek-i süst-i qarār u 'ahdüñ
İtmedi baħtum ile itdügi va'dī incāz

[138-b]

- 33 Beni bir yerde esir itdi ki feryād itsem
Kimseden hālūme şefkatle işitmem āvāz
- 34 Bir vilāyetde ki böyle biline qadr-i şuħan
Anda eşrāf-ı āhālīye çoğ olmuş yahod az
- 35 İ'tibār itse de nazm ehline eşrāfı ider
İ'tibār-ı müteşābih ne haķıķat ne mecāz
- 36 Kām-yāb olmaya bir şā'ir-i 'ālī-meşreb
Kām-baħş ola niçe sifle-nihād u kec-bāz
- 37 Şem'-i nazmumla felek fer bula etrāfında
Çarķ urup itmeye pervāne-i himmet pervāz
- 38 Diñlemez kimse niyāz eylemeyince tatalum
Eylemiş nağmelerin muṭrıb-ı kılķüm şebbāz

- 39 Luţfuñ olmasa taḥammül idemezdüm buña ben
İhtiyâr eyler idüm bir sefer-i dūr u dırāz
- 40 Hāl ma'lūm- ı şerīfūñ olıcaḳ sulţānum
İtse Nef'ī nola 'özü ile kelāmın ĩcāz
- 41 İrdi söz ğāyete şimden girü da'vāyı koyup
İdelüm şıdḳ-ı niyāz ile du'āya āġāz
- 42 Tā ki dürr-i suḫanı nādire-sencān-ı cihān
İde pīrāye-i memdüḫ-ı şenā-gūy nevāz
- 43 Şadr-ı devletde mürebbī olup ehl-i nazma
İtmeye mekrümetüñ anları muḫtāc-ı niyāz
- 44 Gevher-i zātuñ ola efser-i çarḫa zīver
Müddet-i 'ömrüñ ola dāmen-i eyyāma tırāz

Ġazel-i Bāḳī Efendi Nevverallāhu Ḳabrehu
(Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılātün Fe'ılün)

- 1 Ne belālar çekile zülf-i perīşānuñdan
Ne fiten ḳopsa gerek nergis-i fettānuñdan
- 2 Ḳāmetüñ nice kıyāmet ḳoparup eṫrāfa
Ne ḫaberler şalına serv-i ḫırāmānuñdan
- 3 Bilmezin sīne midür sīmden āyīne midür
Yine yüz gösteren ol çāk-i girībānuñdan

[139-a]

- 4 'Āşık-ı teşne-ciger şerbet-i la'lüñ bulamaz
Hele ağzı şulanur çāh-ı zenaḥdānuñdan
- 5 Görüp ol sâ'id-i sīmīni gümüşden bilüñi
İştihā keskin olur ḥaṇçer-i bürrānuñdan
- 6 Şem'-veş cān viricek başuñ ucında ey dil
Şu'le-i āhum ola sīne-i sūzānuñdan
- 7 Ser-i şemşīrūñ ile toğrasalar ḥāme-şifat
Baş kaldurmaya 'āşık ḥaṭ-ı fermānuñdan
- 8 Dür-i faẓl ile muraşşa' kılıcuñdur Bākī
Anı dür itme benüm pādişehüm yanuñdan

Velehu Bākī-i Rengīn-edā

(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Cihānuñ gönlin aldı evc-i istiğnāda bir meh-rū
'Aceb mi çıksa her yerden sipihre na're-i yā hū
- 2 Mu'aṭṭar zülf ü ḥālūñ seyr idenler ey gözi āhū
Dimişlerdür ḥaḳīḳat misk odur 'ālemde 'anber bu
- 3 Kāpuñda çok revān oldu daḥı çok seyl olur yaşum
Meşeldür aḳduğı yere dimişler yine aḳar şu
- 4 Ğarīb aḥşama karşı zār u ser-gerdān olur gāyet
Perīşān olduğı oldur gönül hep zülfüñe karşı

- 5 H ayali her dem ey B aki gezer nie ser   sine
Hezaran k h u deşti geşt ider bir demde bir ah 

M fred-i Kahve

(Fe' ilat n Fe' ilat n Fe' ilat n Fe' il n)

Kahven n bade-i g lg n gibi yoğdur anı
Isıcağdur o kara y zl n n amm  kanı

Nazire

Kahven n bade gibi dutmada yoğdur şanı
Bu ned r aşlı durur d nmed gi yaranı

M fred-i Baki

(F ' ilat n F ' ilat n F ' ilat n F ' il n)

Kaysı cennet mivesi la' l-i şeker b rica bar
Y  g listan sebzesi ol hağğ-ı jeng rica bar

[139-b]

G zel-i Baki Efendi-i Merh m Der-Med -i Sult n Selim İbn-i S leym n

H n

(Mef ' il n Fe' ilat n Mef ' il n Fe' il n)

- 1 emende serv-i kadi dil-sit na be zeted m
Nih l-i dilberi n z k miy na be zeted m
- 2 Nih l-i b n ile her yanı ş yle zeyn olmuş
emen vilayetini şehr-i b na be zeted m
- 3 Diy r-ı R m'a g listanın eyled m teşbih
Benefşe-zarını Hind -sit ne be zeted m

- 4 Gül ü şakāyıkūñ ol reng-i rūların gördüm
Hicābı gālib iki dil-sitāne beñzetedüm
- 5 Şabā ile harekātın görüp nihāllerüñ
Tevāzu‘ ehli birer nev-cevāna beñzetedüm
- 6 Tedārük ile bu çağlar geçer gider kalmaz
Zamān-ı fırsatı seyl-i revāna beñzetedüm
- 7 Cilā-yı āyīne-i āb-ı cūyı seyr itdüm
Şafā-yı meşreb-i şāh-ı cihāna beñzetedüm
- 8 Güli çemende serīr-i zümürriidīn üzre
Selīm Hān-ı sipihr-āsitāne beñzetedüm
- 9 Kōlında şāhid-i bahtı görünce ol şāhı
Şikāre pençe uran arslana beñzetedüm
- 10 Cemāl-i devleti gül gibi hurrem u handān
Bisāt-ı ‘işretini gülsitāna beñzetedüm
- 11 Edā-yı Bākī-i vaşfinda selsebīl şanup
Riyāz-i bahtını bāğ-ı cināna beñzetedüm

Müfred-i Merğüb

(Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün)

Beñzetse özin ağızına hātem ‘aceb olmaz
Elden ele gezmişde hayā vü edeb olmaz

Kaşide-i Nef'î Efendi Berây-ı Ta'rif-i Merhûm İlyâs Paşa

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

- 1 Kerîm ü kâmrân var ise ger İlyâs Paşa'dur
Ki dest-i zer-feşânı kân-ı dil dür-pâşı deryâdur
- 2 Cihân-ı cûd u himmetdür 'aceb mi baħr ü kân olsa
Dil ü desti ki dâ'im luṭf u lisâna müheyyâdur

[140-a]

- 3 'Aceb mecmû'a-i sırr-ı ilâhîdür ḥaḳîḳatde
Ki her ne gûne isti'dâd dirseñ anda peydâdur
- 4 Civân-merd-i cihândur şûḫ-meşrebdür melek-ḥûdur
Şahîdür ehl-i dildür nüktedândur nükte-pîrâdur
- 5 Dilîr-i şaf-şikendür Erdşîr-i şîr-efgendür
Müşîr-i mü'temendür müsteşâr-ı kâr-fermâdur
- 6 Penâh-ı salṭanatdur ḳahramân-ı dîn ü devletdür
Medâr-ı memleketdür kâm-kâr-ı kişver-ârâdur
- 7 Sipîhr-i 'izz ü câha âftâb-ı zerre-perverdür
Serîr-i 'adl ü dâda dâver-i dîndâr u dânadur
- 8 Şaf-ı rezminde Rüstem bir tehî tîr-keş sipâhîdür
Der-i cûdında ḥâtem bir gedâ-yı bî-ser ü pâdur
- 9 Zihî cengâver-i meydân-ı ḥûn âgûşte-i nuşret
Ki hengâm-ı veġâda şafder-i bî-bâk ü pervâdur

- 10 Zihî ārāyîş-i eyvân-ı dîvân-hâne-i devlet
Ki cārüb-ı der-i 'âlem-penâhî bâl-i 'anķādur
- 11 Veliyy-i ni'met-i 'âlem disem haķdur sözüm zîrâ
Simâf-ı cûdı dünyāya çekilmiş hûn-ı yaġmādur
- 12 Ğarîb âyîne-i şaf u mücellādur dil-i pākî
Ki 'aks-i 'âlem-i idrāk ser-tâ-ser hüveydādur
- 13 Cihân gūyâ ki bir şahş-i mu'ayyendür taşavvurda
Felek ebrû-yı ham-geşte vücûdı çeşm-i bînādur
- 14 Hemîşe kıdsiyân-ı âsmāndur hem-dem-i bezmi
Ğarîm-i hâşî gūyâ beyt-i ma'mûr-ı mu'allādur
- 15 Biri birinden a'lādur kıbâb-ı nüh-felek ammâ
Revâķ-ı cāhına nisbet biri birinden ednādur
- 16 Cenâb-ı bār-gâh-ı rif'atı ol deñlü 'âlîdür
Ki hâķ-i pâyına sükkân-ı 'ulvî çihre-fersādur
- 17 Müsellem şânına ferr ü şüküh-ı baġt-ı İskender
Anuñçün ihtîşâmı nâsih-i dârât-ı Dārâ'dur
- 18 Çerâġ-ı baġt-ı bîdârıdur ol şem'-i ilâhî kim
Melâ'ik aña pervâne felek fânûs-ı mînādur
- 19 Degül şâm Eşheb-i cāhına zîn-puş-ı ser-â-serdür
Degül şubġ Edhem-i baġtına pây-endâz-ı dîbādur

[140-b]

- 20 Semend- i rāyız-i iqbālīdür ol raḥş-ı ferruḥ-pey
Ki gerd-i ḥāk-i meydānı muḥīṭ-i çarḥ-ı vālādur
- 21 Müsā'id ol kadar aḥkāmına te'yīd-i Yezdānı
Ki ne emr eylese çarḥa hemān mevḳūf-ı imādur
- 22 Zamānında vücūdı ḳalmadı Ṭayyār u 'Ayyār' uñ
Hemān bir ḡamze-i fettān iki zūlf-i muṭarrādur
- 23 Göñül şayd itmeden ḳalsa 'aceb mi bīm-i ḳahrıyla
Gerek zūlf-i dil-āvīz ü gerek ḥaṭṭ-ı dil-ārādur
- 24 Şadā-yı zeng-i şāhīnden gelür kebk-i derī raḳşa
Zamān-ı 'adl ü inşāfı 'aceb devr-i ṭarab-zādur
- 25 Ne kişver kim aña 'adli nıgeh-bān ola ol yerde
Ġazāle şayd-ḡāh-ı şīr-i ner cāy-ı temāşādur
- 26 Ne leşker kim aña serdār-ı 'azmi ola ser-'asker
Pey-ā-pey müjde-i feth-i bilād ü ḳahr-ı a'dādur
- 27 Ḥayāl-i tıḡ-i bürrānı 'adūya āfet-i cāndur
Neşāṭ-ı feyz-ı luṭfı dūstāne keyf-i şahbādur
- 28 Şabā devr itse būy-ı sūnbül-i ḥulḳıyla dūnyāyı
Nice sūnbül ki reşk-i ṭurra-i pür-çīn-i ḥavrādur
- 29 İder ol mertebe feyz-i sirāyet kim gören kimse
Şanur cirm-i zemīn bir nāfe-i pür-müşḡ-i būyādur

- 30 Eyā şāhib-kırān-ı ehl-i dil kim zāt-ı pür cūduñ
Bu devr erbābına bī-şübhe luṭf-ı maḥz-ı Mevlā'dur
- 31 Hūşūşā zümre-i erbāb-ı isti'dād u idrāke
Ki çarḥ ol firḳaya devr ideli ḥaşm-ı tüvānādur
- 32 Biḥamdillāh zamānuñda be-ḳavl-i Şabrī şākir
Girībān-ı felek mehcūr-ı dest-i āh u şekvādur
- 33 Ferāmūş eyledi kendin bu zevḳ [u] şevḳ ile tab'um
Ḳalem ammā yine destümde mu'tād üzre gūyādur
- 34 Ğazel-perdāz olursa nola bī-tābāna bu demde
Ğazel ḫarḫ itmede zīrā ğarīb üstād-ı ğarrādur
- 35 Nigāhı āfet-i dīn ğamzesi āşüb-ı dünyādur
Bu gūne şūḫa dil virmek 'aceb derd özge sevdādur
- 36 Göñül āşüfte yār ālüfte çeşm-i baḫt ise ḫufte
'Aceb 'aşık 'aceb dilber 'aceb olmaz temennādur

[141-a]

- 37 Nice keşf eylesün dil rāzını ol ğamze-i şūḫa
Ki ḳat ḳat perdede pinhān iken bir mest-i rüsvādur
- 38 Dimek güç şaḳlamaḳ güç ğamzeden ḫāl-i dil-i zārı
Belā-yı ehl-i 'aşkı gör ne derd-i ḫayret-efzādur
- 39 Belā-ender-belādur dilde derd-i 'aşḳ-ı yār ammā
Yazıklar aña kim bir böyle sevdādan müberrādur

- 40 Nihānī bir nigehle çeşmi biñ fitne ider peydā
Anuñçün şehr-i dārü'l-mülk-i dil pür-şūr u gavgādur
- 41 Taḥammül hīç mümkin mi ğam-ı hicrāna ey Nef'ī
Maḥabbet ğālib-i muṭlaq dil ise nā-şikībādur
- 42 Қаşıde bir bahāne hem ğazel efsānedür ancaq
Ġarāz ihlāşımı şıdķ ile ḥāk-i pāye inhādur
- 43 Hülūşum nice mümkindür murādumca edā ammā
Dil-i pür-iştiyāķa az çok esbāb-ı tesellādur
- 44 Be-ḥaqq-ı kird-gār-ı mün'im [ü] baḥşende kim luṭfi
Mürebbi-i Müselmān u Yehūd u kibr ü tersādur
- 45 Derūnumda o deñlü cāy-gīr olmışdur ihlāşuñ
Ki yanumda ḳul olmaķ saña şāh olmaķdan evlādur
- 46 Ṭavāf-ı Ka'be-i kūyuñ be-ḳavl-i Bākī-i merḥūm
Derūn-ı dilde niyyet āb-ı zemzemden muşaffādur
- 47 Zebān-ı ḥāmede evsāfuñ evrād-ı şebān-rüzī
Derūn-ı dilde mihrüñ şu'le-i dāğ-ı süveydādur
- 48 Dilümde bıkı-i fikrümle ḥayāl-i şāhid-i ḥulḳuñ
Yazılmış bir kitāba naqş-ı Yūsuf'la Züleyḥā'dur
- 49 Olur mı şāhid-i ḥulḳuñ gibi 'ālemde bir dilber
Ki zencīr-i cünūn-ı zülfünüñ Mecnūn-ı Leylā'dur
- 50 Beni medḥ itmesün yā neylesün ehl-i dil [ü] dāniş
Ki envā'-ı mekārimle vücūduñ ferd-i yektādur

51 Şecā'at sende himmet sende 'ilm ü ma'rifet sende
Şifāt-ı zāt-ı pākūñ hep biri birinden a'lādur

52 Benüm gibi senā-ḥānuñ sen olsañ nola memdühi
Ki zātuñ gibi ṭab'um daḥı bī-mānend ü hem-tādur

[141-b]

53 Suḥan ben olmasam ma'nīde bir gencīne-i nā-būd
Kerem sen olmasañ 'ālemde ism-i bī-müsem mādur

54 Keremde güç seni ta'rīfe ammā ruḥşat olursa
Suḥanda bende-i vaşşāfuñı gör ne temāşādur

55 Ḥakīm-endīşe şā'irdür kerāmet-pīşe sāḥirdür
Tefekkürde Felāṭun'dur tekellümde Mesṭḥā'dur

56 Kelīmullah'dur endīşem dilüm Ṭūr-ı ma'ānīdür
Kelāmum ser-te-ser şerḥ-i mezāyā-yı mücellādur

57 Lisānum tercemān-ı sırr-ı ḡaybu'l-ḡayb-ı lāhūtī
Kitābum nüşḥa-i dīvān-ı pür-mazmūn u ma'nādur

58 Nice dīvānçe metn-i ḥikmetü'l-işrāk-ı endīşe
Ki ḥurşīd-i cihān-tāb aña bir cild-i muṭallādur

59 Degül levḥ-i zamīr-i güft ü güy-ı ḥikmet-āmīzüm
Suṭurlāb-ı Ebī Ma'şer şifā-yı İbn-i Sīnā'dur

60 Cihānı itmede reşḥ-ı medārı dem-be-dem iḥyā
Ney-i ḥāmem meger āb-ı ḥayāt ile murabbādur

- 61 Yine geldi ħurūşa baħr-i gevher-pāş-ı endīšem
Degüldür bu kaçıde bir dizi lülü-yı lālādur
- 62 Bulaydı ger bunuñla zīb ü zīnet gerden-i zühre
Felekde zann iderdi seyr iden 'ıkd-ı Süreyyā' dur
- 63 Baña 'āmī diyen bāṭıl ne herze yer köpek cāhil
Edebde ol daħı zu'mınca şāhib-ṭab'-ı mollādur
- 64 Muķallid maşhara muğhik ṭatalum Mantıkī olmuş
Nice mollā olur ol ħar 'aceb bīhūde da'vādur
- 65 O gūne muđhikūñ eş'ārına söz dir mi ehl-i dil
Nihāyet ol kaçadar vardur ki mevzūn u muķaffādur
- 66 Nazīre diye Qur'an'a niçün katl olmaz ol kāfir
O gūne mülhıdūñ katli niçün muhtāc-ı fetvādur
- 67 Beni medħ anı zemm itmek degül ma'nīde maķşūdum
Ḥaķıķatdür sözüüm sözde murādum ħaķķı icrādur
- 68 Yeter şimden girü taşdı'a ruḥşat yoķdur ey Nef'ī
Suħan ħatm oldu hengām-ı du'ā-yı 'arş-peymādur

[142-a]

- 69 Ola şābit-ķadem devletle dārü'l-mülk-i şıḥḥatde
Felek tā böyle ber-pādur zemīn tā böyle ber-cādur
- 70 Ḥudā ħıfz eyleye dā'im ħatālardan belālardan
Vücūd-ı bī-nazīri kim medār-ı dīn ü dünyādur

[141-b]

Güft-i Kıymetî¹⁰²

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

- 1 biz 'aşkı hüsn-i dil-rübâdan isterüz
..... kim zühdî feyz-i Mustafâ'dan isterüz
..... dünyâyı şanmañ aġniyâdan isterüz
..... murġ-ı hümâ gibi hevâdan isterüz
Biz tevekkül ehliyüz luţfi Hudâ'dan isterüz
Her neisterüz hep âşinâdan isterüz
- 2pâ-yı bûsuñdan senüñ ey meh cemâl
.....nişîmendür bize şaff-ı ni'âl
Kalmadı hâţırda aşlâ şabr u ârâma mecâl
.....dil iderse dâ'imâ 'arz-ı cemâl
Biz tevekkül ehliyüz luţfi Hudâ'dan isterüz
Her neisterüz hep âşinâdan isterüz
- 3 Cû gibi aşmaz bizüm her suya şab'-ı pâkimüz
.....şarâr olsa nola deryâ gibi idrâkimüz
Rûzgâra iltizâm itmez dil-i bî-pâkimüz
.....hağ ne cânibden virürse.....
Biz tevekkül ehliyüz luţfi Hudâ'dan isterüz
Her neisterüz hep âşinâdan isterüz

[142-a]

- 4 Pençe-i 'Anķâ-yı Kâf'uz âşiyâna şıġmazuz
Âşiyân-ı küh-ı Kâf olsa cihâna şıġmazuz

¹⁰² Bu müseddesin bazı kısımları silik olduġu ve görünmediġi için okunamadı. Bu müseddesin tezin inceleme kısmında biyografiler başlığı altında verilen Kıymetî mahlaslı şaire ait olup olmadığı belli değildir.

Nür-ı maḥz-ı şem'ayuz rüşen beyāna şıǵmazuz
Şem'ayuz lākin derün-ı ḥāradāna şıǵmazuz
Biz tevekkül ehliyüz luḫfi Ḥudā'dan isterüz
Her neisterüz hep āşinādan isterüz

- 5 Āşināyuz biz şeh-i 'ālī-cenābı.....
İştına' eyler bizi kesb-i kemāle.....
Māsivāyı Kıymetī dilden gider
İhtiyār itdüñ mücerred olmağı
Biz tevekkül ehliyüz luḫfi Ḥudā'dan isterüz
Her neisterüz hep āşinādan isterüz

Ġazelü'l-Merḫūm Bākī Efendi Raḫimehullāh
(Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün)

- 1 Biḫamdillāh ki yārī kıldı ferr-i baḫt-ı sultānī
Müyesser eyledi Bārī Te'ālā feth-i Şirvānı
- 2 İrişdi nev-be-nev nuşret o manşūr oldu her nevbet
Muzaffer eyledi şāh-ı cihānı faşl-ı Rabbānī
- 3 Şehensāh-ı felek-mesned şeh-i şehzāde ced-ber-ced
Murād bin Selīm bin Süleymān Ḥān-ı 'Oşmānī¹⁰³
- 4 Buyur kem-ter ḫuluñ şāhum irişsün ÇİN ü MaçİN'e
Açup iḫlīm-i Türkistān'ı alsun taḫt-ı Ḥāḫānī
- 5 Tırāş itdi ser-i 'adāyı bir bir tiğ-ı bürrānı
Atañ feth itdi kürsiyy-i bilād-ı Berberistānı

¹⁰³ Gazelin bu mısrasında vezn bozuktur. Baki Divanı'nda "bin" kelimesi yerine "ibni" kelimesi kullanılmıştır. (bk. Sabahattin Küçük, *Bākī Divānı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 438.)

- 6 Ğubār-ı na‘l-i esbin dīde-i a‘dāya kuḥl eyle
Ne Tebrīz’in ḳodı ceddüñ ne Ḳazvīn ü Şifāhān’ı
- 7 Esās-ı mülki muḥkem ḳıl ḳıbāb-ı ḳadrī müstaḥkem
Binā-yı baḥtuña lāzımdur alsunlar Ḥorāsān’ı
- 8 Du‘āsı Bāḳī-i üftādenüñ ol kim ḳıyām itsün
Felekler saḳfı ṭurduḳça binā-yı ‘ömrüñ erkānı
- 9 Çerāĝ-ı kevkeb-i baḥtuñ güneşden tāb-nāk olmış
Felekden ser-firāz olsun sarāy-ı ḳadrüñ eyvānı

Taḥmīs-i Ğazelü’l-Merḥūm Nev‘ī Efendi
(Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün)

- 1 Olma her nāḳışa hem-dem meh-i tābān ise de
Nāzır olma yüzine mihr-i dıraḥşān ise de
Olma her şūma ḳarīn aḥter-i raḥşān ise de
Baḳma nādān olana Ḥüsrev-i devrān ise de
Nazar it ehl-i dile ḥāk ile yeksān ise de

[142-b]

- 2 Sāḳiyā ehl-i dile luṭf-ı Firāvān eyle
Kerem it mey-gede-i vaşluña mihmān eyle
Neşve-baḥş ol mey-i la‘lūñ ile ḥandān eyle
Bezm-i rindāna gel iḥsān-ı Firāvān eyle
Ne dilerlerse dirīĝ itme eger cān ise de
- 3 Eyleyüp meyl-i riyā şoḥbet-i sāz eylemeye
Bilmeye ḥürmetini ta‘n ide her bār meye
Naĝme fehmi olmaya ṭutmaya ḳulaḳ şavt niye
Şu ki ‘uşşāḳ-ı hevāsın saña terk eyle diye

Olma dem-sāz añā Dāvūd-ı hoş-elhān ise de

4 ağıdup her arafa zülf-i siyeh-pür-ınüñ
Dökmesün hün-ı dili hañcer-i hışm u kınüñ
Eylesün bezl [ü] ‘atā ab’-ı kerem āyınüñ
Hāne-i albini yap lufuñ ile Nev’ı’nüñ
Mağzen-i sırr-ı Hudā’dur nola vırān ise de

5 Olsa bir semt ile üftāde-i pāyuñ mey-i nāb
 Āl idüp virse eger şafha-i ruhsāruña tāb
Büse-i la’l-i lebüñ iün idüp ref’-i hiāb
Ursa dendān ama’-ı leblerüñe cām-ı řarāb
O günāhı bize bağışla eger an ise de

6 Cā-gehüñ fark-ı felek olsa da olma ħandān
Olma dil-beste-i mağbūbe-i cāh-ı devrān
Böyledür tā ezeli vaz’-ı sipihr-i gerdān
Ey Ĥalīmī bulur elbette zevāl u noğřsān
Mihr-i tābān ise de māh-ı dırağřsān ise de

Necāti-i Derd-mend

(Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün)

Düstüm gel kaçma luf it ‘aşık-ı ħam-nākden
 Āftābı gör ki hergiz yüz çevirmez ħākden
 řoğbet-i Mecnūn u meyden ħalkı men’ itmez idi
Nāřıhuñ ‘aql-i revānı almasa idrākden

Kıt' a-i Nev' iü'l-Merhüm¹⁰⁴

- 1 Nefs-i emmāreyi kul itmek için
..... aldum pençik
- 2 Bu kadar
Hiç vefā ider mi bir hürmetçik

[143-a]

Ġazelü'l-Merhüm Bākī Efendi

(Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün)

- 1 Dem-i vaşluñ irişe çeşm-i ' aşıqdan bükā artar
Şular tuğyān ider evvel bahār olduqça mā artar
- 2 Kıyās eyler mi Nıl-i Mısr'a ol Yūsuf-liqā yaşum
Anuñ miqyāsı yoqdur turmaz ol mā dā' imā artar
- 3 Bu nüh-dülābı gerdān eyleyen seyl-āb-ı eşkümdür
Yaşum ser-çeşmesinden bahş idersem mā-cerā artar
- 4 Şular çağlar tıyur āvāzesinden küh-sār iñler
Bahār eyyāmıdur şimden girü şit ü şadā artar
- 5 Güzellik burcına bir māh-ı nevdür ol hilāl-ebür
Çerāğ-ı hüsnine gündən güne turmaz ziyā artar
- 6 Dil-i dervīş-i dil-rīşüñ du' ā-yı şubh-gāhından
Belālar eksilür cāh u celāl u kibriyā artar
- 7 Tozulmaz hān-ı ihsāna kanā' at gelmez insāna
Kerem gördükçe ey Bākī gedālardan recā artar

¹⁰⁴ Metnin bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı.

Ġazel-i Güfti

(Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün)

- 1 Siphre hasret-i zülfün ile nigāh iderin
Çerāğ-ı mihri siyeh-baht-ı dūd-ı āh iderin
- 2 Hayāl-i hatt-ı 'izāruñla dūd-ı āhumı ben
Delil-i hāne-siyāhī-i mihr ü māh iderin
- 3 Ne cāya şarf-ı nigāh eylesem o ebrūdan
Melā'ike anı tā haşr kıble-gāh iderin
- 4 Ġarık-i lücce-i emvāc-ı āşinā-yı gamum
Nefes-güzār-i ümmid ile şināh iderin
- 5 Göñül ki ola cünün-kār-ı 'aşq ey Güfti
Esir-i silsile-i kākül-i siyāh iderin

Rubā'iyü'l-Merhūm Bākī Efendi

(Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün)

- 1 Söz degül dürr-i güher nazm itsem
Kadr u kıymet bilenün bendesiyüz
- 2 Haq-şinās ehl-i nazār yārānuñ
Ayağı tozu ser-efgendesiyüz

[143-b]

Ġazelü'l-Merhūm Şerif Şabrī

(Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün)

- 1 Tügmeñi bir bir çözüp 'uşşāka luţf it sine aç
Şad-müdevver kufıl ile der-beste bir gencine aç

- 2 Sīneñi ‘arz it kabā-yı sürhten her gönçeye
Gönçeler çāk-i girībān eylesün sen sīne aç
- 3 Yeg bilür ol kadr-i kālā-yı bahārı ey şabā
Gönçenüñ dībā-yı sürhın bülbül-i miskīne aç
- 4 Sākıyā cām-ı cilā-efzāyı luḫ it yine sür
Jeng-i ğamdan pāk idüp tığ-ı dili āyīne aç
- 5 Kıpdi bir tır-i sehm-gın çeşm-i dilberden yine
Eyleme Şabrī tereddüd sīne-i bī-kīne aç

Ġazelü’l-Merhūm Bākī Efendi

(Mef’ülü Mefā’ilü Mefā’ilü Fe’ülün)

- 1 Kühsārda olsa nola üftāde şanavber
Üftāde geçersen boyı şimşāda şanavber
- 2 Dīvāne-şıfat böyle niçün tağlara düşdi
Olmadı ise kaddüñe üftāde şanavber
- 3 Tırmaz ayağın almağa kaşd eyler anuñ āb
Serkeşlik ider var ise tenhāda şanavber
- 4 Reftār yolın göster eyā nahı-i hırāmān
Varsun o sehī kaddüñe üstāde şanavber
- 5 Bākī o boyı serve hevā-dār geçermiş
Allāh nice beñzer dil-i nā-şāde şanavber

Kelām-ı Mergüb

(Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün)

- 1 Şol deñli içdi nergis-i mestüñ şarāb-ı nāz
Oldı şarāb nāz ile mest-i ħarāb-ı nāz
- 2 Gördüm yüzüñi perde-i ħüsñüñden ey şanem
Didüm seĥāb-ı fitnededür āftāb-ı nāz
- 3 Ey muşĥaf-ı cemāl cemalüñ kitābıñ
Her faşlı faşl-ı şive vü her nāmı bāb-ı nāz

Mü'ellifihi¹⁰⁵

(Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün)

- 1 Sīnem o tūr-i ğamze ile dīde dīdedür
..... hecr o meh nev-resīdedür
- 2 ğamından olmazam efsürde nā-gehān
..... raķīb şı'rüm ile ĥātır remīdedür
- 3şüret-i zībāsı ol şehüñ
Ĥāme-i müjemle serāser keşīdedür
- 4eyleyeictināb
.....cefā-yı dilber ile perverīdedür
- 5 Serv-i ser-firāz için.....
.....fiġān u nāle-i āhum resīdedür

¹⁰⁵ Metnin bazı kısımları silik olduġu ve görünmediġi için okunamadı.

[144-a]

Ġazelü'l-Merhūm Bākī Efendi

(Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün)

- 1 Gül-zāra [gel] nesīm-i şabā gibi hoş dem ol
Açıl derūn-ı ğonçe gibi şād u hurrem ol
- 2 Şaḥn-ı riyāz-ı vaşlına düşmek qarār ise
Evvel şafā-yı ṭab' ile mānend-i şebnem ol
- 3 Kesb-i leṭāfet eyle nesīm-i seḥer gibi
Andan derūn-ı perde-i esrāra maḥrem ol
- 4 Aḫar şu gibi irmege bir baḥr-ı kāmile
Seyr it basīṭ-i ḫākde seyyāḥ-ı 'ālem ol
- 5 Başuñ gerekse göklere irsün güneş gibi
Dervīşlik dilerseñ eger zerreden kem ol
- 6 Bākī ḫıṣāl-i merdüm-i nāḫış-vücüdı ḫo
İnsān-ı kāmil olmağa sa'y eyle ādem ol
- 7 Ḥāk-i ḫarīm-i ḫürmet-i kūyın maḫām idin
Erkān-ı Ka'be gibi mu'azzez mükerrem ol

Çāk çāk oldu lebüm hāmişger-i feyzündür¹⁰⁶

Ger belā vü şiddetde 'ālī bir

¹⁰⁶ Metnin bazı kısımları silik olması nedeniyle okunamadı.

Temmetü'l-mecmû'ati'l-kaşâ'idâti'l-
mergûb bihamdillâhi'l-meliki'l-
ma'bûd târih sene işnâ ve sittîne ve
elf.

Yüz kırk
beş kâğıddur.

Sulţân-ı selâtinî cihân

Şahân-ı nâdir-i şâhib-kırân

SONUÇ

Çalışmamıza konu olan mecmûa, Süleymaniye Kütüphanesi, Atıf Efendi Bölümü 2254 numarada kayıtlı olan mecmûadır. Tezimizde mecmûanın 99b-144a varaklarının transkripsiyonlu metin ve incelemesi yapılmıştır.

Çalışmamız genel olarak iki ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlere geçmeden önce mecmûalar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra çalışmamızın birinci bölümüne geçilmiştir. Bu bölümde mecmûanın tavsifi ve diğer özellikleri, 99b-144a varak muhtevası, bu varaklar arasında yer alan şairlerin biyografileri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise mecmûanın 99b-144a varakları arasında yer alan metinlerin transkripsiyonlu olarak yazı çevrimi yapılmıştır. Bu iki ana bölümden sonra ise sonuç, kaynakça, özgeçmiş bölümleri yer almaktadır.

Mecmûanın tezimize konu olan 99b-144a varakları arasında 36 şair tespit edilmiştir. 86 gazel, 9 kasîde, 5 tahmîs, 8 müseddes, 2 terkîb-i bend, 6 rubâî, 3 kıt'a, 11 müfred bulunmaktadır. 10 tane şiirin şairi bulunamamıştır. Bu şiirler genelde derkenarlarda bulunan şairleri belirtilmeyen şiirlerdir. Şiirlerin büyük bir kısmı okunmadığı için şiirlerin şairleri de tespit edilememiştir; ancak bu derkenarlarda bulunan kimi şiirlerin büyük şairlerin çok bilindik kıt'aları ya da müfredleri olduğu bilinmektedir. Bunlarla ilgili bilgiler tezimizde mecmûanın tanıtıldığı bölümde verilmiştir.

En çok şiirleri bulunan şairler Bâkî (45 gazel, 3 kasîde, 1 kıt'a, 2 müfred), Nef'î (3 gazel 6 kasîde)'dir. Mecmûada Bâkî, Fuzûlî, Nef'î, Yahyâ, Bağdatlı Rûhî gibi tanınmış şairlerin yanında; Şerif Şefî, Özrî, Tîgî, Vâlihî, Kıymetî, Kadrî gibi fazla meşhur olmayan şairlere de yer verilmiştir.

Mecmûada şiirleri olan şairlerin dîvânları ile mecmûadaki şiirler karşılaştırılarak şiirler arasındaki beyit farkları dipnotlar hâlinde verilmiştir. Bazı şiirlerin kimi beyitleri okunmadığı için bunlar dîvânlardan tamamlanmıştır. Bazı şiirler ise dîvânlarda bulunmamaktadır. Bunlar da dipnot olarak verilmiştir. (104b)'de Cevrî'nin tahmîsi, (118a)'da Nev'î'nin gazeli, (116b)'de Yahyâ'nın gazeli, yayımlanmış dîvânlarda bulunmamaktadır. Dîvânlar ve mecmûadaki şiirler arasındaki beyit farkları şu şekildedir: (99b)'de bulunan Nef'î'nin kasîdesi

mecmûada 48 beyit, dîvânda 51 beyittir. (103b)'de Fuzûlî'nin kıt'ası 4 beyit, dîvânda 6 beyittir. (108a)'da Bâkî'nin gazeli 5, dîvânda 7 beyittir. (112a)'da Kabûlî'nin gazeli 5, dîvânda 7 beyittir. (114a)'da Bâkî'nin kasîdesi 32 beyit, dîvânda 33 beyittir. (116a)'da Fuzûlî'nin gazeli 9 beyit, dîvânda 10 beyittir. (118b)'de Nef'î'nin kasîdesi 31, dîvânda 35 beyittir. Ayrıca üçüncü beyitin ikinci mısrası farklıdır. (121b)'de Şerif Şefî'î'nin gazeli 9, İsmail Belîğ'in tezkiresinde 5 beyittir. (122b)'de Nef'î'nin kasîdesinin 33. beyti dîvânda bulunmamaktadır. Yani mecmûada 63 beyit olan kasîde dîvânda 62 beyittir. (125a)'da Nef'î'nin kasîdesinin 9 ve 21. beyitleri dîvânda yoktur. Yani 61 beyit olan kasîde dîvânda 59 beyittir. (128b)'de Bağdatlı Rûhî'nin gazeli 8 beyit, dîvânda 9 beyittir.

Mecmûada dîvânı olmayan ya da henüz ele geçmeyen şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir: Tîğî, Özrî, Kıymetî, Kadrî, Fennî, Ebû Sa'îd, Şerif Şefî'î, Vâlihî, Enîsî.

Mecmûalar kayıp olan bir eserin ortaya çıkarılması, zamanında şairin herhangi bir sebeple dîvânına koymadığı veya daha sonra yazdığı şiirlerinin tespit edilmesi, dîvânı olmayan bir şairin şiirlerin ortaya konması bununla birlikte dîvânlarda ya da dönemin eserlerinde eksik bulunan eserlerin tamamlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bakılacak olursa mecmûaların klasik Türk edebiyatı içerisinde hak ettiği değeri bulması gerekir. Bu konuda araştırılması ve açığa çıkarılması gereken birçok mecmûa Türk dili ve edebiyatı araştırmacılarını beklemektedir. Bu konuda üzerinde çalışma yaptığımız mecmûayla bu alana bir nebze olsun katkıda bulunabildiysek kendimizi amacımıza ulaştığımız sayarız.

KAYNAKÇA

ABDULKADİROĞLU, Abdülkerim *İsmail Belîğ- Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l-Es'ar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

AK, Çoşkun, *Bağdatlı Rûhî Divanı-Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Üniversitesi, 2001.

AKKUŞ, Metin, *Nef'î Dîvânı*, Akçağ Yayınları Ankara, 1993.

AKSOYAK İsmail Hakkı, Enîs/Enisî, Nu'mân Enisî Efendi,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5943>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

AKSOYAK, İsmail Hakkı, Fennî, Mehmet Fennî,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6807>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

AKSOYAK, İsmail Hakkı, Halîm, Ahizâde Abdülhalîm Efendi,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6805>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

AKSOYAK, İsmail Hakkı, Halîmî, Acemzâde Abdülhalîm Efendi,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6771>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

AKSOYAK, İsmail Hakkı, Halîmî, Kâsım Halîmî Çelebi,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3356>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

AKSOYAK, İsmail Hakkı, Kadrî,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6530>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

AKYÜZ, Kenan-BEKEN, Süheyl-YÜKSEL, Sedit-CUNBUR, Müjgan, *Fuzûlî Dîvânı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990.

ARAL, Ahmet Erman, Cenânî,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5908>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ARSLAN, Mehmet, *Eski Türk Edebiyatı Ders Notları- I. ve II. Dönem*.

ATİK, Arzu, Cevrî,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=277>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

AYAN, Hüseyin, *Cevrî-Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, 1981.

AYNUR, Hatice ve diğerleri, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012.

BİLKAN, Ali Fuat, *Nâbî Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011.

BİLKAN, Ali Fuat, Nâbî, Yusuf Nâbî Efendi,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1846>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ÇALDAK, Süleyman, Veysî, Üveys Çelebi, Üveys b. Mehmed,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2462>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ÇEÇEN, Mehmet Korkut, Sabrî, Mehmed Şerîf,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=880>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016]

DEVELLİOĞLU, ‘‘Mecmûa’’, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2011, s.689.

DURMUŞ, Tuba, İshâk Çelebî,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5064>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ERDOĞAN, Hilal, Kıymetî,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5481>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ERDOĞAN, Mustafa, Kâbûlî, Gedizli,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=314>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ERTEM, Rekin, *Şeyhülislâm Yahyâ Divanı*, Akçağ Yay., Ankara, 1995.

GÜRBÜZ, Mehmet, Mecmûalar
<http://m.mecmûalar.tr.gg/Mecmular-ve-C.oe.nkler-Hakk%26%23305%3Bnda-Genel-Bilgiler.htm>, Erişim Tarihi [26.08. 2016].

GÜRSOY, Aslı, Halîmî, Lutfullâh,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1785>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

İNAN, Murat Umut, Güftû, Alî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=15122>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KAPLAN, Yunus, Şefî'î, Seyyid Derviş Mehmed,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1103>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KARAGÖZLÜ, Volkan, Kadrî, Abdülkâdir, Şeyhülislâm Abdülkâdir Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2301>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016]

KAVRUK, Hasan, Şeyhülislâm Yahyâ,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3604>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KAYA, Bayram Ali, Hâletî Azmîzâde,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=280>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KAYA, Bayram Ali, Necâtî Bey, İsâ,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=217>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KESİK, Beyhan, Sa'îd, Ebu Sa'îd Mehmed Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2637>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KILIÇ, Filiz, Halîmî, Mevlânâ Abdülhalîm bin Alî, Halîmî Çelebi,

Abdülhalîm Efendi,
<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2136>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KÖKSAL Mehmet Fatih, Özrî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=396>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

KUT, Günay, “Mecmûa”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, Dergâh Yay., İstanbul 1986, s.170.

KÜÇÜK, Sabahattin, *Bâkî Divânı*, TDK Yayınları, Ankara, 1998.

MACİT, Muhsin, “Fuzûlî”,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=624>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

MACİT, Muhsin - KAPLAN, Hasan, “Bâkî”

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2462>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

MACİT, Muhsin - KAPLAN, Hasan, “Rahmî Bursalı Pîr Rahmî”,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=315>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

OKATAN, Halil İbrahim, “Fâizî, Kafzade Fâizî, Abdulhay”,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4863>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

OKUYUCU, Cihan, *Cinânî (Hayatı-Eserleri-Divânının Tenkidli Metni)*, TDK, Ankara, 1996.

ONAY, Ahmet Talat, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü -Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı-* (Hazırlayan: Cemal Kurnaz), Ankara, 2013.

ÖRDEK, Şerife, Tîgî Mehmed Bey,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2365>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ÖZTOPRAK, Nihat, Rûhî, Bağdatlı,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2428>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

SARAÇ, Yekta, Emrî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3630>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

SEFERCİOĞLU, Mustafa, Nevî, Yahyâ,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3071>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

SELÇUK, Bahir, Nef'î, Ömer Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=911>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

ŞAHİN, Esmâ, Ulvî, Terzi-zâde Mehmed Ulvî Çelebi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2462>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

TULUM, Mertol-TANYERİ, M. Ali, *Nevî -Dîvân Tenkidli Basım-*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1977.

ULUDAĞ, Erdoğan Bahâyî,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=572>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

UZUN, Mustafa, "Mecmûa", *İslam Ansiklopedisi*, C.28, TDK Yay., Ankara 2003.

ÜZGÖR, Tahir, *Fehîm-i Kadîm -Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı, Metnin Bugünkü Türkçesi-*, AKM Yay., Ankara, 1991.

YAKAR, Halil İbrahim, Kadri, Abdülkadir Çelebi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4403>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

YILDIZ, Ayşe, Fehîm-i Kadîm,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4364>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

YILDIZ, Ayşe, Riyâzî, Mehmed Riyâzî Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5056>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

YILMAZ, Kadri Hüsnü, Halîmî, Mustafa Halîmî Efendi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4689>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016].

YILMAZ, Kadri Hüsnü, Vâlihî, Kadızâde Ahmed Vâlihî Çelebi,

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1721>,
Erişim Tarihi [26.08. 2016]

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Bahar
Uyruğu : YILMAZ
Doğum Tarihi ve Yeri : 18. 04. 1986
e-posta : baharr44_58@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2014
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	-

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı	YDS (70)	ÜDS ()	TOEFL ()	EILTS ()
-------------------	----------	---------	-----------	-----------

